

Evangélikus Hittudományi Egyetem

Gyakorlati Teológiai Tanszék

Diplomamunka

Úrvacsora gyermekekkel

készítette: Halasi András József

V. évfolyam

Témavezető:

Dr. Szabó Lajos

2014. március 11.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	4
I.1.	A témaválasztás indoklása.....	4
I.2.	Kérdésfelvetés	5
I.3.	A diplomamunka célkitűzései	6
II.	Az úrvacsora sokféle elnevezése	7
II.1.	Az úrvacsora lehetséges elnevezései.....	7
II.2.	Úrvacsora gyermekekkel – gyermekúrvacsora	12
III.	A gyermekúrvacsora alapjai	14
III.1.	Az úrvacsora bibliai alapjai.....	14
III.1.1.	Ószövetségi gyökerek	14
III.1.2.	Az úrvacsora újszövetségi alapjai	16
III.1.2.1.	Jézus asztalközösségei és az utolsó vacsora a szinoptikus evangéliumokban	16
III.1.2.2.	Úrvacsora a Negyedik evangéliumban	19
III.1.2.3.	Az úrvacsora értelmezése Pál apostolnak a Korinthusi gyülekezethez írott első levelében	20
III.2.	Az úrvacsora a keresztyénség első századaiban.....	23
III.2.1.	Didakhé, azaz a tizenkét apostol tanítása.....	23
III.2.2.	Jusztinusz mártír	25
III.2.3.	Cyprianus	26
III.2.4.	Változások az úrvacsora értelmezésében	27
III.2.5.	Változások az úrvacsorához bocsátás feltételében.....	29
III.3.	Úrvacsora gyermekekkel Luther Márton írásai alapján	31

IV.	Jelenlegi gyakorlatunk.....	35
IV.1.	Úrvacsora a XXI. században	35
IV.2.	A konfirmáció, mint az úrvacsorához bocsátás feltétele	38
IV.3.	A konfirmáció jövője, avagy van-e szükség változásra?	41
V.	Úrvacsora gyermekekkel	44
V.1.	Kitekintés más egyházak gyakorlatára	44
V.1.1.	Római Katolikus Egyház	44
V.1.2.	Ortodox Egyház	45
V.1.3.	Evangelischen Kirche in Deutschland	47
V.1.4.	Evangelische Kirche in Österreich.....	49
V.1.5.	Evangelical-Lutheran Church in Amerika	50
V.2.	A hazai bevezetés lehetőségei	53
V.2.1.	Pedagógiai aspektus	53
V.2.2.	Istentiszteleti aspektus.....	57
V.2.3.	Gyakorlati aspektus	59
V.3.	A konfirmáció jövője	61
VI.	Befejezés	62
VII.	Irodalomjegyzék.....	64
VIII.	Mellékletek.....	68
VIII.1.	Baranyai Csaba: Feltétel vagy beteljesedés? Az úrvacsora és a konfirmáció.68	
VIII.2.	Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban	72
VIII.3.	Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban	81

NYILATKOZAT

Alulírott Halasi András József (Születési hely: Celldömölk; születési idő: 1989. december 14.) kijelentem, hogy diplomamunkám irodalomjegyzékében minden művet felsoroltam, amelyet felhasználtam; amit felsoroltam, valóban felhasználtam; mások gondolatmenetének ismertetésénél mindig közlöm a forrást; s a szó szerint átvett szövegeket mindig idézőjelben és forrásmegjelöléssel közlöm.

Halasi András József

I. Bevezetés

I.1. A témaválasztás indoklása

Teológiai tanulmányaim és gyülekezeti tapasztalataim során sokszor találkoztam azzal a nehéz kérdéssel, hogy mit kezdjünk a konfirmációval a mai magyar evangélikus gyakorlatban. Hiszen azt látjuk, tapasztaljuk a hazai gyülekezetek nagy részében, hogy sokkal inkább jellemző a „kikonfirmálás” jelensége, mint sem a szó valódi értelmében vett megerősítés, vallástétel, és az inentől kezdődő felnőtt, aktív gyülekezeti tagság. Talán nem túlzás állítani, hogy áldottnak mondhatja magát az a gyülekezet, amelyben nem ez a helyzet áll fenn. Ebből a helyzetből kiindulva kezdtem el komolyabban foglalkozni a konfirmáció teológiai kérdéseivel, melyből egy Katechetikai dolgozat született a 2013-as esztendőben. A vizsgálódás, műhelymunka, beszélgetések, és más teológiai – főként dogmatikai – területek alapján jutottam el arra a következtésre, hogy amennyiben a konfirmáció helyzetével akarunk foglalkozni, akkor minden esetben óhatatlanul beleütközünk egy annál sokkal komolyabb teológiai kérdésbe: az első úrvacsorához bocsátás feltételébe, mely mai konfirmációs gyakorlatunk egyik alapelemét képezi.

Felfigyeltem arra a kettősségre, mely az úrvacsorával kapcsolatban egyházunkban jelen van. Hiszen egyrészt a Szentírás, Hitvallásaink és Agendánk alapján azt mondhatjuk, hogy „Az úrvacsora elvileg nyitott minden hívő számára.”¹ Ugyanakkor a Magyarországi Evangélikus Egyház jelenlegi törvényei és gyakorlata alapján az első úrvacsorára a konfirmáció után kerülhet sor². A konfirmáció azonban elsősorban nem dogmatikai, sokkal inkább pedagógiai és lelkipásztori alapokon nyugszik, hiszen ennek ünnepi eseményében a fiatalok – elvileg – arról adnak számot, hogy egyrészt a megkeresztelt gyermek a hitben és a hitre való oktatásban elérte a tőle és korosztályától elvárható szintet, másrészt elég érett ahhoz, hogy a szentségekkel önállóan éljen.³ Ez a kettősség vezetett arra az elhatározásra, hogy diplomamunkámat az *Úrvacsora gyermekekkel* címmel írjam meg.

¹ Agenda. A Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészei számára. Luther kiadó. Budapest. 2010. 31. oldal.
Idézi: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban.
LMK dolgozat

² 2005. ÉVI V. törvény az egyházi szolgálat külön területeiről. III. fejezet Felkészítés a konfirmációra illetve a felnőttkeresztségre. 16 (1) (ld.: <http://zsinat.lutheran.hu/torvenyek/hatalyos-toervenyek-2012.-januar/toervenyykoenyv%2020110930.doc/view>)

³ Pröhle Károly: A hit világa. 270. oldal

1.2. Kérdésfelvetés

A témával való foglalkozás, kutatómunka során több kérdés is megfogalmazódott bennem. Többek között: Mit tanítunk egyáltalán magáról az úrvacsoráról a XXI. században a Magyarországi Evangélikus Egyházban? Miben rejlik számunkra a szentség értelme és lényege? Ebből kifolyólag miért zárjuk ki a gyermekeket az úrvacsorai közösségből? Milyen teológiai érveket lehet felhozni a gyermekeknek is kiosztott úrvacsora mellett és ellen? Mi szólítja meg leginkább a mai gyermekeket, fiatalokat: az ő nyelvükön elmondott igehirdetés, a színes illusztrált vasárnapi iskolában hallott történet, vagy a közösség, mely az úrvacsorában (is) megtapasztalhatóvá válik? Észrevesszük-e, hogy evangélikus egyházunk nem egyedüli hajóként lebeg a világban, hanem vannak körülötte olyan egyházak, melyekben az úrvacsorai közösség nyitott a gyermekek előtt, s melyekkel úrvacsorai és szószékközösségekben vagyunk?

Ha elfogadjuk gyermekúrvacsora lehetőségét, akkor hogyan tesszük mindezt? A tanítást, avagy a szülők és gyermekek vallástételét tartjuk mérvadónak? Hány éves kortól engedjük a gyermekeket az úrvacsorához? Bort vagy szőlőlevet adjunk nekik?

Ha az úrvacsorának már nem feltétele a konfirmációs oktatás, akkor mit kezdünk ezzel a gyakorlattal? Elfogadjuk-e a konfirmációt egyáltalán, mint életeseményt a hívő keresztyén életében, vagy teljesen értelmét veszti, ha megfosztjuk az első úrvacsora vétel szentségi alkalmától?

Azért, hogy a megfogalmazott kérdésekre minél aktuálisabb, és a hazai evangélikus lelkészi kar véleményét leginkább tükröző választ adhassak, felvettem a kapcsolatot a Magyarországi Evangélikus Egyház Lelkészi Munkaközösségeinek elnökeivel, és kértem őket, hogy juttassák el számomra azon lelkésztestvérek elérhetőségét, akik a témát egyházmegyéjükben kidolgozták. A hozzám visszaérkező válaszokból⁴ képet kaphattam nem csak a kérdésfeltevés és válaszadás számtalan lehetőségére, hanem a témával kapcsolatos – olykor egymásnak ellentétes – hozzáállás lehetőségére is. Ezeket az *LMK dolgozatokat*, különösen a bennük megfogalmazott személyes hitvallásokat illetve nézőpontokat felhasználom a dolgozat elkészítéséhez, hiszen véleményem szerint tükrözik a témával való foglalkozás fontosságát, és a hazai lelkészi kar érdeklődését, nyitottságát a téma iránt.

⁴ 5 LMK dolgozat érkezett vissza hozzám az ország különböző területeiről, melyek közül kettő (Bencze András illetve Balicza Iván munkája) nyomtatásban is megjelent. A visszakereshetőség miatt azt a három tanulmányt (Baranyai Csaba, Nagy Zoltán, és Zsugyel-Klenovics Katalin munkáját), amely tudomásom szerint eddig még nem jelent, jelen dolgozat mellékletében közlöm.

1.3.A diplomamunka célkitűzései

Kérdésfelvetéseim alapján tehát diplomamunkám célkitűzése a gyermekeknek kiosztott úrvacsora kérdésének vizsgálata a gyakorlati teológia irányából.

Dolgozatom első *Az úrvacsora sokféle elnevezése* című fejezetben azzal az alapvető kérdéssel foglalkozom, hogy milyen teológiailag és nyelvtanilag is helyes néven nevezzük azt a gyakorlatot, amikor gyermekek számára is kiosztjuk az úr szent vacsoráját. Vizsgálódásom okát abban látom, hogy amint azt majd látni fogjuk, magára az úrvacsorára is nagyon sokféle elnevezést használnak a különböző felekezetek és egyházak, és ez ugyanígy igaz a gyermekúrvacsorára is.

A második, *A gyermekúrvacsora alapjai* című, irányát tekintve még alapozó fejezetben, az úrvacsora szentírási alapjait, illetve az úrvacsorával kapcsolatos teológiatörténeti nézőpontokat ismertetem egészen a reformáció koráig, azon belül is Luther Mártonig.

Ezt követően a *Jelenlegi gyakorlatunk* című fejezetben megvizsgálom evangélikus egyházunk reformátori teológián nyugvó úrvacsora értelmezését és tanítását, a konfirmációt, mint az úrvacsorához bocsátás feltételét és annak történetét, illetve kitérek arra a kérdésre, hogy szükség van-e valamilyen változásra egyházunkban a konfirmáció, illetőleg az úrvacsorai gyakorlat területén.

A dolgozat következő, *Úrvacsora gyermekkel* című részében jelenkori példák alapján sorra veszem annak lehetőségeit és korlátait, hogy miként kivitelezhető ez a gyakorlat az evangélikus tanítás tükrében. Kutatómunkám során azt az elhatározást hoztam, hogy dolgozatomban kiemelt figyelmet fordítok az Evangelische Kirche in Österreich, Evangelische Kirche in Deutschland, az Evangelical-Lutheran Church in Amerika és a Lutheran Church -Missouri Synod egyházakra, mint olyan protestáns egyházakra, ahol az úrvacsora gyermekekkel már bevett gyakorlat, de az ökumenikus gondolkodás tükrében röviden ismertetem a Római Katolikus Egyház, illetve az Ortodox egyházak úrvacsorával kapcsolatos teológiai látásmódját, mint olyan egyházét, mely 2000 év óta gyakorolja a gyermekekkel közösen vett, a sőt a csecsemőkkel is közösen vett úrvacsorát. Ezen a fejezeten belül foglalkozom *A hazai bevezetés lehetőségeivel*, illetve ennek gyakorlati vonatkozásaival is.

Dolgozatom utolsó részben arra keresem a választ, hogy amennyiben elfogadjuk a gyermekekkel együtt vett úrvacsora lehetőségét, akkor milyen tartalmat és hangsúlyt tudunk adni a konfirmációnak, mint életeseménynek egy hívő evangélikus életében.

II. Az úrvacsora sokféle elnevezése

A keresztyén egyházak gyakorlatában és szóhasználatában egyaránt, az úrvacsorának nagyon sokféle elnevezése ismert. Ez pedig hatással van arra is, amikor a hazai evangélikus gyakorlatban – alapvetően még csak elméleti síkon, ott is főként csak eszmecsereiben, „kísérleti léggömbként”⁵ fellelhető teológiai kérdéskörrel, a gyermekúrvacsoráról gondolkodunk. A probléma főként abból adódik, hogy csupán külföldi szakirodalmakban meglévő szóhasználatra támaszkodhatunk, hiszen érdemi szakirodalom Magyarországon még nem áll rendelkezésünkre, a témával foglalkozó tanulmányokban pedig nem egységes az elnevezés. De akkor is akadályba ütközünk, ha egyértelműen a külföldi irodalomra, teológiai nyelvre akarunk támaszkodni, hiszen itt is különbségek mutatkoznak.

Hozzá kell tenni azt is, hogy az úrvacsora sok különböző elnevezése mögött az a tény húzódik meg, hogy az úrvacsora sokkal mélyebb tartalommal rendelkezik, mintsem hogy azt egyetlen egy szóba bele tudnánk zárni. Minden elnevezés azért jött létre, hogy megpróbálja megragadni az úrvacsora titkának valamely aspektusát.⁶ Ezekből az okokból kifolyólag azt az elhatározást hoztam, hogy a gyermekúrvacsorával való foglalkozást az úrvacsora elnevezéseinek vizsgálatával kezdem. Ezután pedig ezekből, illetve külföldi elnevezéseiből kiindulva megpróbálom meghatározni a jelenlegi magyar, protestáns nyelvbe leginkább illő, teológiailag is helyes kifejezést a gyermekekkel együtt gyakorolt úrvacsorai közösségre.

II.1. Az úrvacsora lehetséges elnevezései⁷

A legtöbb úrvacsorával foglalkozó irodalom kitér arra a tényre, hogy a keresztyén egyházakban az úrvacsorát nagyon sok elnevezéssel illették az egyháztörténet során, és illetik a mai napig is. Az ELCA által közre adott *The Use of the Means of Grace*⁸ hét különböző elnevezést említ, Tubán József⁹ pedig hat elnevezést sorol fel.

⁵ Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai. LMK előadás

⁶ vö.: *The Use of the Means of Grace* (1997). In.: <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace>. 36. pont

⁷ A magyar, koiné görög, német, illetve angol nyelvekben.

⁸ Ezek a következők: „Lord’s Supper, Holy Communion, Eucharist, Mass, the Sacrament of the Altar, the Divine Liturgy, the Divine Service.” In.: *The Use of the Means of Grace* (1997). In.:

<http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace>. 36. pont

⁹ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 11-12. oldal

A következőkben az úrvacsora lehetséges elnevezési közül az utóbbi tanulmány alapján azt a hatot veszem sorra, amelyek a magyar nyelv számára a legismertebbek: így a kenyér megtörése, az áldozat, az eucharisztia, az oltári szentség, az úrvacsora, illetve a *communio* fogalmának háttérét vizsgálom meg.

a) *Kenyer megtörése*

Az Újszövetség¹⁰, illetve a nem kanonizált, de időben szintén a keresztyénség első századaira tehető hagyomány, a Didakhé¹¹ az úrvacsorát, mint a *kenyer megtörését* (κλασις του αρτου) említi.

Kérdéses azonban, hogy ez a kifejezés vonatkoztható-e az úrvacsorára. Erre utal Lietzmann és Cullman is, akik alapján azt mondhatjuk, hogy ez a kifejezés inkább arra a közös étkezésre vonatkozott, aminek középpontjában a Jézussal megélt asztalközösségre való emlékezés volt, mely a keresztyén gyülekezetben él tovább.¹² A Tubán József által közölt vélemény azonban ellent mond Lietzmann és Cullmann álláspontjának. Eszerint a „kenyértörés” kifejezés egyébként már csak azért is vonatkozhatott az úrvacsorára is, mert éppen a lényegét takarja el, és ezzel az egyház éppen az úrvacsora *disciplina arcani*¹³ jellegnek igyekezett megfelelni.¹⁴

Az azonban 1Kor 11,20-22 alapján bizonyos, hogy az ősegyház életében jelen volt az a gyakorlat, hogy az esti közös étkezés alkalmával – melyet akár nevezhettek a kenyér megtörésének is – egybekötve ünnepelték az úrvacsorát¹⁵.

b) *Áldozat*

„Az *áldozat* szó jelenleg a római katolikus úrvacsoraértelmezés jellegzetes kifejezésének számít, és mivel egy Istent megajándékozni kívánó emberi cselekedet fogalmát jeleníti meg, ezért evangélikus részről, általában kritikát gyakorlunk felette. Azt azonban meg

¹⁰ ApCsel 2,42.46

¹¹ „A Didakhé, azaz a tizenkét apostol tanítása a legrégebb fennmaradt szertartáskönyv. (...) Feltehetőleg Szíriában keletkezett az I. század végén. Azt az átmenetet tükrözi, amikor a a korábban vándorló apostolokból és prófétákból álló papság átalakul püspökök (presbiterek) és diakónusok alkotta, immár letelepedett papsággá. A szöveg egyebek mellett a keresztség és az eucharisztia szabályait rögzíti.”

in.: Tony Lane: A keresztyén gondolkodás rövid története. 14. oldal

¹² vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 11. oldal

¹³ „A *disciplina arcani* a Konstantin előtti egyházüldözés korszakának szabálya, amely arról rendelkezett, hogy a hit mélyebb titkait a pogányok számára nem szabad egyszerre felfedni, hanem fokozatosan kell őket bevezetni, amit misztagógiának neveztek.”

in.: Máté-Tóth András: Hallgató egyház.

¹⁴ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 11. oldal

¹⁵ uo.

kell jegyeznünk, hogy az áldozat kifejezést, mint pogány, illetve zsidó teológiai szakkifejezést az úrvacsorával kapcsolatban már használja például az I. század végén a Didakhé¹⁶ is, holott akkor még nyoma sem volt az egyházban a miseáldozat gondolatának. A római katolikus teológia által használt elnevezésben egyébként feltétlenül érezhetünk annyi pozitívumot, hogy az összekapcsolja az úrvacsorát a tényleges áldozattal, Krisztus váltságahalálával (v. ö. 1Kor 1,26).¹⁷ Egyet értek Tubán József idézett gondolataival, de pontosan a miseáldozat protestáns elvetése miatt nem tartom lehetségesnek, hogy az úrvacsorára, az áldozat szót használjuk a teológiai szaknyelvünkben. Erre a külföldi evangélikus egyházakban sem találtam példát.

c) *Eucharisztia*

Pál apostolnak a korinthusiakhoz írott első levelének (1Kor 10,16¹⁸) néhány korai kézírata alapján¹⁹ az *eucharisztia* (ευχαριστη, die Eucharistie, the Eucharist) szó már a legrégebbi időkben is elterjedt lehetett.²⁰ A szó jelentése „hála, hálás érzület; hálaadás, köszönet; sajátosan (az étkezés, ill. ennek bizonyos mozzanatai előtt mondott) hálaadás”²¹. Újszövetségi előfordulási helyei is ezt támasztják alá: három helyen jelent embereknek mondott köszönetet (Lk 17,16; ApCsel 21,3; Róm 16,4), illetve számos helyen áldásmondásnak megfelelő imát (Pl 1Kor14,16; Ef 5,4, stb.). Legjelentősebbek mégis azok a helyek, ahol Jézus hálaadását jelölik ezzel a szóval (kenyérszaporítás története: Mt 16,36; Mk 8,6; Jn 6,11.23, utolsó vacsora: Mt 26,27; Lk 22,17; Mk 14,23).²² 1Kor 10,16-ban a magyar nyelvű új fordítású Biblia az áldás (ευλογία, blessing²³, gesegnete²⁴) szót használja.

Hozzá kell tenni, hogy Vanyó, aki tanulmányában az egyházatyák irataira támaszkodik, kifejti: ez a fogalom kibővült jelentéstartománya miatt sokkal többet is jelentett már a korai századokban a hálaadásnál. Jelentéstartománya hamar magába foglalta az áldozat és szövetség fogalmát is. Vanyó László pontosan ezt a tendenciát látja annak háttérében, hogy minden egyes értelmező arra a tartalomra redukálja az eucharisztia szó értelmét, amit ő maga eredetinek tartott. Példának hozza azt, hogy ha valaki a korai keresztény időkben (II.-III.

¹⁶ Did 14,1

¹⁷ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 11. oldal

¹⁸ „Az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e?”

¹⁹ F és G kódex, 365 maiusculus, illetve Irenaeus latin fordítása vö: Nestle-Aland: Novum Testamentum Graece. Deutsche Bibelgesellschaft. é.n. 457. oldal

²⁰ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 11. oldal

²¹ Dr. Varga Zsigmond: Újszövetségi görög-magyar szótár. 397. oldal

²² vö.: Vanyó László: Bevezetés az ókeresztény kor dogmatörténetébe. Szent István társulat. Budapest. 2009. 126. oldal

²³ Holy Bibel. New Revised Standard Version. Zondervan Publishing House. é.n.

²⁴ Die Bibel nach Luther Martin. Deutsche Bibelgesellschaft. é.n.

század) az Úr testéről beszélt, akkor nem feltétlenül gondolt az úrvacsorára, hiszen gondolhatott az egyházra is.²⁵ Ugyanakkor ha valaki az eucharisztia-ról beszélt, akkor nem feltétlenül gondolt ezzel az úrvacsorára, annak liturgiájára, hanem gondolhatott az imádságra, mint „értelmes hódolatra”, illetve a dicséret áldozatára²⁶.

Az Újszövetségben az eucharisztia ugyan nem mondható terminus technikusnak, de mégis egyedülálló, nincs megfelelője sem a zsidóságban, sem a pogányságban. Mégpedig azért, mert ezzel a szóval jelöli a kenyér megtörését és kiosztását, mint olyan cselekményt (gratiarum acitot), melyet Krisztus személyére vonatkoztatva értelmezték a keresztyének. Erre sehol máshol nincsen példa, hiszen bár a qumrániak lakomáján volt kenyér és must, ahhoz semmilyen különös értelmet nem társítottak, illetve a páskavacsora a kivonulásra emlékeztette a zsidóságot.²⁷ Az egyházak jelenlegi gyakorlata, szóhasználata alapján az ortodox és római katolikus egyházak a mai napig ezt a kifejezést (is) használják.

d) Oltári szentség

Az oltári szentség (sacramentum altari, das Sakrament des Altars, The Sacrament of the Altar) – amelyről mondhatjuk, hogy a mai magyar evangélikus szóhasználatból kiveszett – Tubán József véleménye szerint „olyan kifejezés, amely a fontosságot helyezi a szemünk elé: azt a hitünket mutatja meg, hogy az oltárra helyezett kenyérben és borban kiábrázolt ünneplés, amelyet a mai gyülekezet cselekszik, ugyanaz az úrvacsora, mint amelyet Jézus tanítványaival az utolsó vacsorán ünnepelt.”²⁸ Ezt a kifejezést általában a római katolikus és az ortodox egyházak használják, de az ELCA is megemlíti a The Use of the Means of Grace című munkájában.

e) Úrvacsora

A mai magyar protestáns teológia nyelvben illetve gyakorlatban egyaránt a leggyakrabban használt elnevezése a szentségnek az **úrvacsora** (coena Domini, das Abendmahl des Herrn, the Lord's Supper), melyet az Ágosta Hitvallás is használ^{29,30}. A

²⁵ vö.: Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában. In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

²⁶ vö.: Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában. In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

²⁷ vö.: Vanyó László: Bevezetés az ókeresztény kor dogmatörténetébe. Szent István társulat. Budapest. 2009. 126. oldal

²⁸ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 12. oldal

²⁹ Ágostai Hitvallás. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai 2. Luther Kiadó. Budapest. 2008. 26. oldal

³⁰ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 12. oldal

kifejezés újszövetségi gyökere az 1Kor 11,20, ahol az eredeti nyelvben κυριακον δειπνον szerepel, melyről kijelenthetjük, hogy ebben a szóösszetételben hapax legomenon az Újszövetségben³¹.

Ennek a kifejezésnek az egyik változata az *úr szent vacsorája* (sacra coena Domini, das heilige Abendmahl des Herrn), amelyet maga Luther is gyakran használ, olykor egyszerűen így: *Abendmahl*³². A német protestáns szóhasználatban – kutatásaim alapján – ez utóbbi terjedt el leginkább, illetve ezt a kifejezést használják a német teológiai nyelvben a gyermekekkel együtt vett úrvacsorára is (Abendmahl mit Kindern).

A szentség úrvacsoraként való elnevezésében azt a mély teológiai tartalmat látom, mely a figyelmet elsősorban a velünk együtt közösségben lévő, élő Úrra irányítja. Ahogy az utolsó vacsorán Jézus együtt volt tanítványaival, úgy az úrvacsorában Krisztus együtt van velünk a világ végezetéig. Ahogy a tanítványok egy kört alkottak az asztalnál minden különbözőségük ellenére, úgy az úrvacsorában, mi, mai tanítványok is együtt lehetünk bárhol is érkezzünk meg az oltár előtt térdelő közösségbe.

f) *Communio*

Megemlítendő még a *communio* kifejezés (the Holy Communion, Communion). Ahogy ezt a későbbiekben láthatjuk majd, leginkább az angol nyelvterületen terjedt el és „az úrvacsorában megtapasztalható kettősségre utal: a szentségben megvalósul Krisztus és a tanítványok, valamint a gyülekezet tagjainak egymással való közössége.”³³ A Katolikus Egyház Katekizmusa alapján az apostoli hitvallásban szereplő „szentek közösségének” is az elsődleges jelentése³⁴. Magyar nyelvre – követve az apostoli hitvallás fordítását – leginkább a közösség szóval lehetne visszaadni, a 2007-ben kiadott liturgikus könyv pedig az úrvacsora rendjén belül Krisztus testének és vérének vételét nevezi communionak³⁵.

Pontosan ezért úgy gondolom, hogy a magyar gyakorlatban használt úrvacsora és a főként angol nyelvterületen használt communion tartalmuk miatt megfeleltethető egymásnak.

³¹ vö: Dr. Varga Zsigmond: Újszövetségi görög-magyar szótár. 563. oldal

³² vö.: Der Kleine Katechismus Doktor Martin Luthers. 7. oldal.

<http://www.irt-ggmbh.de/downloads/lutherklkatechismus.pdf>

³³ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 12. oldal

³⁴ A Katolikus Egyház katekizmusa. <http://www.katolikus.hu/kek/kek01322.html#K1331>

³⁵ Evangélikus istentisztelet. Liturgikus könyv. Luther Kiadó. Budapest. 2007. 55. oldal

II.2. *Úrvacsora gyermekekkel – gyermekúrvacsora*

A gyermekekkel együtt gyakorolt úrvacsorára a hazai teológiai munkákban legtöbbször a **gyermekúrvacsora** kifejezést használják³⁶, mely mellett – véleményem szerint – az egyik érvelési lehetőség az, hogy ha a teológiai nyelvünkben használjuk a gyermekkeresztség kifejezést, akkor ennek analógiájára használhatjuk a gyermekúrvacsora kifejezést is. Ugyanakkor a megoldás véleményem szerint nem ilyen egyszerű.

A külföldi evangélikus egyházak szóhasználatában kutatásaim alapján az *Abendmahl mit Kindern* vagy a *Communion with children* kifejezések szerepelnek, melyek tükörfordított elnevezését a magyar evangélikus teológiai nyelvben nem tartom lehetségesnek, hiszen ebben az esetben *Vacsora gyermekekkel* és *Közösség gyermekekkel* lenne a fordított elnevezés, mely bár teológiailag helyálló, de véleményem szerint nem felel meg a magyar teológiai (és főként közegyházi) nyelvezetnek. Ugyanakkor, ahogy arra fentebb utaltam, tartalmuk miatt fordíthatjuk mind a német, mind az angol kifejezést egyszerűen úrvacsorának, így a magyar elnevezés is „úrvacsora gyermekekkel” lehetne.

Adódik természetesen egy nagyon fontos, alapvető kérdés: szükséges-e egyáltalán külön elnevezést adni az úrvacsorának attól függően, hogy kinek, milyen körnek szolgáltadjuk ki? Nem esünk-e bele abba a csapdába, hogy ez egy sor másik elnevezést, lehetséges tágítást – vagy éppen szűkítést – von maga után? Hiszen ha beszélünk gyermekúrvacsoráról, akkor miért nem beszélünk rögtön fogyatékkal élők úrvacsorájáról, csak hogy egy olyan példát említsek, melyről többek között az ELCA egyházai a gyermekúrvacsora mellett tárgyalnak³⁷.

Egyrészt azt mondhatjuk, hogy szükséges valamilyen módon elnevezni a problémát, mégpedig olyan módon, hogy az valóban szakkifejezés legyen. Ezzel ugyanis elkerülhető, hogy hosszú tagmondatokban keljen utalni a problémára. Magam számára azt az elhatározást hoztam meg a témával való foglalkozás során, hogy az egyszerűség kedvéért – illetve illeszkedve a hazai evangélikus gyakorlatba – a *gyermekúrvacsora* kifejezést használom teológiai munkám során.

³⁶ Kutatásaim során a következő írásmódokkal találok még: gyermek-úrvacsora, gyermek úrvacsora.

³⁷ The Use of the Means of Grace (1997). Part 3. Point 37d. In.:

<http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace/>

Ugyanakkor véleményem szerint szem előtt kell tartani azt, hogy ez a kifejezés félreérthető lehet a vizsgált kontextusban, így sok esetben szerencsésebb lenne az úrvacsora gyermekekkel kifejezést használni³⁸, hasonlóan azokhoz az egyházakhoz, ahol a gyermekúrvacsora már bevezetésre került. Ez fejezi ki legteljesebben a téma lényegét és mélységét. Ezért fontosnak tartom, hogy amennyiben megjelenik a hazai evangélikus gyakorlatban – természetesen alapos megtárgyalás és előkészítés után – akkor az úrvacsora elől „lekopjon” gyermek, gyermekkel jelző, hiszen csakis így tudjuk teljesen kifejezni azt, hogy az úrvacsorában minden megkeresztelt hívővel közösségben vagyunk, nemcsak a felnőttekkel és nem csak a gyerekekkel. Ezzel illeszkedünk a külföldi evangélikus egyházak gyakorlatába is, ahol az úrvacsorát a megkeresztelt hívők közösségére vonatkoztatják, és a gyermekúrvacsora kifejezést „csak” mint teológiai témát, és javasolt gyakorlatot említik.

³⁸ Erre a megállapításra jutnak az Evangelische Kirche in Österreich teológusai is. vö.: <http://www.kirche-mit-kindern.de/thema/abendmahl-mit-kindern/> 50. oldal

III. A gyermekúrvacsora alapjai

Dolgozatom következő részében arra keresem a választ, hogy a XXI. századi evangélikus úrvacsora milyen bibliai és egyháztörténeti alapokra építkezik. Ebben a fejezetben így megvizsgálom az Ó és Újszövetségi gyökereket, és a teljesség igénye nélkül betekintek a teológiatörténet, ezen belül az ógyház úrvacsorával kapcsolatos tanításába. Az egyes részekben arra is keresem a választ, hogy az adott korban volt-e lehetősége annak, hogy az úrvacsorából, vagy az azt megelőző közös étkezésekből a gyermekek is részesülhessenek. A fejezetet ezért is kapta *A gyermekúrvacsora alapjai* címet.

III.1. Az úrvacsora bibliai alapjai

III.1.1. Ószövetségi gyökerek

Általánosságban elmondható, hogy az úrvacsora egyik előképe az ószövetségi páskavacsorát tekintik a témával foglalkozó kutatók³⁹. Hiszen ahogy a Bibliai fogalmi szókönyv fogalmaz: „Jézus utolsó vacsorája páskavacsora volt, ezt mutatja az idői keret, és erre utalnak Jézus magyarázó szavai is, amelyekkel saját magát a páskabaránnal azonosítja.”⁴⁰ Erre utal Máté, Márk és Lukács evangéliuma is – János időben máshogy helyezi el a passiótörténet egyes mozzanatait.⁴¹

A páska eredetéről röviden azt mondhatjuk, hogy olyan ünnepről van szó, mely „egy ősi nomád szokásra vezethető vissza, hogy tí. tavasszal a nyáját ezzel az ünnepléssel védték meg a démonoktól. Bekerülve az izraeli hagyományba, ez a történetiesedik és az üdvesemények lényeges határkövévé válik. (...) A páskaünnep után hét napig tartották az Izrael fiait a kovásztalan kenyerek ünnepét. A MaCCáH őszi palesztin ünnep (és étel) lehetett, de történeti magyarázatát abban kapjuk, hogy a kivonuló Izraelnek nem volt ideje a tésztaját megkeleszteni. A két ünnep a babiloni fogság körüli időkben, vagy még korábban, Jósias reformjának idejében eggyéolvadt és templomi ünnepléssé vált.”⁴²

A páska Izrael életében kettős funkcióval bírt: „Emlékeztető volt Izrael népe számára az eredeti szabadulásra, amely természetesen a maga nemében hatalmas jelentőségű tényleges

³⁹ Ugyan akkor az *III.1.2. Az úrvacsora újszövetségi alapjai* című fejezetben láthatjuk majd, hogy ebben nem minden újszövetséges kutató ért egyet.

⁴⁰ Kozma Zsolt (szerk): Bibliai fogalmi szókönyv. Az Erdélyi Református Egyházkerület kiadványa. Kolozsvár. 1992. 341. oldal

⁴¹ vö: Prof. Dr. Christian Grethlein (Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster): Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen. 2. oldal

⁴² Kozma Zsolt (szerk): Bibliai fogalmi szókönyv. Az Erdélyi Református Egyházkerület kiadványa. Kolozsvár. 1992. 341. oldal

történelmi esemény volt. Ugyanakkor előképe és ígérete volt egy sokkal jelentősebb szabadulásnak, amelyet Isten végül saját fiának feláldozásával és vére által fog megvalósítani.”⁴³ David Gooding imént idézett véleményéhez azt gondolom, elengedhetetlen hozzátenni még egy aspektust a páskával kapcsolatban: a közösséget, azon belül is a család kiemelkedő szerepét, hiszen Mózes törvényeinek értelmében családonként és házanként vettek egy bárányt, és készítették azt el, Izrael egész közösségében, azzal az összetartásra irányuló külön rendelkezéssel, hogy amennyiben kevés a ház népe az egy bárányhoz, akkor fogjon össze a legközelebbi szomszédjával⁴⁴.

Emellett Prof. Dr. Christian Grethlein hívja fel a figyelmet a gyermekek szerepére a páska megünneplésével kapcsolatban, mégpedig pusztán a bibliai történekekre hivatkozva. „Figyelemre méltó, hogy a milyen kiemelt szerep van a gyermekeknek a páskavacsorában. Ezen az estén a legfiatalabb gyermek megkérdezi a családfőt, hogy miért olyan különleges ez az este. Erre a családfő elmeséli az Egyiptomból való kivonulás történetét.”⁴⁵ A család itt véleményem szerint – túl azon, hogy a tanítás, vagyis hittapasztalat továbbadásának egyik első megjelenési formájaként van előttünk, melyben a gyerekeknek is tevékeny szerep jutott⁴⁶ – kiemelten a közösség megjelenítője lesz, mely természetesen a páskavacsora újszövetségi továbbélésében, sőt mi több kiteljesedésében is fontos szerepet kap. Ugyanakkor azt is fontos megemlíteni ebből a nézőpontból, hogy az étkezésből nem hagyják ki a gyermekeket, sőt ez élmény általi tanulás lehet számukra, és így értelmet nyerhet mindaz, ami a páskavacsorában történik.

A úrvacsora ószövetségi gyökereiről összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a páskavacsorán természetes volt a gyermekek jelenléte, hiszen ezt a vacsorát nemcsak az emlékezés, hanem ezzel együtt a család ünnepeként tartották számon. Így a páskavacsora alapján az úrvacsorai alkalmakon helye van a gyermekeknek is, mint egy személyes, keresztyén család tagjainak, és mint a speciális, nagy keresztyén család tagjainak, a gyülekezetnek, Krisztus testének, melynek a keresztség által tagjai lettek.

⁴³ David Gooding: Az evangélium Lukács szerint. A harmadik evangélium új megvilágításban. Evangéliumi Kiadó. Budapest. é.n. 276. oldal

⁴⁴ 2Móz 12,3-4.

⁴⁵ Prof. Dr. Christian Grethlein (Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster): Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen. 2. oldal

⁴⁶ uo.

III.1.2. Az úrvacsora újszövetségi alapjai

Az Újszövetség úrvacsorával kapcsolatos tanúságtételét a következőkben három részre bontva szeretném tárgyalni: elsőnek azt vizsgálom, hogy az úrvacsora miként van jelen a szinoptikus evangéliumokban. Ezután János evangéliumát, majd Pál apostol teológiáját vizsgálom meg.

III.1.2.1. Jézus asztalközösségei és az utolsó vacsora a szinoptikus evangéliumokban

Az Újszövetség alapján az úrvacsora eredete egy étkezésre nyúlik vissza, ebben minden egyes beszámoló egyetért. Azonban a kutatók véleménye nem egységes abban a tekintetben, hogy ez a páskavacsora lett volna.⁴⁷ „A zsidó teológus, Klausner bizonyosnak tartja, hogy az utolsó vacsora teljes mértékben páskavacsora volt a zsidó hagyományok legmesszebbmenőig való figyelembe vételével. Goppelt szerint Márk kifejezetten a páskát adja meg, mint az utolsó vacsora keretét.”⁴⁸ Dóka Zoltán kommentárjában ezzel szemben egyértelműen az úrvacsora páska jellege ellen foglal állást, amikor azt írja, hogy Márknál „nincs viszont semmi utalás a páskára, noha a 12-16. vk.-ben a páska elkészítéséről volt szó (...) ez az ellentmondás tudatos teológiai kontrasztot jelent: a keresztyéneknek nincs semmi dolguk a zsidó páskával. Az ő „paskájuk” az úrvacsora. Egyedül Lukács az, aki a teológiai kontrasztot történetileg feloldja, és az utolsó vacsorát páskavacsoraként írja le. De valószínű, hogy nála is egy zsidókeresztyén páskahagyomány és egy nem páska jellegű úrvacsora-hagyomány egyeztetéséről van szó, s ebből adódnak szövegének közismert nehézségei. Egyébként azonban az egész újszövetségi úrvacsora-hagyományból hiányzik a páskára való utalás (...) és csupán azoknak az elemeknek van szerepe (kenyér, bor), amelyek nemcsak a páska vacsorán, hanem egyéb ünnepi étkezéseken is szerepeltek. Egyebek között különösen is jelentős érv az úrvacsora páska-jellege ellen, hogy míg a páska évenként ismétlődő ünnep volt, az őskeresztyénség az úrvacsorát naponta (s talán később hetente) ünnepelte, amiben bizonyára Jézus és a tanítványok húsvét előtti, naponkénti asztalközössége tükröződik. Mindez azt jelenti, hogy az úrvacsorát nem a páskavacsora rekonstruálásával kell értelmeznünk, hanem magukból az ÚT-ban található úrvacsorai szövegekből.”⁴⁹

⁴⁷ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 18. oldal

⁴⁸ uo.

⁴⁹ Dóka Zoltán: Márk evangéliuma. Hévizgyörki Evangélikus Egyházközség. 2005. 305. oldal

Pröhle Károly – ahogy arra Dóka maga is utal kommentárjában – Lukács evangéliumával kapcsolatban némileg enyhíti a fenti álláspontot, amikor rámutat arra, hogy „Jézus a páska-vacsora hagyományos rendjét követte, de ezt egyúttal át is formálta.”⁵⁰ Ehhez kapcsolódik Tubán József véleménye is, aki az utolsó vacsora gyakorlati megvalósításával kapcsolatban megjegyzi: „A páska négy pohara közösen elfogyasztott bort jelentett, míg Lukács utolsó vacsorájánál – de a másik két szinoptikusnál ugyanígy – hangsúlyozottan csak a tanítványok isznak a pohárból, maga Jézus nem.”⁵¹

A fennálló feszültséget véleményem szerint azzal lehet a legjobban feloldani, ha elfogadjuk, Jézus szóhasználata ebben az esetben sem tér el a hétköznapiakétól, ahogy ezt példázataiban is láthatjuk. Az úrvacsora fogalomkészlete éppen ezért szorosan összefügg a zsidó étkezési szokással, amin Jézus megalapítja azt.⁵²

Azt gondolom, hogy pontosan a fogalomkészlete miatt az úrvacsorát nem lehet elszakítani a páska fent említett ünnepétől, illetve a szorosan hozzátartozó – bár nem mint előzmény és közvetlen folytatás – napi asztalközösségektől, melyekben Jézusnak és szűkebb, illetve tágabb tanítványi körnek része volt, kezdve az ötezer ember megvendéglésétől, egészen a vámszedőkkel és más bűnös emberekkel vállalt asztalközösségekig, mely annyiszor vívta ki a farizeusok nemtetszését.

Már csak azért sem hanyagolhatóak ezek a történetek, mert a keresztyén egyház kezdettől megtartja ezt a bűnösökkel és vámszedőkkel való közösséget, és ebben a közegben fogadja a bűnbocsánat ígérését.⁵³ Erre utal Vanyó László is, aki tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy „ezeken a lakomákon egy új közösség körvonalai rajzolódnak ki. A zsidó ünnepi lakomákon való részvételhez hozzátartozott a rituális tisztaság. Ezért gyakorol ilyen alkalmakkor Jézus bűnbocsánatot (vö. Lk 15,23), mert ezzel a követelménynek eleget tesz, ugyanakkor ezek az étkezések már nem tekinthetők egyszerűen bűnösökkel elköltött étkezéseknek, mert a bűnbocsánat után a résztvevők Jézus tanítványainak számítottak, akik személyéhez kötődtek.”⁵⁴

⁵⁰ Dr. Pröhle Károly: Lukács evangéliuma. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály. 1966. 322. oldal

⁵¹ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 19. oldal

⁵² vö.: uo.

⁵³ vö.: Dr. Hafenscher Károly: Liturgika. A keresztyén istentisztelet protestáns megközelítésben ökumenikus szellemben. Luther Kiadó. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Tanszéke. Budapest. 2010. 500. oldal

⁵⁴ Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában. In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

Ugyanebben a tanulmányban Vanyó egy másik, szintén nagyon fontos aspektusra hívja fel a figyelmet: Jézus az utolsó vacsorán nem csak a múltba, tehát a páskavacsora, és a korábbi asztalközösségek dimenziójába, illetve nem csak a jelenbe, vagyis az utolsó vacsora konkrét helyzetébe tekint, hanem túltekint mindezekre, túltekint kereszthalálán is. Lukács evangéliumában ezt olvassuk: „*Soha többé nem eszem ezt, míg be nem teljesedik Isten országában. Nem iszom a szőlő terméséből, addig a napig, amíg el nem jön Isten országa.*”⁵⁵ Jézus „szavainak jelentősége abban áll, hogy az eukarisztiában maga és tanítványai számára kiiktatja a jelen és az Isten országa eljövetele közötti időt.”⁵⁶

Jézus asztalközösségei és az úrvacsora kapcsolatának vonatkozásában Lietzmann állította fel az ún. „két-típus” elméletet, amely egyik típusként a jeruzsálemi ősgyülekezet naponkénti kenyér megtörésében Jézus galileai asztalközösségeinek a folytatását látta, másik típusként pedig a korinthusi úrvacsorában látta Jézus utolsó vacsorájának folytatását. Mindehhez hozzáteszi, hogy Pál a korinthusi levélben az úrvacsora történeti keretét a gyülekezi tradícióból, a tartalmi elemeket, vagyis a szerzési igéket és a magyarázatot viszont közvetlenül a megdicsőült Krisztustól kapta. Eszerint Lietzmann tagadja, hogy Jézus korábbi asztalközösségei és az utolsó vacsora bármilyen kapcsolatban lennének egymással.⁵⁷

Tubán József véleménye alapján összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy „az újszövetségi bizonyágtétel megegyezik abban, hogy a gyülekezetek által gyakorolt úrvacsora Jézusnak az elfogatása előtti utolsó vacsorájára vezethető vissza. A szinoptikus hagyomány tudósít is erről az eseményről, noha a beszámolók már minden kétséget kizáróan magukon viselik a Jézus halála és feltámadása óta eltelt évtizedek során kialakult liturgikus tradíció bizonyos jegyeit. Ugyanez mondható el a páli beszámolóról is...”⁵⁸. A szövegek (Mt 26,26-29; Mk 14,-22-25; Lk 2,14-20) vizsgálata során valóban láthatjuk, hogy a különböző gyülekezeti tradíciók másféle szempontból, másféle hangsúlyok alapján értelmezték az úrvacsorát, de a lényeges kérdésekben a szinoptikusság kritériuma teljes mértékben igaz rájuk.⁵⁹

⁵⁵ Lk 22,16.18

⁵⁶ Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában. In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

⁵⁷ vö.: Bolyki János: Jézus asztalközösségei. Budapest. 1993. 148. oldal

⁵⁸ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 15. oldal

⁵⁹ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 16. oldal

III.1.2.2. Úrvacsora a Negyedik evangéliumban

A János evangéliumában ránk maradt úrvacsorai hagyományt érdemesnek látom külön tárgyalni a szinoptikus evangéliumoktól, mégpedig abból az okból, melyre Karner Károly is felhívja a figyelmet kommentárjában, vagyis hogy a jánosi elbeszélésben egy szó sem esik arról – még csak utalás szintjén sem – hogy az utolsó vacsora egybe esett volna a páskavacsorával⁶⁰. Egyetlen egy alkalommal van csak szó arról, hogy Jézus valakinek egy falatot ad, de ez a valaki nem más mint Júdás, akibe a falat után belement a Sátán⁶¹. Ez azonban nem azt jelenti, hogy János evangéliuma teljes mértékben kihagyja az úrvacsora hagyományát.⁶²

Több kutató egybehangzó véleménye alapján azt mondhatjuk, hogy bár nem a szinoptikusoknál megjelenő módon, de János evangéliuma is ismeri, sőt közli az ősegyházban meglévő úrvacsorai hagyományt, mégpedig a kappernaumi beszédbe⁶³ ágyazva. Nemeshegyi Péter hívja fel a figyelmet arra⁶⁴, hogy itt minden bizonynal az úrvacsoráról van szó: *„A zsidók erre vitatkozni kezdtek egymással, és ezt kérdezték: „Hogyan adhatná ez nekünk a testét eledelül?” Jézus így szólt hozzájuk: „Bizony, bizony, mondom néktek: ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok a véré, nincsen élet tibennetek. Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem igazi étel, és az én vérem igazi ital. Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, az énbennem marad, és én őbenne.”*⁶⁵ Schwank és Goppelt véleménye alapján állapítja meg a szakasszal kapcsolatban Tubán József, hogy János evangéliuma mögött „egy kikristályosodott úrvacsorai tradíciót sejtünk, amelyet az evangélista nyugodtan és biztonságosan értelmezhet a maga teológiai koncepciója szerint anélkül, hogy ezzel a tiszta tanítást veszélyeztetné.”⁶⁶ János evangéliumával kapcsolatban azt az összegzést tehetjük meg, hogy annak úrvacsora értelmezése nem tér el Pál, vagy a szinoptikusok véleményétől, vagyis Jézus teste és vére által a hívők közösségbe kerülnek az Atyával⁶⁷, illetve egymással.

⁶⁰ Karner Károly: A testé lett ige. János evangéliuma. Magyar Luther Társaság. Budapest. 1950. 186. oldal

⁶¹ Jn 13,26-27: *„Az, akinek én mártom be a falatot, és odaadom.” Bemártotta tehát a falatot, és odaadta Júdás Iskáriótesnek, a Simon fiának; és akkor a falat után belement a Sátán. Jézus pedig így szólt hozzá: „Amit tenni szándékozol, tedd meg hamar!”*

⁶² Olyannyira igaz ez, hogy Jusztinusz mártír teológiájára, melyet az úrvacsorával kapcsolatban felállít, leginkább János evangéliuma volt hatással. vö.: Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában. In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

⁶³ Jn 6,22-59.

⁶⁴ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 25. oldal

⁶⁵ Jn 6,52-56.

⁶⁶ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 25. oldal

⁶⁷ uo. 26. oldal

III.1.2.3. Az úrvacsora értelmezése Pál apostolnak a Korinthusi gyülekezethez írott első levelében

Pál apostol korinthusiakhoz írott első levelében olvasható úrvacsora értelmezés mögött – mely alapján általában az úrvacsora méltó vételére hivatkoznak – egy vitahelyzetet kell meglátnunk.

Ugyanakkor a páli úrvacsora értelmezés mögött –jelen szakasz exegézise nyomán látnunk kell azt is, amire Christfried Böttrich újszövetség kutató hívja fel a figyelmet: a korinthusi gyülekezetben megjelenő úrvacsorai közösség voltaképp egy szolidáris közösség⁶⁸.

A szakaszt, mely az 1Kor 11,17-34-ben olvasható, három nagyobb egységre tudjuk felosztani:

- a 17-22-ig terjedő szakaszban betekintést kaphatunk az agapéra, és az azzal összekötött úrvacsorára összejövő gyülekezet magatartásába, melyből maga a vitahelyzet is kialakul
- a 23-26. versekben már a fenti helyzet következtében kialakult rendellenességek a páli hangsúlyokkal kibővített szerzési igék megvilágításában álnak előttünk
- a 27-34. versekben pedig az előzőekből fakadó tennivalókról ír Pál apostol a korinthusi gyülekezetnek⁶⁹

A vitahelyzet „a korinthusi gyülekezet tagjainak kettős bűnével függ össze. Egyrészt azzal, hogy némelyek keresztyén létükre nem csupán a gyülekezet úrvacsorai ünneplésén vettek részt, hanem azokon az étkezéseken is, amelyeket a városbéli pogányok rendeztek, mégpedig valamelyik általuk imádott bálványisten tiszteletére.(...) A másik probléma a gyülekezeti összejöveleken tapasztalt visszaélésekben mutatkozott meg: az úrvacsorával összekapcsolt étkezéseken mindenki azt ette, amit otthonról hozott, így aztán némelyek éheztek, mások pedig megrészegedtek (1Kor 11,17-22).”⁷⁰

A Pál apostol által kritizált gyakorlat mögött tehát két, egymással tulajdonképpen fedésben lévő aspektust kell észrevennünk: az egyik, hogy ekkor, tehát az ősgyülekezet korában még nem vált el egymástól – gyakorlati szempontból - az úrvacsora ünneplése és a naponkénti kenyér megtörése. A másik viszont az, hogy a szakaszban szereplő, istentiszteleti használatot sejtető szövegekből biztosnak látszik, hogy ekkorra már nagyjából rögzült az

⁶⁸ Prof. Dr. Christian Grethlein (Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster): Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen. 2. oldal

⁶⁹ vö.: Dr. Cserhádi Sándor: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele. Fordítás és magyarázat. Luther kiadó. Budapest. 2008. 496. oldal

⁷⁰ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 21-22. oldal

úrvacsora liturgiája, mely az Apostolok Cselekedeteiben még csak kialakulni látszik, amikor a második fejezetben az istentisztelet négy alapeleméről olvashatunk: közösség, tanítás, imádkozás, kenyér megtörése⁷¹.

Pontosan ezzel az egész problémával, vagyis egy konkrét helyzettel áll kapcsolatban az úrvacsora méltó vételére vonatkozó páli utasítás is, melyet az úrvacsorával kapcsolatban nagyon gyakran felhoznak. Véleményem szerint itt Pál apostol azt fejezi ki, hogy félti a gyülekezet attól, hogy az ott tapasztalt szélsőségek aláássák a Krisztusban elnyert közösséget nemcsak a Megváltóval, hanem a velünk egy asztalnál ülővel is. Éppen ezért értelmezésemben az „aki nem becsüli meg az Úr testét” kifejezés nemcsak magára az úrvacsorában jelenlévő Krisztusra vonatkozik, hanem az egyházra, a keresztyén közösségre is, mint Krisztus testére. Ebből kifolyólag méltatlanul venni annyit tesz, hogy nem veszek tudomást arról, aki mellettem van, aki szintén annak az egy testnek a tagja, és így implicit módon magát Krisztust, az ő testét és vérének nem becsülöm meg.⁷² Ezt fogalmazza meg Pannenberg is, aki szerint azok lesznek méltatlanok, akik csak maguknak esznek a kenyérből, és isznak a kehelyből és így nem tekintik egy testnek magukat a mellettük levővel.⁷³ És erre utal maga Pál apostol is, amikor az 1Kor 10,16-17-ben⁷⁴ megjelenik a közösségnek ez a kettős gondolata: közösség Krisztussal és közösség egymással, akik az egy kenyérből részesedünk.

Pál apostol úrvacsora értelmezésével kapcsolatban „összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy Pál a másoktól átvett úrvacsorai hagyományban, illetve az úrvacsora gyakorlatában azt az eseményt látja, amely a mindenkori gyülekezetet összeköti azzal a Krisztussal, aki a maga fizikai valóságában jelenleg éppen nem tartózkodik az övéi között.”⁷⁵

⁷¹ vö.: Dr. Hafenscher Károly: Liturgika. A keresztyén istentisztelet protestáns megközelítésben ökumenikus szellemben. Luther Kiadó. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Tanszéke. Budapest. 2010. 500.oldal

⁷² vö.: Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 1. oldal.

⁷³ vö.: Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai. LMK előadás

⁷⁴ „Az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e? Mert egy a kenyér, egy test vagyunk mindannyian, akik az egy kenyérből részesedünk.”

⁷⁵ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 24. oldal

Az újszövetség tanúságtétele alapján röviden összefoglalva az alábbiakat állapíthatjuk meg az úrvacsoráról:

1. A keresztyén közösségek a kezdetektől fogva megünneplik az úrvacsorát, mégpedig jeléül annak, hogy ők kapcsoltban vannak a feltámadott Krisztussal, mégpedig nem emberi erőfeszítés, vagy származás okán, hanem egész egyszerűen a keresztség által. Pál apostol és Jézus asztalközösségei nyomán kimondhatjuk, hogy az úrvacsora a benne részesülők számára olyan szolidáris közösség, melyben eltűnik minden korábbi társadalmi, anyagi, korbeli különbség, és a rajta résztvevők valóban egy testként folytathatják az életüket, mert az úrvacsorában Krisztus adja önmagát minden embernek. Ugyanakkor az is elmondható, hogy az úrvacsorát az első keresztyének különböző jelentési szinteken értelmezik, mely főleg nyomot hagy az Újszövetség kanonizált iratain is. Éppen ezért az úrvacsora sokkal mélyebb tartalommal rendelkezett, mint a bűnbocsánati jelleg, ahogy az a dolgozatom első részében tárgyalt lehetséges elnevezésekből is kiviláglik.

2. A gyermekúrvacsora szempontjából pedig nagyon fontos megállapítani, hogy az úrvacsorában részt vevők korára vonatkozóan nem találunk semmilyen hivatkozási pontot, de még említést sem az Újszövetségben. Természetesen az is igaz, hogy „az Újszövetségben kifejezetten nem szerepel kifejezetten gyermekek úrvacsoráztatása, mint ahogyan a gyermekek megkeresztelése sem.”⁷⁶ Egyet értek Christian Grethleinnel, aki rávilágít arra, hogy ha Jézus asztalközösségeiben, de valójában egész működésében, biológiai, kulturális és szociális különbséget felszámol, akkor mi az oka annak, hogy egyes emberek éppen az életkoruk miatt lennének kizárva az úrvacsorai közösségből.”⁷⁷

3. Ezen fejezet lezárásaként még egy nagyon fontos aspektusra kell a figyelmünket odafordítani, mégpedig Jézus Krisztus szavára, aki a gyermekeket kitüntetett és megkülönböztetett módon szemlélte, illetve példaként állította tanítványai elé, egyértelművé téve, hogy a gyermekeknek helye van az ő közösségében: Jézus mondja: „*Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket, és ne tiltsátok el tőlem őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony, mondom néktek: aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen sem megy be abba.*” (Mt 10,14-15)⁷⁸

⁷⁶ Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság-93.szám. 9. oldal

⁷⁷ vö.: Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 2-3. oldal., illetve: Prof. Dr. Christian Grethlein (Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster): Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen. 4. oldal

⁷⁸ vö.: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság-93.szám. 10. oldal

III.2. *Az úrvacsora a keresztyénség első századaiban*

Az úrvacsora biblikus alapjai után érdemes figyelmünket az óegyház felé fordítani, hiszen az apostoli és egyházatyák tollából származó teológiai munkák, levelek azt mutatják, hogy az úrvacsorai közösség volt az alapja a korai gyülekezeteknek⁷⁹. Ha ezt az időszakot akarjuk vizsgálni, akkor alapállásként fontos megjegyeznünk azt is, hogy az első századokban az úrvacsora egyetlen feltétele a keresztelezés volt.⁸⁰

Némi problémába ütközünk, ha olyan teológiai írást keresünk, ami explicit módon foglalkozik az úrvacsora témájával. Ugyanis ha számba vesszük az első három-négy évszázad irodalmi anyagát, akkor azt vesszük észre, hogy nem írtak teológusok olyan külön művet, mely kiemelten az úrvacsorával foglalkozik, hiszen az ókeresztyén korban az úrvacsora soha nem volt vita tárgya⁸¹. Mégis, a keresztyén szerzők műveit folyamatosan átszövik az úrvacsorával kapcsolatos implicit utalások.⁸² A következőkben ezen írások, teológusok közül emelem ki a teljesség igénye nélkül a fontosabbakat, így a Didakhét, Jusztinusz mártírt és Cyprianust, majd pedig két alfejezetben összefoglalom, hogy milyen változások mentek végbe az úrvacsora értelmezésében, illetve az úrvacsorához bocsátás feltételében a Kr. u. első századoktól kezdődően egészen a témánk szempontjából döntő 1215-ös IV. lateráni zsinatig.

III.2.1. *Didakhé, azaz a tizenkét apostol tanítása*

A Didakhé⁸³ témánk szempontjából semmiképpen sem elhanyagolható jelentőségű korai egyházi mű, bár témájában nem tükrözi – hétköznapi értelemben – azt, amit címe, „Tanítás” sejtet. „A Didakhé inkább az egyház „szertartásait”, a közösségi élet szabályait rögzíti, ilyenképpen az egyház szentségeiről a kezünkben levő legrégebbi szövegemlék, hiszen mind a tizenhat fejezet a keresztség, illetve az eukharisztia megtartásának rendjét foglalja össze, és ezeknek kapcsán beszél az imádságról, a böjti fegyelemről, a próféták és a vándortanítók szerepéről.⁸⁴” Pontosan ezért a gyermek úrvacsora tárgyalása előtt is nagyon fontos alapul szolgál számunkra ez az irat, főként abban az összefüggésben, hogy az úrvacsora feltételül egyedül a keresztséget határozza meg, és a renden belül sehol nem utal

⁷⁹ Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 4. oldal

⁸⁰ Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 3. oldal

⁸¹ Vanyó László: Bevezetés az ókeresztyén kor dogmatörténetébe. Szent István társulat. Budapest. 2009. 125. oldal

⁸² vö. Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában.

In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

⁸³ ld. 6 lábjegyzet

⁸⁴ Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 48. oldal

arra, hogy a gyermekúrvacsora nem engedélyezett gyakorlat, vagy az életkor tekintetében bármilyen feltétel meg lenne szabva.

Az első hat fejezetben szereplő „két útról szóló tanítás a korabeli iratokban elég gyakori, ismert a zsidó apokrifekben, a qumráni szövegemlékekben, de ott van a Pásztorban, a Barnabás-levél utolsó fejezeteiben, így feltételezhető, hogy ezt a részt nagyjából kész formában illesztették a Didakhé elé, amit alátámaszt az a kijelentése, hogy ezt a tanítást az első századok egyházaiban a keresztség szertartásának bevezető részében használták.”⁸⁵

A Vanyó által említett bevezető szertartás voltaképp a katechumenátus időszakát jelentette, mely fontos részét képezte az újszövetségi kort maga mögött hagyó, az ógyház felé vándorló egyháznak, egészen a konstantini fordulatot⁸⁶, és keresztyénség államvallása tételét⁸⁷ követő századokig, melyek után már általánossá vált a gyermekkeresztség. Tomka Ferenc tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy a korai egyházban a katechumenátus célja nem egyszerűen az ismeretek átadása volt, hanem sokkal inkább a megtérés elősegítése, és mint folyamat olykor hosszú éveken át tartott.⁸⁸

Véleményem szerint pontosan ezt láthatjuk a Didakhé első hat fejezetében is, ahol az előbbieken említett két útról szóló tanban a keresztyén tanítás és a keresztyén élet lényegét találhatjuk, melyeket nem csak megtanulni kell, hanem a keresztségre – és ezzel együtt úrvacsorára készülőnek – szívébe kell fogadnia, hogy élete teljesen megváltozhasson. Ehhez természetesen a tanítás és a tanulás önmagában kevés, szükség van a keresztségre, az imádságos életre, a bűnbánatra és az úrvacsorára, és a gyülekezet közösségére.

Az úrvacsorával kapcsolatban – túl a liturgikus szövegeken – egy nagyon fontos megállapítást tesz a Didakhé: ne részesüljön belőle olyan, aki nincsen megkeresztelve, ezt pedig Jézus szavával támasztja alá: „Ne adjátok oda a kutyáknak azt, ami szent, gyöngyeiteket se dobjátok oda a disznók elé, nehogy lábukkal széttaposás azokat, majd megfordulva széttépjenek titeket.”⁸⁹⁹⁰

⁸⁵ Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 48. oldal

⁸⁶ A keresztyénség helyzete gyökeresen változott meg, amikor gyakran üldözöttből, szakadárból hivatalosan támogatott, kedvezményezett egyház lett Kr.u. 312-ben, Nagy Konstantin császár megtérése után. Az utána következő császárok közül már csak egyetlen egy volt pogány. vö.: Tony Lane: A keresztyén gondolkodás rövid története. 9. oldal

⁸⁷ Mindez természetesen – vagy legalábbis szükségszerűen magával hozta az állam és az egyház szoros összefonódását Kr.u. 381. vö.: Tony Lane: A keresztyén gondolkodás rövid története. 9. oldal

⁸⁸ Tomka Ferenc: A katechumenátus és bevezetése hazánkba. In.: Vigilia 64. évfolyam 1999/november

⁸⁹ Mt 7,6

⁹⁰ Did 9,5

III.2.2. Jusztinusz mártír

Vanyó által az egyházatyák közül, az úrvacsorával kapcsolatban a legjelentősebb történelmi tanúnak nevezett Jusztinusz⁹¹ mártír, aki azonban szintén csak átvitten, liturgikus keretek között foglalkozik az úrvacsorával.⁹²

Első Apológiájának 65. fejezetében így ír: „Ezt a táplálékot mi eukarisztiának nevezzük, senki kívülálló nem részesedhet belőle, csak aki igaznak fogadja el a tőlünk kapott tanítást, és lemondott a bűnök bocsánatára az újjászületés fürdőjében, és úgy él, ahogyan azt Krisztus meghagyta. Ezeket mi nem úgy vesszük, mint közönséges kenyeret vagy közönséges italt, hanem mint a megtestesült Jézus Krisztus, Megváltónk, az Isten Igéje által a mi üdvösségünkért felvett testet és vért, az ő hálaadó imájával megáldott táplálékot, amivel vérünk és testünk az átváltozás értelmében táplálkozik, és azt tanultuk, hogy a megtestesült Jézusnak teste és vére ez.”⁹³

Ebből az idézett szakaszból számunkra három kifejezés fontos: 1. újjászületés fürdője a bűnök bocsánatára; 2. tanítás; illetve 3. megújult élet. Az első és a második természetesen a keresztségre, szűkebben minden bizonnyal a felnőtt keresztségre utal, melyhez kapcsolódóan, ahogy a Didakhé esetében ezt már láthattuk, Jusztinusznál is megjelenik a tanítás, pontosabban a katechumenátus, mint a keresztséget megelőző folyamat. Ugyanakkor az is nagyon fontos, és számunkra is példaértékű lehet, hogy a II. század közepén már konkrétan kiemeli Jusztinusz, hogy a tanítás és a keresztség mellett a Krisztus rendelése szerinti élet is nagyon fontos (3.).

Az általam idézett szakasz végén még egy izgalmas mondatot találunk, mely mögött egy majd 2000 év múltán, ma is jelen lévő problémát találhatunk: Eszerint az úrvacsorában nem közönséges kenyeret és közönséges bort veszünk magunkhoz, hiszen így az úrvacsora egyszerű, szerény étkezés lenne⁹⁴. Számomra, és azt gondolom, mások számára is megnyugtató lehet, hogy ez nem csak a mai ember problémája, a Prédikátor szavaival élve: Nincs új a nap alatt. Fontos azonban, hogy ma is, és Jusztinusz idejében is csakis úgy lehettek

⁹¹ Jusztinusz a II. század elején született. Élete során először a görög bölcsleletben kereste az igazságot, így számos filozófiai iskolát bejárt (sztoikusok, arisztotelianusok, püthagoreusok), de mindegyikből kiábrándul valamiért. Egy találkozás azonban teljesen megváltoztatta az életét, és keresztyénné lett, mégpedig beszámolója szerint azért, mert ezt a filozófiát látta egyedül biztonságosnak és célravezetőnek. A 160-as években bíróság elé állították, és mivel nem volt hajlandó megtagadni hitét mártírhalált szenvedett. Vö.: Tony Lane: A keresztyén gondolkodás rövid története. 14. oldal

⁹² vö.: Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában.

In.: <http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>

⁹³ Vanyó László: A II. századi görög apológéták. Ókeresztyén írók 8. Szent István társulat. Budapest. 1984. 117. oldal. illetve: <http://www.newadvent.org/fathers/0126.htm>

⁹⁴ vö.: Dr. Pröhle Károly: Az evangélium igazsága. Keresztyén hit és erkölcsstan. Evangélikus Sajtóosztály. Budapest. 1997. 71. oldal

ezzel tisztában a keresztyének, ha valaki elmondta nekik. Ezt mutatja az, hogy a vértanú maga is hivatkozik saját tanulmányaira is, ahol megtanulta, hogy a kenyér és a bor önmagában semmit sem ér, ha nincs mellette Krisztus szava és igéje.

III.2.3. Cyprianus

Thascius Caecilius Cyprianus a III. század viharai között pásztorolta az Észak-Afrikai keresztyéneket Karthágó püspökeként egészen 258-ban bekövetkezett vértanúságáig. Az utókor számára éppen a zavaros évtizedek, a Decius-féle keresztyénüldözések során tanúsított helytállása, illetve az ezt követő egyházszakadással fenyegető korszak alatt megfogalmazott teológiai álláspontja miatt maradt ismert.⁹⁵

Isó Zoltán felhívja a figyelmet arra, hogy Cyprianus írásai alapján mondhatjuk, hogy gyülekezetében gyakorlat volt, hogy a hívő szülők gyermekei részesülhettek az úrvacsora szentségében.⁹⁶ Szintén Isó idézi, hogy Cyprianus ezen álláspontjára maga Luther is utal, amikor azt írja, hogy az Észak-Afrikai püspök „az elesettekről szóló beszédében tanúságot tesz arról, hogy a gyülekezetben szokás volt – sok laikusnak, gyerekeknek is – mindkét színt, igen az Úr testét kezükbe adni, miként ezt sok példa igazolja... Ugyanott említi fel azt az esetet is, amely az ő jelenlétében történt, tudniillik hogy amikor a diakónus a kelyhet egy kis leánykának adta oda, s ez vonakodott azt elfogadni, szájába öntötte az Úr véréét.”⁹⁷

Utóbbi idézet kapcsán most nem a „kényszer” úrvacsora megítélése a feladatunk. Ugyanakkor ebből a példából is látszik, hogy a III. századi Észak Afrikában még szokásban volt a gyermekúrvacsora, méghozzá olyan módon, hogy a már megtért, megkeresztelt, hívő szülők a gyermekeikkel együtt részesültek az úrvacsora szentségében.

⁹⁵ Tony Lane: A keresztyén gondolkodás rövid története. 26-28. oldal

⁹⁶ vö.: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 11. oldal

⁹⁷ Luther Márton: Az egyház babiloni fogságáról szóló könyvecske. 2005. 22. oldal. Idézi: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 12. oldal

III.2.4. Változások az úrvacsora értelmezésében

Az előző három rövid fejezetből is láthattuk, hogy az úrvacsora nagyon sokáig megőrizte központi jelentőségét a keresztyénség istentiszteleti életében. Azonban azt is elmondhatjuk, hogy már az első századokban elkezdődött egyfajta változás az úrvacsora területén. A következő fejezetben ezt foglalom össze.

A közösségi aktusként való ünneplés nagyon sokáig megmaradt az úrvacsorában, annak ellenére, hogy a házi gyülekezetekből egyre inkább nagy közösségek formálódtak. Egészen odáig megy ez, hogy ezt a közösséget az intézményes egyház közösségével kezdik azonosítani, melyben – ahogy arra Antiochiai Ignác utal – nagyon fontos a gyülekezet tagjainak és vezetőinek egysége:⁹⁸

„Arra törekedjétek, hogy eukharisziátok egy legyen. Egy ugyanis a mi Urunk Jézus Krisztus teste, és egy a kehely az ő vérének egységére, egy az áldozati oltár, ahogyan egy a püspök a presbitériummal és a diakónusokkal, hogy Isten szerint cselekedjétek, amit cselekedtek.”⁹⁹

Viszont azt mondhatjuk – ugyancsak Ignác leveleit vizsgálva- hogy megjelenik egy nagyon fontos változás a közösség egységének kérdésében: megjelentek olyanok, akik távol tartották magukat az imádságtól és az úrvacsorától, mely a korai egyház életében „különösen nagy bűnnek és botránynak számított”¹⁰⁰. Ignác erről így ír a szmirnaiakhoz írott levelében:

„Távol tartják magukat az imádságtól és eukharisziától, mert nem vallják, hogy az eukharisztia Megváltónk Jézus Krisztus bűneinkért szenvedett teste, melyet az Atya jóságában feltámasztott. Akik Isten ajándékának ellentmondanak, vitatkozva halnak meg. Hasznukra válna a szeretet, hogy fel is támadjanak. Az ilyenektől tartózkodni illik, sem egyénileg, sem közösségileg nem kell róluk beszélni, a prófétákhoz kell tartanunk magunkat, különösen az evangéliumhoz, melyben nyilvánvalóvá válik számunkra a szenvedés, és a feltámadás tökéletesen feltárul. Meneküljétek a szakadásoktól, mint minden rossz eredetétől.”¹⁰¹

A fent említett intézményesedést az is mutatja, hogy már ezekben a korai századokban kiemelik a püspököt, mint a gyülekezet vezetőjét. Pontosan Ignác az, aki a fent is idézett szmirnaiakhoz írott levelében kitér arra, hogy „A püspök nélkül semmi olyat ne tegyetek, ami az egyházzal kapcsolatos.”¹⁰².

⁹⁸ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 30. oldal

⁹⁹ Szent Ignác levele a filadelfiaiakhoz IV. in.: Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 100. oldal

¹⁰⁰ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 30. oldal

¹⁰¹ Szent Ignác levele a szmirnaiakhoz VII., 1-2. in.: Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 103. oldal

¹⁰² Szent Ignác levele a szmirnaiakhoz VIII. 1b in.: Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 103. oldal

Ez pedig azért fontos, mert ebbe a „semmibe” – vagy éppen mindenbe – pedig értelemszerűen beletartozott a keresztség és az úrvacsora is, olyannyira, hogy egy idő után már csak azt tartják érvényes úrvacsorának, amit a püspök, vagy megbízottja szolgáltat ki.¹⁰³

Ez, vagyis a püspök személyének kérdése élesen jelentkezik a donatista vitában is. A donatizmus egyik alaptétele volt ugyanis az, „hogy mivel az egyház egyedül a bűnöktől mentes tisztákat fogadja magába, ezért a szentségeket is csak azok szolgáltatathatják ki érvényesen, akik mentesek mindenféle tisztátalanságtól. Ez az úrvacsorára nézve azt a tévtanítást rejtette magában, hogy a kenyérben és a borban csak akkor kerül kiosztásra valóságosan is Krisztus teste és vére, ha az azt kiszolgáló püspöknél fennáll ennek minden előfeltétele, azaz mentes a tisztátalanságtól.”¹⁰⁴

Érthető, hogy már ez is megbontja a kezdetektől fennálló úrvacsorai - és egyáltalán keresztyén közösségekben jelen lévő – egységet, de a korai egyházban ennél jóval tovább mentek, amikor elterjedt az a gyakorlat, hogy egyesektől megvonták az úrvacsorai közösséget mely’ a legnagyobb büntetésnek számított. „Ismerünk olyan zsinati határozatokat, amelyek bizonyos időre, esetleg a haláluk napjáig (!) megtagadták a bűnbe esettektől azt, hogy a kommunióban részesüljenek.”¹⁰⁵¹⁰⁶

Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy egyre kevesebben vesznek részt az úrvacsora ünneplésében. Ignác még arról beszél, mennyire üdvösséges gyakran összegyűlni az úrvacsora ünneplésére, de ekkortájt a Krisztus emberségét tantó arianusokkal szemben az egyház erőteljesebben kezdte el hangsúlyozni, hogy Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, és ez a valóságos Isten van jelen az úrvacsorában. Ez a hitigazság azonban kihatással volt az úrvacsorával élés gyakoriságára, hiszen egyesek valósággal rettegetek, amikor meglátták az ostyát és a bort az oltáron, így az úrvacsora jobbra a szolgálattevők körére szűkült le.¹⁰⁷ A népvándorlások kora után újra megszilárdulni látszó Európában, köszönhetően részben a latin nyelv egyházi használatának, melyet a hívek egyre kevésbé értettek, olyannyira megcsappant az úrvacsorázók létszáma, hogy az egyház kénytelen volt törvényekkel szabályozni az évenkénti néhány alkalommal való úrvacsoravételt.¹⁰⁸

¹⁰³ vö. Szent Ignác levele a szmirnaiakhoz VIII. 1-2. in: Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák. 103. oldal

¹⁰⁴ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 32. oldal

¹⁰⁵ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 31. oldal

¹⁰⁶ Erre láthatunk példát abban a vitában, mely Cyprianusz püspök körül alakult ki a Diocletianus féle keresztyénüldözések körül a III. század közepén. A vita lényege abban állt, ki ítélhette meg az elbukottakat (lapsis), hogy újra az úrvacsorához járulhassanak, illetve milyen és mennyi ideig tartó bünbánatot kellett tartaniuk mindehhez. Maga Cyprianus is fontosnak tartja, hogy az úrvacsorát bünbánat előzze meg, de például Donatussal ellentétben nem tartja lehetetlennek, hogy a hitehagyók újra részesülhessenek az úrvacsorai közösségben.

¹⁰⁷ Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 32. oldal

¹⁰⁸ vö.: Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. 32. oldal

III.2.5. Változások az úrvacsorához bocsátás feltételében

Az előző részben tárgyalt változások az úrvacsora értelmezésével kapcsolatban természetesen kihatással voltak arra is, hogy mit szabtak meg feltételként az első úrvacsora vétele előtt.

A Krisztus utáni II. században azt mondhatjuk, az úrvacsora egyedüli feltétele a keresztség volt, melyet természetes módon megelőzött a katechumenátus időszaka.

De a gyermekúrvacsora felől szemlélve ezt az időszakot, fel kell tennünk a kérdést, hogy van-e arra bármilyen kézzel fogható bizonyíték, hogy gyermekeket is megkereszteltek volna, és így természetesen az úrvacsorához bocsátották volna őket. Sajnos e tekintetben nincs biztos történelmi támpontunk. Sem engedésről, sem pedig tiltásról nem olvashatunk, de még kifejezetten gyermekkeresztségről szóló tudósításról sem az újszövetségben, vagy a rendelkezésünkre álló korai forrásokban. Ez azonban nem ok arra, hogy kétségbe vonjuk a gyermekkeresztség meglétét. Egyedül azokba, a tulajdonképpen bizonytalan fogódzópontokba kapaszkodhatunk, amikor arról olvasunk tudósítást, hogy az egész háznép megkeresztelkedett (pl.: 1Kor 1,16), hiszen ebbe beletartozhattak a gyermekek is.¹⁰⁹

A III. században már találhatunk támpontot ebben a tekintetben, hiszen a „század elején keletkezett Traditio Apostolica¹¹⁰ a gyerekek megkereszteléséről teljes természetességgel ír („A gyermekeket kell először megkeresztelni. Minden gyermek, aki önállóan tud válaszolni, válaszoljon önállóan. Ha van olyan gyermek, aki nem tud önállóan válaszolni, válaszolhatnak helyette a szülei, vagy valaki más a családból.”¹¹¹), és arról is tudósít, hogy az úrvacsorára közvetlenül a keresztség után került sor – azaz az úrvacsora szorosan kapcsolódott a keresztség szertartásához, és ez így is maradt a nyugati egyházban egészen a 13. századig...”¹¹²

Isó Zoltán pedig tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy az Apostolok tanítása és rendelkezései című iratban megfogalmazódik az a gyakorlat, hogy a megkeresztelt hívők (akik nyilván felnőttkeresztségben részesültek) gyermekeikkel együtt vesznek részt az úrvacsora ünneplésében. Az idézett szakasz szerint a következő rendben járultak az Úr oltárához a hívők: „először részesüljön a püspök, azután a papok, a diakónusok és

¹⁰⁹ vö.: 23. Prof. Dr. Christian Grethlein: Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster. 4. oldal

¹¹⁰ „Traditio Apostolica (lat.), Aposztolike Paradoszisz (gör.): egyházfegyelmi gyűjtemény, amely a püspökszentelés szertartásának keretében az egész →szentmisét tartalmazza. Szerzője 215 k. Római →Hippolytusz.” In.: <http://lexikon.katolikus.hu/T/Traditio%20Apostolica.html>

¹¹¹ The Apostolic Tradition of Hippolytus. 21,4-5. In.: <http://www.bombaxo.com/hippolytus.html>. Saját fordítás

¹¹² Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 3. oldal

*aldiakónusok és a Szentírásból felolvasók, az énekesek és az aszkéták; és azután az asszonyok, a diakonisszák, és a szüzek és az özvegyek; és azután a gyermekek és minden ember rendben, tiszteletadással és istenfélelemmel, minden tolakodás nélkül.*¹¹³ *Szintén az úrvacsora vétellel kapcsolatban olvashatjuk az a liturgikus mondatot, mely az úrvacsora kezdete előtt hangzik el: „Egyetlen katechéta, egyetlen hallgató, egyetlen hitetlen, egyetlen eretnek se maradjon itt. Ti, akik végigmondtátok az előző imát, távozzatok. Kapják meg viszont az édesanyák és a gyermekeik; ne legyen senkinek sem neheztelése senkivel szemben sem; senki ne jöjjön képmutatóként; álljunk meg egyenesen az Úr előtt félve és remegve, áldozatként felajánlva.*¹¹⁴ Egyetértek Isó Zoltánnal, aki a fenti idézetek alapján azt a megállapítást teszi, hogy az ősegyház gyakorlatában, vagyis abban hogy a hívő szülők gyermekeiket az Úr oltárához vitték, mégpedig azért, hogy Vele legyenek áldott közösségben, nagyon közel álltak Jézus fentebb említett akaratához.¹¹⁵ Isó Zoltán, Christian Grethlein, illetve Zsugyel-Klenovics Katalin is utalnak arra, hogy ez a viszonylag hosszú időn keresztül fennálló rend a 13. századra megváltozott. A változás oka egyrészt az előző részben tárgyalt értelmezésbeli átalakulás, de ennél sokkal mélyebb okok lehetnek a háttérben. Zsugyel-Klenovics és Grethlein egyenesen Augustinus egy írását látják a háttérben, aki egy prédikációjában azt mondta, hogy a keresztség elég az üdvösséghez.¹¹⁶ Isó Zoltán pedig a pellágiánus eretnekséget említi, mint ami miatt az addigi „jó rend” megváltozott.¹¹⁷

A végső döntést, mellyel a keresztséget és az első úrvacsoravételt voltaképp elmozdították egymástól, Nyugaton az 1215-ös IV. lateráni zsinat hozta magával.¹¹⁸, melyen kimondták, hogy 7 évesnek kell lenniük ahhoz, hogy az úrvacsorában részesülhessenek, mert bizonyos fokú ismeretek szükségesek ahhoz, hogy megkülönböztessék az oltári szentséget – vagyis az úrvacsorát – a normál étkezéstől, illetve képesek legyenek a gyónásra.¹¹⁹ Vagyis ekkortól maradnak ki a csecsemők és a kisgyermekek az úrvacsora ünnepléséből.¹²⁰

¹¹³ Apostolok tanítása és rendelkezései 8,2,12. Angol nyelvből fordította: Czuczor Sándor. Idézi: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 10. oldal

¹¹⁴ uo.

¹¹⁵ vö.: uo.

¹¹⁶ Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban

LMK dolgozat. 3. oldal.

¹¹⁷ Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság-

93.szám. 11. oldal

¹¹⁸ A 12. egyetemes zsinatot IV. Ince pápa hirdette meg 1213-ban. Meghívva rá kelet és nyugat püspökeit egyaránt. Három ülésén összesen 70 kánont alkotott meg, illetve megalkotott egy hitvallást Ebben egyébként az úrvacsora szempontjából nem lényegtelen kérdéssel foglalkoznak, hiszen a katarokkal, Toursi Berengarral és Joachim de Fioréval szemben megfogalmazzák az átlényegülés tanát. vö.:

<http://lexikon.katolikus.hu/L/later%C3%A1ni%20zsinat.html>

¹¹⁹ vö.: <http://lexikon.katolikus.hu/E/els%C5%91%C3%A1lloz%C3%A1s.html>

¹²⁰ Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 3. oldal.

III.3. *Úrvacsora gyermekekkel Luther Márton írásai alapján*

Áttekintve Luther iratait láthatjuk, hogy nagyon sokszor foglalkozik az úrvacsora témájával, hiszen ez központi eleme volt a reformáció vitáinak a római katolikus és a protestáns oldalon egyaránt. Éppen ezért Luther témába vágó írásainak többségében a szentség helyes értelmezését helyezi előtérbe, vagyis hogy a teológiai tételt veszi védelmébe, hogy az úrvacsora „Jézus Krisztus Urunk valóságos teste és valóságos vére kenyérben és borban, melyet Krisztus maga azért rendelt, hogy azt mi keresztyének együk és igyuk.”¹²¹ Ebből az alapállásból elindulva ugyanakkor számos olyan írását találhatjuk meg a reformátornak, mely a gyermekúrvacsorára, az úrvacsorához bocsátás korára utal. A következő fejezetben éppen ezért azt szeretném megvizsgálni, hogy ezen iratai alapján Luther Márton milyen véleményt alkotathatott a gyermekúrvacsora témáját illetően.

1. Isó és Grethlein is idézik azt az *asztali beszélgetést*, melyben Luther pontosan a gyermekúrvacsora vételével kapcsolatos kérdésre válaszol:

„Adhatjuk-e gyermekeknek az oltáriszentséget? Válaszom: Az oltári szentségről nincs semmilyen írott szabály. Mint ahogy nincs semmilyen rendelkezés az imádságra vonatkozóan sem, hanem csak az van megparancsolva, hogy amikor imádkozzunk, reménykedjünk a meghallgatásban. Mint ahogy nincs rendelkezés a szenvedésről sem, és mégis, amikor szenvedünk, kötelesek vagyunk tűrni. Mégsem következik ebből, hogy a gyermekek elkárhoznak, ha nem imádkoznak, vagy ha nem szenvednek kereszt alatt. Pál mondása a Korinthusi levélben, 'Próbálja azért meg magát az ember,' csak a felnőttekre vonatkozik, mivel perlekedés volt közöttük. Nincs tehát akadálya, hogy a szentséget gyermeknek is adhassuk.¹²² Az Úr Krisztus a gyermekekről ezt mondja: 'Az ilyeneké a mennyek országa', azaz 'Én az ő Krisztusuk is vagyok; én nekik épp úgy meg vagyok ígérve, mint ahogy a zsidóknak is meg vagyok ígérve; de nekik okosodniuk kell, és nem akarják, hogy az övék legyek'.”¹²³

¹²¹ Dr. Luther Márton Kis Kátéja. Luther Kiadó. Budapest. 2003. 49. oldal

¹²² vö.: Prof. Dr. Christian Grethlein (Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster): Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen. 6. oldal

¹²³ Luther Márton: Asztali beszélgetések. 365 WA 2.1. 1524. oldal. fordította: Véghelyi Antal. Idézi: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 12. oldal

2. Luther egyik fennmaradt **prédikációjában**, melyet a Vízkereszt ünnepe utáni 3. vasárnap evangéliumáról tartott Mt 8,1kk alapján, azt mondja, hogy a csecsemők „nem úgy hallják az igét, ami által a hit jön, mint ahogy a felnőttek hallják. Mégis hallják ők az igét, ahogy a kismegyermekek. A felnőttek a fülökkel és az eszükkel ragadják meg az igét, gyakran hit nélkül. Ők pedig fülökkel hallják az igét, értelem nélkül és (mégis) hittel. És minél közelebb van a hit, annál távolabb van az értelem, és annál erősebb az, ami őket arra (hitre) viszi.”¹²⁴

Luther ebben a prédikációjában a gyermekúrvacsora, de alapvetően a gyermekekkel való foglalkozás, a katechetika alapjait fogalmazza meg: ne úgy tekintsünk a gyermekekre, mint „kis felnőttekre”, illetve a hitet ne az értelem felől próbáljuk meg megközelíteni, hiszen az nem a mi értelmünk és érdemünk által, hanem az ige ébresztése nyomán adatik, függetlenül az ember értelmi képességeitől vagy életkorától.

3. Luther a **Nagy Kátéban**, az Oltári szentségről szóló részben¹²⁵ megfogalmazza, hogy a családfő feladata, hogy tanítsa a gyermekeket többek között arra is, hogy a szentséggel éljenek, azon oknál fogva, hogy mind a családfőt, mind pedig a gyermekeket keresztségük kötelezi erre. „Tudja meg hát minden családfő, hogy Isten rendeletére és parancsolatára köteles gyermekeit arra tanítani vagy taníttatni, amit tudniok kell. Mivel megkeresztelték és fölvtették őket a keresztyén egyházba, élvezniök kell a szentségnek ezt a közösségét is, hogy segítsenek és szolgáljanak nekünk.”¹²⁶

4. Az **Értekezés az Újtestamentumról, vagyis a szentmiséről** című írásában Luther a gyermekek példáján válaszol arra a kérdésre, hogy ki lehet-e szolgáltatni az úrvacsorát siketeknek és némáknak:

„Néhányan azt kérdezik, hogy ki lehet-e szolgáltatni a szentséget a siketeknek és némáknak is. ...Talán nem olvashatjuk Szent Cyprianusról, a szent mártírról, hogy Karthágóban, ahol püspök volt, mindkét színt kiszolgáltatta a gyerekeknek, bár ez a szokás sajátos okok miatt mára megszűnt. Krisztus magához hívta a gyerekeket, és nem engedte, hogy ebben bárki megátolja őket. (Mk10,14) Ezzel a magatartással nem tagadta meg az

¹²⁴ Luther Márton: Prédikáció vízkereszt ünnepe utáni 3. vasárnap evangéliumáról (Mt 8,1kk) WA. 17.87. oldal, fordította: Véghelyi Antal. Idézi: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 13. oldal

¹²⁵ Luther Márton: Nagy Káté. In.: Konkordia könyv. Budapest. 1957. 195-206.

¹²⁶ uo. 206.87. Idézi: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 13. oldal

áldást sem a némáktól, sem a vakoktól, sem a bénáktól. Akkor miért ne lehetne kiszolgáltatni az ő szentségét azoknak, akik szívből és keresztyéni lelkeletből vágnak rá?”¹²⁷

Láthatjuk, hogy ezzel az állásponttal Luther az ősegyház, de főleg Jézus szava és magatartása alapján válaszol a kérdésre. Ebből a rövid idézetből ugyanakkor ki kell emelni még egy témát, mely a gyermekúrvacsorával foglalkozó irodalomban, így például hazai - Isó Zoltánnál¹²⁸ és Baranyai Csabánál¹²⁹ - és nemzetközi – The Use of the Means of Grace¹³⁰ - irodalomban egyaránt előfordul, nevezetesen az értelmi fogyatékkal élők úrvacsorájának kérdése.

A kérdés felmerülésének oka az, hogy amennyiben értelmi képességhez, illetve nyilvános hitvalláshoz kötjük az úrvacsora kiszolgáltatását, akkor ezzel nem csak a gyermekeket zárjuk ki a közösségből, hanem minden olyan embert, aki ezen feltételek teljesítésére helyzetéből kifolyólag nem képes. Jelen dolgozat keretei nem engedik meg, hogy külön kitérjek az ő helyzetükre, ugyanakkor Jézus tanítására és cselekedeteire alapozva, aki, ahogy a gyermekeket nem utasította el magától, úgy nem taszította el sem az elesetteket, sem a betegeket. Éppen ezért amikor gyermekúrvacsoráról írok, akkor ez alatt értem a mindazokkal vállalt úrvacsorai közösséget, akiktől sokan, jelen gyakorlatunkra hivatkozva megtagadják azt¹³¹. Ezzel a gondolkodással pedig csatlakozom az ELCA egyházaihoz, akik The Use of the Means of Grace című írásukban a kettőt – gyermekekkel és értelmi fogyatékkal élőkkel – együtt gyakorolt úrvacsorát ugyanazon a szinten kezelik.

Összefoglalva a fenti idézetek tartalmát számomra kettős vélemény szűrődött le Luther Márton gyermekúrvacsorához való hozzáállását illetően: Egyrészt egyszerűnek tűnhet azt állítani, hogy Luther nem volt a gyermekúrvacsora ellen, sőt egy-némely írása alapján még a teljes egyetértését is meg lehetne állapítani. De láthatjuk, hogy valójában Luther álláspontja a konfirmációval kapcsolatban sem teljesen egyértelmű. Hiszen így az egyház babiloni fogságáról szóló iratában így beszél a bérmlásról (vagyis a konfirmációról)¹³²: „*Csoda előttem, mi jutott eszükbe, hogy a bérmlás szentségévé tették a kézrátételt, ami által, olvassuk, hogy Krisztus a kisdedeket megillette, az apostoloknak a Szent Leletet adta,*

¹²⁷ Luther Márton: Értekezés az Újtestamentumról, vagyis a szentmiséről. WA 6. 377. oldal., fordította: Véghegyi Antal. Idézi: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 12. oldal

¹²⁸ uo.

¹²⁹ Baranyai Csaba: Feltétel vagy beteljesedés? Az úrvacsora és a konfirmáció

¹³⁰ The Use of the Means of Grace (1997). In.: <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace/>. 3. rész. 37. pont

¹³¹ Szomorú tapasztalatom volt ugyanis, hogy mozgássérültekkel közösen vett úrvacsora alkalmával egyesekben felmerült, hogy az értelmi fogyatékkal élők nem kaphatnak úrvacsorát.

¹³² Luther Márton: Az egyház babiloni fogságáról szóló könyvecske. (ford.: Dr. Masznyik Endre) Aternitas. 2005. 84-85. oldal

presbitereket avatott és betegeket gyógyított...”¹³³ addig egyet kell értenem Zsugyel-Klenovics Katalinnal, aki megjegyzi, hogy Luther idejében a gyermekek tanítása rendkívül fontossá vált. Mindez annak volt köszönhető, hogy a pap titokzatos cselekvése¹³⁴ helyett az egyén hite került előtérbe, mely értelemszerűen magával hozta, hogy ezt a hitet képezni kell. Ez pedig értelemszerűen a gyermekeknek is kiosztott úrvacsora ellen hatott, hiszen Luther tanításával – akarva-akaratlanul – megalapozta az evangélikus konfirmációt, és erősítette azt a gyakorlatot, hogy az úrvacsora kiszolgáltatását intellektuális érettséghez kössék.¹³⁵ Luther maga mégsem készített konfirmációs rendet, viszont azt jónak tartotta, hogy az első úrvacsoravételre a lelkész készítse fel a gyermekeket.¹³⁶ „A gyakorlat az lett, hogy a szülők jelezték, mikor érezték késznek a gyermekeiket arra, hogy úrvacsorát vegyenek. Majd a gyermek részt vett az erre való felkészítésben.”¹³⁷

¹³³ uo. 84. oldal

¹³⁴ Gondoljunk csak a magyar nyelvben jelen lévő hókuszpóksz szóra, mely etimológiailag a Hoc est corpus mondatból származik.

¹³⁵ vö.: Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 3. oldal

¹³⁶ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

¹³⁷ Frank Senn: Cristian Liturgy. 293. oldal. Hivatkozik rá: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

IV. Jelenlegi gyakorlatunk

Az Gyermekúrvacsora alapjai című fejezeten belül végül, de nem utolsó sorban három területtel szeretnék röviden foglalkozni: Hogyan lehetne röviden, a ma embere számára összefoglalni a Magyarországi Evangélikus Egyház, reformátori teológián nyugvó úrvacsora tanítását? Miként bocsátjuk egyházunk tagjait jelenleg az első úrvacsorai közösségbe? Illetve van-e egyáltalán szükség a változásra az úrvacsora, ezzel együtt a konfirmáció területén?

IV.1. Úrvacsora a XXI. században

Minden egyházi megszólalás egyik alapvető problémája az, hogy mindenkor úgy szóljon az emberekhez, hogy egyrészt megszólító legyen, vagyis az adott korban, az adott kontextus ismeretében fogalmazza meg véleményét, ugyanakkor semmit ne adjon fel magából a lényegből, teológiai igazságból. *„A megalapozottság, egyszerűség és a nyitottság egyértelmű védelmet jelentenek a jó kommunikáció érdekében. A felszínesség, a bonyolult fogalmazás vagy a zárkózottság pedig nehezítik a közvetítést, és nagyon sok komplikációt eredményeznek. Ez nem csupán egyéni megszólalásokra igaz, hanem a közösségi megjelenésre is, például istentisztelet közvetítése, egyházi témájú cikkek megjelenése, igehirdetések közreadása, leírt formában, és nem utolsó sorban a nyilvános prédikációk.”*¹³⁸

A Helsinkiben, 2000-ben kiadott Katekismus magyar fordítása¹³⁹, mely az egyházi köznyelvben finn Káté néven lett ismert, véleményem szerint megfelel ennek a fentiekben vázolt feltételnek. Ennek előszavában¹⁴⁰ kifejtik, hogy a finn evangélikus püspöki konferencia és a finn evangélikus zsinat „szükségesnek látta napjainkban, hogy tanításunkat összefoglaló kiadvánnyal” szóljanak az evangélikus családokhoz, és így az egész evangélikus egyházhoz. A káté Luther Márton 1529-ben írt Kis Kátéjának beosztását követi, felhasználja annak szövegét, de oly’ módon, hogy azt rövid, és könnyen érhető szakaszokkal kiegészíti. A következőkben tehát a finn Káté szövege, és beosztása alapján kísérlem meg összefoglalni evangélikus egyházunk úrvacsorai tanítását.

¹³⁸ Szabó Lajos: A hit kommunikációja. In. Szabó Lajos (szerk.): Ablaknyitás. Luther Kiadó. Budapest. 2004. 12. oldal

¹³⁹ Káté. Evangélikus keresztyén hitünk rövid összefoglalása. Luther Kiadó. Budapest. 2003

¹⁴⁰ uo. 5-6. oldal

- *Az Úr szent vacsorája*¹⁴¹

Az úrvacsora szentség, melyben Jézus Krisztus valóságos testét és véréát vesszük magunkhoz. Az úrvacsorában ételként és italként adja nekünk Jézus az ő testét és véréát. Ha nem is értjük meg azt a titkot, akkor is bízhatunk szavaiban, melyeket az utolsó vacsorán mondott. Az úrvacsora titka meghaladja a logikát, és a pusztá racionalitást, a logikus értelmezést és a magyarázatot. Benne valóban Isten titkával, Isten országával találkozik az ember. Jézus mondja: „Az én országom nem e világból való.”¹⁴², és mivel Jézus országa nem e világból való, ezért mentes a „bukott emberiség földi logikájától”.¹⁴³

„Az úrvacsora sokféle értelmezése ismeretes: bűnbocsánat, megbékélés haragosok között, láthatalan kapcsolat az egyház távol élő és már elhunyt tagjaival, közösség megélése saját gyülekezetünkben, erő merítése a hétköznapi feladataihoz, különösképpen Isten országának hirdetéséhez, emlékeztetés Krisztus szenvedésére, hogy el tudjuk viselni a ránk mért szenvedést.”¹⁴⁴ Ezek az értelmezések, és az úrvacsora elnevezései is közelebb vihetnek minket ahhoz a titokhoz, amely benne rejtőzik.

- *Az úrvacsora ajándéka*¹⁴⁵

„Az úrvacsorában Jézus kereszthaláláról emlékezünk meg”, benne „Krisztus önmagát ajándékozta nekünk”. Ezt, vagyis a bűnbocsánat ajándékát a szentség kiosztásánál kimondott szavak is jelzik számunkra: „Éretted adatott, bűneid bocsánatára”. Ha hittel vesszük az úrvacsorát, a kenyeret és a bort, akkor „lelki lakomában lesz részünk”, amely életünket kettős irányban helyezi a helyes útra: megújítja életünket és erősíti felebaráti szeretetünket. Összeköt bennünket Krisztussal és embertársainkkal egyaránt.¹⁴⁶

Ha rendszeresen vesszük az úrvacsorát, akkor megmaradunk Krisztusban és ő is mibennünk. Az úrvacsora ajándéka ugyanakkor „csak” előképe annak a mennyei vacsorának, mely az örök hazában vár bennünket.¹⁴⁷

¹⁴¹ uo. 90. oldal

¹⁴² Jn 18,36

¹⁴³ vö.: Thomas Hopko: A szentségek. in.: <http://hungary.orthodoxia.org/konyvtar/teologia/bevezetes/>

¹⁴⁴ Zsugyel Adél: Keresztyén szimbólumok. In. Szabó Lajos (szerk.): Ablaknyitás. Luther Kiadó. Budapest. 2004. 200. oldal

¹⁴⁵ Káté. Evangélikus keresztyén hitünk rövid összefoglalása. Luther Kiadó. Budapest. 2003. 92. oldal

¹⁴⁶ vö.: uo.

¹⁴⁷ vö.: uo.

- *Az úrvacsora jelentősége*¹⁴⁸

Az úrvacsora egyedül Jézus Krisztus művéhez kapcsolódik, és nem ahhoz aki kiosztja vagy elfogadja azt. Egyedüli feltétele éppen ezért a hit, amely bizalmat jelent Krisztus ígéreteiben. Ezért nem kell aggódnunk, ha gyenge a hitünk, mert így bízhatunk abban, hogy Krisztus teste és vére éppen értünk, bűnös és megtört hitű emberekért adatott.

Az úrvacsorai közösség nem a megértéshez kapcsolódik, ezért nem lehet külön mércét alkalmazni arra nézve, hogy ki, mennyit ért meg belőle, ki mennyit tud elmondani róla, hiszen az úrvacsora titok, misztérium, ezért nem tartható – mégpedig teológiailag – olyan szokás, mely a szentség vételét egy bizonyos értelmi fejlettséghez köti¹⁴⁹. Ezzel egyenesen szembe megyünk Jézussal, és az ő mindenkit befogadó szeretetének tanításával.

Az úrvacsorázás feltétele, mércéje éppen ezért azonos minden felnőtt és gyermek, egészséges és fogyatékkal élő számára: nincs külön mérce egyikre nézve sem. Egy katolikus szerző így fogalmazza meg: „*Valóban azt gondolod, hogy hét évesen megértik, miről szól ez az egész?* – válasz – *Az a vélemény, mely azt mondja, hogy a gyermekeknek várniuk kell az első úrvacsora vételre addig, amíg meg nem értik, mit is csinálnak, valójában nem kifogás. Ugyanis ugyan olyan jól értik hét évesen, mint hetven évesen. Az úrvacsora mély és kifürkészhetetlen misztérium, hasonlóan a Szentháromsághoz. – Nem értjük, hogyan lehet valóságosan jelen Krisztus a kenyérben és a borban – Csak hiszünk.*”¹⁵⁰ Azok számára, akik részt akarnak venni az úrvacsorai közösségben, meg kell magyarázni annak jelentőségét, de legfőképp azért, hogy meg tudják különböztetni a többi evéstől és ivástól.

Az úrvacsorai közösség minden egyes keresztyén számára nyitva áll, felekezeti hovatartozástól függetlenül. Önvizsgálatot tartva megláthatjuk, hogy hitetlenek és szeretetlenek vagyunk, és pontosan ezért van szükségünk erre a vacsorára, hiszen Krisztus azokat hívja magához asztalközösségükbe, akik bűnösnek érzik magukat.

¹⁴⁸ Káté. Evangélikus keresztyén hitünk rövid összefoglalása. Luther Kiadó. Budapest. 2003. 94. oldal

¹⁴⁹ Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 13. oldal

¹⁵⁰ Catholic Activity: Preparing for First Holy Communion.

In.: <http://www.catholicculture.org/culture/liturgicalyear/activities/view.cfm?id=601> Saját fordítás.

IV.2. *A konfirmáció, mint az úrvacsorához bocsátás feltétele*

A dolgozat bevezető részében már utaltam egyházunk jelenlegi, törvényben szabályozott rendjére, vagyis arra, hogy az első úrvacsorára a konfirmáció után kerülhet sor. Láthattuk, és a későbbi példák alapján még látni is fogjuk, hogy ez nem mindig volt így. A következő fejezetben ezért azt vizsgálom, hogyan alakult ki a konfirmáció, mint az úrvacsorához bocsátás feltétel.

Az ősegyház kereszteléshez szorosan hozzákapcsolódott „a kézrátétellel átadott apostoli áldás, a békecsók és keleti hatásra a szentelt olajjal való megkenés is.”¹⁵¹ A gyermekkeresztség V. századi elterjedésével és bevezetésével természetes módon vetődött fel az a kérdés, hogy az egyházba gyermekkorban felvett gyerekek, felnőtt korukban valamilyen módon tudatosan is vallják meg hitüket és egyházhoz való tartozásukat. Ennek következtében a kézrátétellel átadott áldás, és az olajjal való megkenés átkerült a felnőtt hitvallás szertartásába, vagyis a bérálásba.¹⁵²

A konfirmáció teológiáját két forrás alapján állítják fel. Az első forrás az a levél, melyet 416-ban I. Ince pápa írt Decentiushoz, Gubbio püspökéhez. Ebben a pápa külön foglalkozik a konfirmáció, helyesebben a bérálás kérdésével, mint ami nem a papok feladata, hanem egyedül a püspöké. Éppen ezért az eredetileg a keresztségben összetartozó szentséget szétválasztották a Nyugati egyháztestben. A Keleti területeket ez a probléma a mai napig nem érinti, hiszen egyrészt a keresztelést nem erősíti meg kézrátétel, illetve nem írják elő a püspök szolgálatát, csupán azt, hogy a krzimával való megkenés a püspök által megszentelt olajjal történjen. A második pedig a Spanyol és Gall területeken megfogalmazott egyházi döntések, melyek előírják, hogy a püspöknek meg kell erősítenie azok keresztelését, akiket presbiterek vagy diakónusok kereszteltek meg. Ezen rendelkezések háttérében azt kell látnunk, hogy szabályozni akarták a szabályozatlan kérdéseket, főleg ami a szükségkeresztséget, és az eretnekek megtérése utáni liturgikus rendet illeti, hiszen a gall irodalomban sehol máshol nem találunk semmilyen utalást keresztelés utáni rítusra.¹⁵³

„1281-ben a Lambeth-i zsinat mondta ki, hogy nem konfirmált személy nem vehet úrvacsorát. Ezzel nem távol akarták tartani az úrvacsorától az embereket, hanem annak súlyát azáltal akarták kiemelni, hogy kihagyása esetén nagyon súlyos a büntetés. Ezt az érvet nézve

¹⁵¹ Kertész Botond: A magyarországi evangélikus konfirmáció történet. in: Vallási Néprajz 13., Budapest, 2006. 9. oldal

¹⁵² vö.: uo.

¹⁵³ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

800 évvel később egészen mást kellene tennünk. Kivételek persze mindig voltak, hiszen külön püspöki szolgálatként mégis vehetett úrvacsorát gyermek is. Angliában a királyi gyermekek számára ez a lehetőség megvolt még 1533-ban is, amikor VIII. Henrik király Erzsébet lánya, majd 1537-ben Edvárd fia is kisgyermekként vehetett úrvacsorát. Az uralkodó gyakorlat ugyanakkor valóban az, hogy a gyermekek konfirmáció nélkül nem vehettek már úrvacsorát.¹⁵⁴

Az evangélikus egyházban a konfirmáció kialakulása a 16. századra tehető. Ahogy arra már a reformáció úrvacsora tanításával kapcsolatban utaltam, a reformátori gondolkodásban alapvető szerepe volt a hit megvallásának és a tanulásnak, ezért az első úrvacsora hamar összekapcsolódott a katechizmussal.¹⁵⁵

A konfirmáció mai formája először 1538-39-ben jelent meg Martin Bucer egyházi rendtartásában, melyet Hesseni Fülöp kérésére készített a Kasseli egyház számára. Bucerre munkája során befolyással volt Erasmusnak a kereszteselési fogalom megerősítési rítusára tett javaslata. Munkája során Bucer egy olyan szertartást dolgozott ki, amelyben legfontosabb a hit megvallása, és a Krisztusnak, illetve az egyháznak tett engedelmesség lett, de megmaradt benne ezzel együtt a kézrátétel és a Szentlélek segítségül hívása.¹⁵⁶¹⁵⁷

Az evangélikus konfirmációs gyakorlat kiindulópontjának Melancton 1545-ben keletkezett írása tekinthető, mely a Wittenberg reformációja címet viseli. Ennek legfontosabb részei a katekézis, a vizsga, a nyilvános hitvallás, az ígéret a hitben és közösségben való megmaradásra, a Szentlélek munkájának megerősítéséért való imádság, illetve a kézrátétel voltak. Innentől bár, ha voltak is különbözőségek a konfirmációs gyakorlatban, az evangélikus egyházban általánossá vált, hogy az első úrvacsoravétel alkalmával a konfirmáció lett.¹⁵⁸

Jelentős változás történt a konfirmáció területén (is) a pietizmus idején. Ennek kiindulópontja az volt, hogy Spenner és Schleiermacher nyomán elterjedt, hogy a konfirmáció a keresztség megerősítése, illetve utóbbi véleményében annak kiegészítése, tulajdonképpen a második fele. Ezzel a konfirmáció hangsúlya az egyház tanításába való bevezetésről (indoktrináció), a megtérés nyilvánossá tételére terelődött, hiszen Spenner

¹⁵⁴ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

¹⁵⁵ vö.: Kertész Botond: A magyarországi evangélikus konfirmáció történet. in: Vallási Néprajz 13., Budapest, 2006. 10. oldal

¹⁵⁶ Később pontosan a kézrátétel miatt támadták Bucert, mert azt a veszélyt látták mögötte, hogy ha nem helyesen gyakorolják, akkor visszatérést jelent a – Luther elnevezésével élve – majomkodáshoz (Affenspiel).

¹⁵⁷ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

¹⁵⁸ vö.: uo.

véleménye szerint csak azok konfirmálhattak, és így csak azok vehettek úrvacsorát, akik már megtértek.¹⁵⁹

A pietizmus hatása volt az is, hogy a konfirmálók saját maguk írhattak hitvallásokat. Ebben viszont látni kell azt a hátrányt, hogy így a tanult gyermekeket elválasztották a többiektől. A racionalizmus hatása érezhető abban, hogy egyrészt a vizsga kiemelten fontossá válik, másrészt megnő az igehirdetés tanító funkciójának hangsúlyozása.¹⁶⁰ „A racionalizmus hatása érződik azon is, hogy a konfirmáció lett nemcsak az úrvacsorához bocsátásnak, de a házasságkötésnek, vagy a keresztszülőségnek a feltétele is. A 19. sz.-ban számos más polgári életben betöltendő feladat, munka, felsőbb iskolai tanulmány feltétele is lett.”¹⁶¹

Magyarországi viszonylatban szintén a pietizmussal együtt jelent meg a konfirmáció. Bár vannak olyan vélemények, hogy a XVI. századi Erdélyben már gyakorolták a konfirmációt, de minden bizonnyal ez a szokás nagyon rövid idő alatt eltűnt. A pietisták egyik nagy munkája abban nyilvánult meg, hogy az ellenreformáció alatt minden tekintetben megroppant egyházuk megújításának egyik útját a gyermekek vallásos nevelésében látták. A latin nyelv tanítása helyett a hitoktatást helyezték előtérbe. Ebben a korban éledt fel újra az érdeklődés a káté műfaj iránt, ezt mutatja Luther Kiskátéjának, vagy a Heidelbergi kátének a népszerűsége és elterjedése. A katechézis egyik speciális formája az első úrvacsorára való felkészítés volt. Sartorius János kátéjának előszavában ismerteti azon módszerét, melyet a konfirmáció közvetlen előzményének nevezhetünk, s mely szerint ő évente kétszer, Szent Mihály napja és húsvét előtt összegyűjtötte a gyerekeket öt-hat hétre, és naponta kétszer tartott nekik katechézist. A konfirmáció hazai elterjedését igazolja, hogy Bárány János szuperintendens 1756-os egyházlátogatási utasítása már kötelezően előírja a konfirmációt. Az első Agenda, mely tartalmazza a konfirmáció rendjét 1790-ből, Nemescsóról származik. A XVIII-XIX. századra megjelenik a különbség a konfirmáció gyakorlatában a református és az evangélikus felekezetek között: míg előbbi inkább a hitvallásra és a gyülekezetbe való felvételre helyezte a hangsúlyt, addig utóbbi a keresztség megújítására, és a hit valódi átélésre. Bár a konfirmáció gyakorlatilag történetének elejétől az egyház felnőtt tagjává válást is jelentette, mégis a polgári kortól kezdve időpontját az elemi iskolai kor végéhez kötötték. A továbbtanulás miatt ez az időpont 12-14 éves korra esett.¹⁶²

¹⁵⁹ vö.: uo.

¹⁶⁰ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

¹⁶¹ uo.

¹⁶² vö.: Kertész Botond: A magyarországi evangélikus konfirmáció története. in: Vallási Néprajz 13., Budapest, 2006. 10-16. oldal

IV.3. *A konfirmáció jövője, avagy van-e szükség változásra?*

A fentiek alapján feltehetjük a kérdést, hogy van-e szükség valamilyen formában arra, hogy megváltozzon egyházunk jelenlegi gyakorlata az úrvacsorához bocsátás tekintetében, illetve a konfirmáció rendjében. Azt gondolom, hogy a válasz viszonylag egyértelmű a lelkesi kar gondolkodásában¹⁶³: igen, szükséges a változás, bár a változás mikéntjében már nem feltétlen van egyetértés. Ezt a kérdést vizsgálja Isó Zoltán felmérése is, melyet 2011-ben végzett el, s mely a 2011-2012-es Megerősödés című, gyülekezeti munkaprogramban jelent meg. A következőkben ezt a kiértékelést ismertetem.

Isó Zoltán kérdőíve¹⁶⁴ a Nyugati-(Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület lelkesi karát célozta meg. 120 lelkes közül 42 lelkes válaszolt, mely viszonylag jó aránynak számít. A kérdőív két részből állt: az első felében a jelenlegi konfirmációs oktatás tapasztalatairól, a második felében meg a megváltoztatandó dolgokra kérdezett rá Isó Zoltán. A kérdések, és az azokra adott válaszok a következőképpen alakultak:

- ***Megmarad-e a konfirmáltak többsége a gyülekezetben?*** Erre a kérdésre senki sem válaszolt igennel. A legtöbben azt válaszolták, hogy a konfirmáltak ritkán, de megjelennek a gyülekezetben (28), illetve élnek az úrvacsorával. Kevesebben pedig arról számoltak be, hogy a konfirmáltak nagyobb része elmegy, és az istentiszteleten sem vesz részt (14).¹⁶⁵
- ***Milyen a konfirmációra készülők korosztálya?*** Legtöbben (20) a 13-14 éves korosztályt, náluk kicsit kevesebben (17) a 12-13 éves korosztályt jelölték meg. A 14-15 évesek pedig alig jelentek (5) meg a konfirmációs felkészítésben a válaszok alapján. Ennél a kérdésnél kerültek megfogalmazásra a következő vélemények: *„A konfirmációt 16–18 éves korra kellene felemelni. Éretlenek a 12–13 éves gyermekek. (...)A konfirmációt akár 10 éves korban, akár 15 éves korban jobban el tudnám képzelni. A gyermek még képes a közvetlen élmény befogadására – nem kérdés számára, hogy miben ütközik a hitigazság és a természettudományos igazság –, a nagyobb kamasz már képes absztrahálni, lehet vele elvont szinten beszélgetni. A 13 éves kor az, amikor elvont igazságokat még nem ért meg, a mesés elemeket nem fogadja el, marad a vihogás... (...)*

¹⁶³ Isó kiértékelése alapján.

¹⁶⁴ vö.: Isó Zoltán: Konfirmáció és úrvacsora. In. Megerősödés. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok. 2011-2012. Luther Kiadó. 2011. 112-121. oldal

¹⁶⁵ vö. uo. 113. oldal

2009-ben álltunk át arra, hogy 8. osztályos korban konfirmálnak a fiatalok, amit 2 éves felkészítő előz meg. Rendkívül erőteljes fejlődés követhető nyomon értelmi és érzelmi érdeklődésükben arra az időre, amikor elérkeznek a konfirmációhoz. 8. második félévében már öröm velük beszélgetni, vitatkozni, készülni.”¹⁶⁶

- Ugyanakkor az érdeklődés és együttműködés tekintetében a legtöbben a 12-14 éves korosztályt jelölték meg (15), kevesebben (13) a 13-14 éveseket, illetve ismét kevesebben (11-en) a 14-15 éveseket. Voltak olyanok (8), akik egyik korosztályt sem jelölték meg együttműködőként.¹⁶⁷
- Érdekesnek tartom a kérdőív azon kérdésére adott válaszokat, mely arra kérdezett rá, hogy **mi a jelenlegi gyakorlat olyan istentiszteleten, melyen a gyermekek is ott vannak.** „Legtöbben (37) azt jelölték meg, hogy a konfirmáció előtt, ha a gyermek az oltárhoz jön, akkor áldást kap. A második a sorban (6) ennek éppen az ellenkezője lett: a gyermeket ki sem hozzák, és áldást sem kap. Egy esetben volt gyakorlat az, hogy a konfirmáció előtt is kap a gyermek úrvacsorát, ha szülei vagy keresztszülei jön az oltárhoz. Ökumenikus nyitottságunkat mutatja, hogy nagyon sokan jelezték (29): más felekezetűek is hívást kapnak az úrvacsoravételre, ha vallják, hogy az Krisztus teste és vére.”¹⁶⁸
- Arra a kérdésre, hogy változzon-e a jelenlegi rend a következő válaszok születtek: a többség (22) szerint meg kell változnia a jelenlegi rendnek. Sokan (15) azt mondták, hogy a jelenlegi rend javítandó, hárman pedig azt, hogy nem kell semminek sem változnia, maradjon meg a jelenlegi rend. Ketten nem adtak választ erre a kérdésre.
- A következő kérdés pontosan a változtatás mikéntjére vonatkozott: „A többség (21) azt a szándékát fejezte ki, hogy tegyük korábbra az úrvacsoravételt. Sokan úgy gondolták, hogy változzon meg a tanítás rendszere (15), új káté legyen. Többen kifejezték (10), hogy a tanítandó korosztálynak kellene megváltoznia. (...)„Egyik lelkészársunk elmondta:

¹⁶⁶ uo. 115. oldal

¹⁶⁷ Helyesnek tartom Isó ezzel kapcsolatos konklúzióját, mely szerint nem csak a korosztályos jellemzők határozzák meg azt, hogy a gyermek együttműködő lesz-e, vagy sem. Ugyan ilyen, de lehet, hogy sokkal nagyobb szerepe van az egyéni, személyi jellemzőknek. Azt gondolom, ez nem csak a konfirmandusra (vagy akár hittanosra), hanem a hitoktatóra (lelkészre) is igaz.

¹⁶⁸ Isó Zoltán: Konfirmáció és úrvacsora. In. Megerősödés. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok. 2011-2012. Luther Kiadó. 2011. 116. oldal

„A saját gyermekem egyik úrvacsoravétel alkalmán, melyre kijött velem az oltárhoz, nem elégedett meg az „áldással”, nem tudtam neki igazán megmagyarázni, hogy miért nem kaphat ostyát... pedig mindennél jobban vágyott rá... Ezzel pontosan azt a vágyat »öljük« ki a gyermekből, ami még ebben a korban (5-6 év.) megvan, és ami rögzülhet a későbbiekre nézve is, ha a megfelelő időben begyakorlódik. Volt, aki megfogalmazta: „Fontos lenne helyére tenni a konfirmáció fogalmát, mert addig a gyakorlat sem kerülhet a helyére. Semmiképpen sem lehet egy emberi hagyomány az úrvacsorával élés feltétele, jelenlegi gyakorlatunk tehát – minden egyházfegyelmi megfontolás ellenére – blaszfémia. A konfirmációi oktatást viszont érdemes lenne megtartani, hiszen a káté-tanításban a keresztyén hit ismeret (nem a hitet, az a szív bizodalma, és nem »tanítható«!) alapvető fogalmát a konfirmációi előkészítőn tanítjuk. Javaslom, hogy a »konfirmáció« kifejezés ebben az esetben a hitismeretben való megerősítést, megerősödést jelentse, egyfajta »felnőtt«-hittanként, ha praktikus szempontokból a jelenlegi gyakorlat szerint marad a konfirmandusok korosztálya.”¹⁶⁹

- Az utolsó kérdés arra vonatkozott, hogy amennyiben elválasztjuk egymástól a konfirmációt és az első úrvacsoravétel alkalmát, akkor hogyan, és mikor adható ez a gyermekek számára. A legtöbben (20) azon a véleményem voltak, hogy legyen lehetősége a gyermekeknek a szüleikkel együtt bármikor úrvacsorát venni. Ezt követte az az álláspont (14), hogy a szülőkkel, de csak 5-6 éves kortól legyen lehetőség úrvacsorát venni. Nyolcan erre a kérdésre nem válaszoltak.¹⁷⁰

¹⁶⁹ uo. 117-118. oldal

¹⁷⁰ uo. 118-121. oldal

V. *Úrvacsora gyermekekkel*

A fenti, reménység szerint megfelelő alapozás után szeretnék rátérni az gyermekúrvacsora közelebbi tárgyalására. Először azt vizsgálom meg, hogy a gyermekkel együtt gyakorolt úrvacsorai közösség milyen módon van jelen más egyházak gyakorlatában, majd pedig vizsgálni szeretném a hazai, Magyarországi Evangélikus Egyházban való bevezetés lehetőségeit, kitérve ezen belül a konfirmáció jövőjével kapcsolatos kérdésekre is.

V.1. *Kitekintés más egyházak gyakorlatára*

V.1.1. *Római Katolikus Egyház*

A következő fejezetben a Római Katolikus egyház első úrvacsorához bocsátását vizsgálom meg. A IV. Latheráni zsinat¹⁷¹ fentebb már említett határozatai, illetve X. Piusz pápa 1910-es dekrétuma óta¹⁷² áll fent a jelenlegi gyakorlat a katolikus egyházban, mely³ szerint az első áldozásra 7 évek korban kerülhet sor.

Az úrvacsorát, helyesebben mondva az eucharisziát, vagy oltáriszentséget a katolikus teológia a beavató szentségek (kereszttség, bérmálás, oltáriszentség) között tartja számon és tagjait az első áldozás alkalmával részesíti benne először.¹⁷³

XVI. Benedek pápa, Regina Caeli-imádsága előtti beszédében arra emlékeztette a gyülekezetet, hogy *„az egyházban jellemzően a húsvéti időben történik a gyermekek első áldozása. Az első áldozás a „hit ünnepe”, amelyet odaadó lelkesedéssel, ugyanakkor körültekintően kell előkészíteni. Olyan nap ez, amely „nagyon sok hívő emlékezetében méltán marad meg úgy, mint az első... alkalom, amikor fölfogta a Jézussal való személyes találkozás fontosságát.” (Sacramentum Caritatis 19.)*¹⁷⁴

A körültekintő előkészítésre véleményem szerint valóban nagy hangsúlyt fektet a katolikus egyház, hiszen jól szerkesztett és gazdag munkaanyag áll a hitoktatók rendelkezésre. A felkészítés során hangsúlyozzák, hogy Jézus jelen van az eucharisziában, a kenyér az ő valóságos teste, a vér az Ő valóságos vére. A szentáldozásban maga Jézus jön hozzánk, így az életünk legnagyobb eseménye. Megtanítják a gyermekeknek, hogy az áldozásra mindig megfelelő módon, imádsággal és bűnbánattal készüljenek, és az áldozás után se maradjon el

¹⁷¹ vö.: <http://lexikon.katolikus.hu/L/later%C3%A1ni%20zsinat.html>

¹⁷² vö.: Reuss András: A külföldi egyházi sajtóból: gyermekúrvacsora. In.: Diakonia (2) 1980/1. 94. oldal

¹⁷³ <http://www.hittansuli.hu/dokumentumok/tanuloknak/az-egyhazi-szentsegei-keresztzeny-beavatas-szentsegei-keresztseg-bermalas>

¹⁷⁴ Benedek pápa: az elsőáldozás a „hit ünnepe”. In.: <http://www.magyarokurir.hu/hirek/benedek-papa-az-elsoaldozas-hit-unnepe>

az imádság és a hála szava.^{175,176} Tapasztalataim alapján az első áldozás feltétele – a rendszeres hittanóra járás mellett – a rendszeres istentisztelet látogatás is, melyet „Misenaplóval” igazolni is kell.

V.1.2. Ortodox Egyház

A következő részben az Ortodox Egyház úrvacsora gyakorlatát vizsgálom meg Thomas Hopko¹⁷⁷ ortodox teológus munkája nyomán. Előljáróban fontosnak tartom megjegyezni, hogy az ortodox egyházban nem beszélhetünk kifejezetten gyermekúrvacsoráról, mégpedig pontosan azért, amit dolgozatomnak *Az elnevezés nehézségei*¹⁷⁸ című fejezetében már jeleztem: az ortodox egyházban minden megkeresztelt egyháztagnak – legyen az akár csecsemő, akár felnőtt – részesedhet az úrvacsorában. Éppen ezért vizsgálódásunkat nem szoríthatjuk kizárólag az úrvacsora – helyesebben a Szent Eucharisztia – szentségére, hanem a szentségértelmezésnél, illetve a keresztségnél kell azt elkezdenünk.

Az Ortodox Egyház ősi gyakorlata az, hogy minden, ami az egyházon belül van, az szent és misztikus. A szentségek megkülönböztetése éppen ezért nem tartozik az egyház ősi gyakorlatához, azt az ortodox egyház a katolicizmustól vette át. E kettő szentséggel kapcsolatos alapállást összevetve azt mondhatjuk, - melyre maga Luther is utal egy helyen – hogy valójában sokkal több szentség van, mint az a hét, melyet az ortodox és a római katolikus keresztyénség elfogad.¹⁷⁹ „Az Egyház egyik értelmezése – a Krisztusban való új élet. Ez az ember élete, amelyet Istennel egységben a Szent Lélek által él. Az Egyház életének minden megnyilvánulása részt vesz a megváltás misztériumában. Krisztusban és a Szent Lélekben minden, ami bűnös és halott, az Atya Isten ereje által szentté és élővé válik. És így minden, ami az Egyházban van, Krisztusban és a Szent Lélekben szentséggé válik, Isten Országá misztériumának részévé, amelyet már az evilági életben is megtapasztalhatunk.”¹⁸⁰

Az ortodox teológia ebben az összefüggésben értelmezi az ember életét is: *az élet megjelenéséhez szükség van születésre*, vagyis a keresztségre. Thomas Hopko kielemezi, hogy a keresztség, mint jelenség, és mint vallásos szimbólum nem Jézussal kezdődött. Mind az Ószövetségben, mind a pogány vallásokban gyakorolták azzal az általános jelentéssel, mely az újrakezdés, újbóli kezdés fogalommal írható le. Ebbe az újrakezdésbe sok esetben

¹⁷⁵ vö.: Pusztai László: A Katolikus Egyház istentisztelete. Hittankönyv az ötödikes osztály részére. Márton Áron Kiadó. é.n. 61-63. oldal. Elektronikus elérhető: <http://www.ppek.hu/k141.htm>.

¹⁷⁶ vö.: Fülöpné Erdő Mária: A Mennyei Atya gyermekei. Alapfokú ismeretek az Egyházzól. 3. osztály. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest. 2010. 60-61. oldal

¹⁷⁷ vö: http://orthodoxwiki.org/Thomas_Hopko

¹⁷⁸ vö: 7-12. oldal

¹⁷⁹ vö.: Thomas Hopko: A szentségek. in.: <http://hungary.orthodoxia.org/konyvtar/teologia/bevezetes/>

¹⁸⁰ uo.

beletartozott a bűnbánat, vagyis egyfajta morális átalakulás az addigi rossz életből az új, és jó életbe. A keresztyén egyházban azonban a keresztség különleges jelentést kap: már nem csupán morális átalakulás, és lelki újjászületés, hanem annak a ténye, hogy a megkeresztelt személy halála és feltámadása Jézusban és Jézussal történik meg a keresztségben.¹⁸¹

Azonban *nem elég megszületni az életre*, erő is kell ahhoz, hogy abban járni és cselekedni tudjunk, ezt adja meg az ortodox teológiai álláspont szerint a bérmálás szentsége, „a „Szentséges, Jóságos és Életetadó Lélek” ajándéka az embernek.”¹⁸² Thomas Hopko kiemeli, hogy ellentétben a római katolikus és a protestáns egyházakkal az ortodox egyházban a keresztség szentségét és a bérmálást – vagy más néven a konfirmációt – nem választják szét egymástól, hanem egyszerre szolgáltatják ki, mégpedig azért, mert „ahogy a Húsvétnek nincs jelentése Pünkösöd nélkül a világ számára, ugyanúgy a keresztyén számára a keresztségnek sincs jelentése a bérmálás nélkül.”¹⁸³¹⁸⁴ A bérmálást bármely felszentelt pap végezheti, de csak olyan olajjal – Miron, vagy mirrha – melyet a püspökök készítettek el a nagyhét során.¹⁸⁵

„Az életet fenn is kell tartani. Ez általában evéssel és ivással történik. Az étel az a táplálék, amely életben tart minket. A teremtéssel való közösség ez, ami élteni az embert. De a természetes evés és ivás nem tart bennünket örökre életben. A világgal való természetes közösségünk a halál felé vezet. Szükségünk van egy olyan különleges ételre és italra, amely az örök életre táplál minket. Ez az étel az Isten Fiának titokzatos „Vacsorája”, Krisztus Teste és Vére, a Szent Eucharisztia Titka – magával az Élettel való közösségünk.”¹⁸⁶ Az ortodox teológia álláspontja szerint az egyház minden tagja járulhat az úrvacsorához, „így azok a csecsemők is, akiket már megkereszteltek és megbérmáltak.”¹⁸⁷ Az úrvacsorát mindkét szín alatt kiszolgáltatják¹⁸⁸, függetlenül attól, hogy gyermek vagy felnőtt járul az oltárhoz.

Láthatjuk tehát, hogy az ortodox egyház valóban őrzi azt az ősi gyakorlatot, mely szerint a gyermekek számára is nyitott az úrvacsorai közösség. Bár protestánsként, evangélikusként nem érhetünk egyet azzal, hogy a bérmálást – konfirmációt – szentségként értelmezik, de azzal egyet érthetünk, hogy az úrvacsora az egyház, és benne minden egyes keresztyén ember életéhez hozzá tartozik, így a gyermekek élethez is, illetve az egyházba,

¹⁸¹ vö.: Thomas Hopko: A szentségek. in.: <http://hungary.orthodoxia.org/konyvtar/teologia/bevezetes/>

¹⁸² uo.

¹⁸³ uo.

¹⁸⁴ Ez utóbbi állásponttal természetesen protestáns keresztyénként nem érthetünk egyet. Ahogy arra már a fenti fejezetekben utaltam, a konfirmáció – vagy bérmálás – semmiképpen nem lehet a keresztselés kiegészítése, hiszen akkor azt vonnánk kétségbe, hogy a keresztség önmagában kevés ahhoz, hogy új életre szüljön.

¹⁸⁵ vö.: Thomas Hopko: A szentségek. in.: <http://hungary.orthodoxia.org/konyvtar/teologia/bevezetes/>

¹⁸⁶ uo.

¹⁸⁷ uo.

¹⁸⁸ uo.

Krisztus testébe való „beleszületés” szentsége a keresztség, így számunkra is iránymutató lehet, hogy ezt tegyük meg az úrvacsora feltételeként.

V.1.3. *Evangelischen Kirche in Deutschland*

A Németországi Evangélikus Egyház *Das Abendmahl*¹⁸⁹ című, először 2003-ban megjelent kiadványában alaposan foglalkozik az úrvacsora kérdésével tekintettel mind az elméleti, mind a gyakorlati kérdésekre. Számunkra most ennek a tanulmánynak egy fejezete különösen is fontos: A 3.9-es fejezetben arra keresik a választ, hogy *Szabad-e gyermekeknek részt venniük az úrvacsorában?*¹⁹⁰.

Az első kérdésre válaszolva már az alfejezet elején megfogalmazzák, hogy jó érvek vannak amellet, hogy a gyermekek is részt vehessenek az úrvacsorában már a konfirmáció előtt, és ennek megfelelően már sok tartományi egyház saját zsinata megfogalmazott ezzel kapcsolatos határozatokat. „A legsúlyosabb ezek közül az érvek közül az, hogy a cselekmény – vagyis az úrvacsora szentségének - teljes megértése nem szabad, hogy feltétele legyen a benne való részvételnek.”¹⁹¹ Ebbe két, egymást kiegészítő, lehetséges álláspont is beletartozik: egyrészt sokak számára az isteni jótétemény és adomány erejének, vagyis a kegyelemnek alábecsülése lenne, ha az az emberek erejéből tárulna fel. Másrészt pedig sokan úgy vélik, hogy pontosan Jézus asztalközösségének nyílt volta miatt egyetlen embert sem szabad kizárni az úrvacsorai közösségből, akár testi vagy lelki betegség, akár fejlődés, vagy érettség, akár kételkedő hit miatt. Ha így lenne, akkor egyszerűen nem vennék elég komolyan a keresztséget.¹⁹²

„Az ókorban ezért a megkeresztelt gyerekek magától értetődően vettek részt az úrvacsorai közösségben. „Ezek gyerekek, de az ő asztalához bocsáthatók, hogy életük legyen” (Augusztinusz) Természetesen emellett feltétel volt, hogy ezek a gyerekek keresztyén családban éljenek, és a keresztyén életbe nevelkedjenek.”¹⁹³

Az EKD jelen tanulmányában azt tanácsolja a szülőknek, hogy először csak akkor vigyék gyermekeiket az első úrvacsoravételre, amikor már képesek megérteni, mit is jelent a

¹⁸⁹ Das Abendmahl. Eine Orientierungshilfe zu Verständnis und Praxis des Abendmahls in der evangelischen Kirche. Gütersloher Verlagshaus. München. 5. Auflage, 2008. In.: <http://www.ekd.de/download/abendmahl.pdf>

¹⁹⁰ Eredeti cím: *Dürfen Kinder am Abendmahl teilnehmen?*

¹⁹¹ Das Abendmahl. Eine Orientierungshilfe zu Verständnis und Praxis des Abendmahls in der evangelischen Kirche. Gütersloher Verlagshaus. München. 5. Auflage, 2008. In.: <http://www.ekd.de/download/abendmahl.pdf>. 54. oldal. Ford.: a szerző

¹⁹² vö. uo.

¹⁹³ uo. Ford.: a szerző

bűm cselekvése. Egyetérttek azzal a véleménnyel, hogy így a gyerekek, már csupán a részvétel által is, bele tudnak nevelkedni a szentség egy sokkal mélyebb megértésébe.¹⁹⁴

Megfogalmazzák a tanítás szükségességét is, melynek természetesen alkalmasnak kell lennie arra, hogy a gyermekek számára a megfelelő felkészítést biztosítsák. Hazai gyakorlatunk számára is fontos lehet, hogy utalnak arra, hogy ha nem engedjük a gyermekeket az úrvacsorához, akkor is szükség van arra, hogy megtapasztalhassák a Krisztussal és a többi keresztyénnel való közösséget, mégpedig az áldásszóval kísért kézzrátétel által.¹⁹⁵

A döntés tekintetében kiemelik, hogy bár a zsinat, és gyülekezet szabályozása alapvető, mégis a felelősség a szülőket terheli. Azonban a tájékoztatás az egyház felelőssége, így a gyülekezeteknek ezért az érdeklődő családok számára megfelelő fórumokat kell biztosítani, ahol megbeszélhetik a felmerülő kérdéseket.¹⁹⁶

A németországi evangélikus egyházak közül szeretném kiemelni az az Evangelschen-Lutherische Kirchen in Bayern-t, ahol a 2000-ben megtartott zsinat óta lehetősége van a gyülekezeteknek, hogy a gyermekeket is részesítsék az úrvacsorai közösségben. Ehhez a döntéshez a legtöbb gyülekezet csatlakozott. Amit kifejezetten hasznosnak, és a gyermekúrvacsora hazai bevezetése esetén mindenképpen követendőnek tartok, hogy bőséges munkaanyagot kínál az egyház a téma iránt érdeklődő a gyülekezetek, szülők számára.¹⁹⁷

Az ELKB keretén belül működő Bajorországi vasárnapi iskolai szövetség¹⁹⁸ Egyház gyermekekkel¹⁹⁹ elnevezésű honlapján külön oldalt szentelnek a gyermekúrvacsora kérdésének, ahol egyrészt röviden megfogalmazzák ennek teológiai alapjait, másrészt pedig a kiadványokon kívül megadják azokat a lehetőségeket, ahol a téma iránt komolyan érdeklődő gyülekezetek további információt kaphatnak. Ehhez pedig bőséges, tovább vezető irodalmat kínálnak mind a teológiai megalapozás, mind a zsinati döntés, mind a gyülekezeti gyakorlat területéről.

¹⁹⁴ vö.: uo.

¹⁹⁵ vö.: Das Abendmahl. Eine Orientierungshilfe zu Verständnis und Praxis des Abendmahls in der evangelischen Kirche. Gütersloher Verlagshaus. München. 5. Auflage, 2008. In.: <http://www.ekd.de/download/abendmahl.pdf>

¹⁹⁶ vö.: uo.

¹⁹⁷ Id.: http://www.afgshop.de/index.php?cat=c52_Abendmahl-mit-Kindern.html

¹⁹⁸ Der Landesverband für Evangelische Kindergottesdienstarbeit

¹⁹⁹ <http://www.kirche-mit-kindern.de/information/aktuell/>

V.1.4. *Evangelische Kirche in Österreich*

A körülbelül 314000 egyháztagot²⁰⁰ számláló, és két egyháztestet²⁰¹ magába foglaló Ausztriai Evangélikus Egyház gyülekezeteiben szintén engedélyezett a gyermekúrvacsora. A *Kirche mit Kindern*²⁰² című munkaanyagban bőségesen foglalkoznak a témával, kezdve a zsinati döntéstől, egészen a gyakorlati megvalósításig.

A munkaanyagban kifejtik, hogy az Ausztriai Evangélikus Egyház a 80-as évek óta tartó teológiai munka, majd kísérleti időszaka után, 2005. Advent 1. vasárnapjától vezette be a gyülekezetekben a gyermekúrvacsorát. Mindezt természetesen komoly teológiai munka, előkészítés és párbeszéd előzte meg. Számomra a legszimpatikusabb ebben a zsinati állásfoglalásban az, amikor kijelentik, hogy „*A zsinati döntés célja a gyermekek felé nyitott úrvacsora és nem a gyermekúrvacsora volt. Az istentisztelet az egész közösség ügye, éppen ezért a gyülekezet istentiszteletein a gyermekek felé nyitott úrvacsorai közösséget kell gyakorolni.*”²⁰³

A munkaanyagban hat olyan lehetséges kérdést, véleményt is megszólaltatnak, melyet a gyermekúrvacsora ellen fel lehet hozni, de mellettük ott szerepelnek azok a válaszok is, melyet teológiailag megalapozott módon, lehetséges feleltként mindenki megadhat. Például a „méltatlan vétel” kapcsán megfogalmazzák, hogy az úrvacsorával szemben nem a megértést kell feltételként állítani, hanem annak közös ünneplését. Hiszen az Istennel és emberekkel való közösségünk nem függ attól, hogy megértjük-e azt, ellenőrizhető módon, ami az úrvacsorában történik. Éppen ezért az úrvacsorában sokkal nagyobb szerepe van részvételnek, mint a megértésnek. Nem az lesz méltatlan az úrvacsora vételére, aki nem érti meg mindazt, ami abban történik, hanem az, aki nem figyel a másik emberre.²⁰⁴

Ausztriai tapasztalatairól Dávid Adél, a GEKE munkatársa is beszámolt az Evangélikus Életben, mely, azt gondolom, jól szemlélteti a gyermekúrvacsora gyakorlatának elfogadhatóságát: „Ausztriában néhány éve a gyerekek is részesülhetnek az úrvacsorában. Számomra talán ez a legfontosabb változás: az úrvacsorából, ami nekem talán a legtöbbet jelenti az istentiszteleten, a gyerekeim sincsenek kizárva.”²⁰⁵

²⁰⁰ vö.: <http://www.evangel.at/glaube-leben/evangelisch-werden/>

²⁰¹ Lutheránus egyház: *Evangelische Kirche A.B.*; illetve Református egyház: *Evangelischen Kirche H.B.*

²⁰² *Kirche mit Kindern*. In.: https://www.ppo.e.at/scoutdocs/spiri/evkirche_kirchemitkindern.pdf

²⁰³ uo. 50. oldal. Saját fordítás.

²⁰⁴ vö.: uo. 67. oldal

²⁰⁵ *Úrvacsora gyermekeknek? – Bécsi tapasztalatairól mesélt Dávid Adél, a GEKE munkatársa*. In.: <http://archiv.evangelikus.hu/interju/urvacSORa-gyerekeknek-2013-beCSI-tapasztalatairol-meselt-david-adel-a-geke-munkatarsa>

V.1.5. *Evangelical-Lutheran Church in Amerika*

Hasonlóan az előző fejezetben tárgyalt *Das Abendmahl* című tanulmányhoz, mely az EKD-ban jelent meg, korábban az *Evangelical Lutheran Church in Amerika* is megjelentetett egy tanulmányt *The Use of the Means of Grace*²⁰⁶ címmel 1997-ben. Mint a tanulmány címe is mutatja, jóval szélesebb területet ölel fel, mint a később megjelent német írás. Éppen ezért jelen dolgozat szempontjából ennek az írásnak egy része emelendő ki, mégpedig az a fejezete, mely az úrvacsorával és a keresztyén gyülekezettel foglalkozik²⁰⁷.

Már az irat felépítése tanúskodik arról, hogy az ELCA egyházaiban a gyermekúrvacsora hozzá tartozik az egyház gyakorlatához, hiszen az úrvacsoráról szóló tanítás sorában kerül kifejtésre az a két pont, mely voltaképp a gyermekúrvacsora kérdésével foglalkozik: egyrészt a 37. pontban, *Az úrvacsora a megkeresztelteknek adható*²⁰⁸, illetve a 38. pontban, *Az első úrvacsoravétel időpontja sokféle lehet*²⁰⁹

Alapelveként határozzák meg, hogy az úrvacsora a megkeresztelteknek adható, de a keresztelés különböző életkorokban történik. Amennyiben idősebb gyermekeket, vagy felnőtteket keresztelünk meg, abban az esetben természetes módon kapcsolódik a kereszteléshez az első úrvacsoravétel időpontja, illetve az erre felkészítő, és azt követő tanulási folyamat. Ugyanakkor az egyházban nem csak felnőtteket keresztelünk meg, hanem gyermekeket is. Esetükben az első úrvacsoravételt személyes beszélgetésnek kell megelőznie, melyen jelen van a gyermek, a szülők, vagy keresztszülők (támogatók), illetve a lelkész. Általában az első úrvacsoravételre akkor kerülhet sor, ha a gyermek már képes enni és inni az úrvacsorán, illetve képes elkezdni válaszolni az úrvacsora ajándékára. Az úrvacsorához hozzá tartozik a katekézis. Ez a gyermekek – és a fogyatékkal élők – esetében a szülők, keresztszülők, támogatók feladata is, akik tanítják az úrvacsorára azokat, akik rájuk vannak bízva²¹⁰.

²⁰⁶ The Use of the Means of Grace (1997). In.: <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace/>

²⁰⁷ uo. 3. rész. 31-50. pont

²⁰⁸ ld még: *Das Abendmahl. Eine Orientierungshilfe zu Verständnis und Praxis des Abendmahls in der evangelischen Kirche.* Gütersloher Verlagshaus. München. 5. Auflage, 2008. In.: <http://www.ekd.de/download/abendmahl.pdf>. 55-56. oldal

²⁰⁹ The Use of the Means of Grace (1997). In.: <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace/>

²¹⁰ „*Ilyen egyszerűen tanítsa reá a családfő házanépet!*”. Id: Dr. Luther Márton Kis Kátéja. Luther Kiadó. Budapest. 2003. 49. oldal

A katekézis azonban nem áll meg az első úrvacsoravétel után, hanem a hívő ember egész életén át tart, és hangsúlyozza, hogy a hit nem egyszerűen ismeret és megértés, hanem bizalom Isten kegyelmének ajándékában.²¹¹

Hangsúlyozzák, hogy „*semmilyen parancs nincs arra nézve Urunktól, hogy milyen életkorban szabad az embereknek megkeresztelkedni, vagy először úrvacsorát venni. A mi gyakorlatunkat Krisztus parancsolata határozza meg (Hasonlóképpen cselekedj)...*”²¹². A gyülekezet az ELCA egyházaiban (illetve a LCMS²¹³ egyházaiban is) maguk dönthetik el, hogy hány éves kortól engedélyezik gyülekezeti tagjaik számára az első úrvacsoravételt, így az egyes gyülekezetek gyakorlata eltérő lehet ezen a téren²¹⁴. Feltehető a kérdés, hogy ez nem okoz-e feszültséget az egyes gyülekezetek között? Mi van abban az esetben, ha egy család, amelynek tagjai korábbi gyülekezetükben a gyerekekkel együtt részt vettek az úrvacsorában, új gyülekezetbe kerülve erre már nem kapnak lehetőséget? A vizsgált irat erre is választ ad: a gyülekezetek döntését tiszteletben kell tartani, és az oda újonnan csatlakozóknak kell alkalmazkodni az ott meglévő szokásokhoz, és tanításhoz.²¹⁵

Az ELCA egyházai közül számos gyülekezet foglalkozik kiadványokban, honaljukon a gyermekúrvacsora kérdésével. Ezek mindegyikének kielemezésére jelen dolgozat keretei nem adnak lehetőséget, ugyanakkor szeretném bemutatni egy példán keresztül, hogy nagy általánosságban²¹⁶ milyen alaposággal foglalkoznak a kérdéssel.

A *Peace Lutheran Church*²¹⁷ által megjelentetett, elektronikusan elérhető írás²¹⁸ foglalkozik a gyermekúrvacsora kérdésével, illetve a gyülekezetben meglévő gyakorlattal. Megfogalmazzák, hogy (1) a Szentírás hallgat arról, és nem ad semmilyen utasítást számunkra arra vonatkozóan, hogy mikor kezdheti az ember az úrvacsorázást. Figyelmeztetnek a fentebb már említett 1Kor 11,28-29 kapcsán felmerülő félreértésre, és ezzel kapcsolatban arra, hogy Pál itt szereplő szavait: megvizsgálni magunkat és megkülönböztetni a testet a 11. fejezet kontextusában kell érteni²¹⁹.

²¹¹ vö.: The Holy Communion is Given to the Baptized. in.: The Use of the Means of Grace (1997). In.: <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace>. 37. pont

²¹² The Holy Communion is Given to the Baptized. in.: The Use of the Means of Grace (1997). In.: <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace>. 38. pont. Saját fordítás

²¹³ The Lutheran Church Missouri Synod

²¹⁴ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

²¹⁵ vö.: uo.

²¹⁶ Az is elmondható, hogy teológiai alapnak a legtöbb gyülekezet az idézet és elemzett The Use of the Means of Grace című írást használja, illetve idézi annak megfelelő részeit.

²¹⁷ Id.: <http://plcdresser.org/>

²¹⁸ vö.: <http://plcdresser.org/childrencommunion.pdf>

²¹⁹ Id.: III.1.2.3. fejezet

(2) „Az evangéliumok alapján világos, hogy Jézus szereti a gyermekeket, befogadja őket országába, és dicsérte a hitüket. (Mk 10,14-15) Jézus csodálta azokat a gyermekeket, akik hozzá mentek, és ugyanazzal a kegyelemmel fogadta, mint mindenki mást maga körül, hitüket pedig példaként állította a tanítványok elé.”²²⁰ Ahogy a keresztség, úgy az úrvacsora is Isten kegyelméből, nem pedig a mi emberi munkálkodásunk által van, így egyik szentségben sem mi teszünk valamit Istenért, hanem ő cselekszik értünk. Luther Kis Kátéja nyomán mondhatjuk, hogy „csak az igazán méltó és jól készült, aki hisz ebben az igében: „Érettetek adaott”, és „Kiontatott bűnök bocsánatára”.²²¹ Ezekben a szavakban Luther nem az ismeretre, hanem egyszerűen a hívő szívre támaszkodik, mint ami szükséges az úrvacsora vételéhez. A hívő szív pedig, a fent említett Márk 10 alapján, Jézus szavaira támaszkodva, nemcsak a felnőttek sajátja, hanem a gyermekeké is, mégpedig oly’ módon, hogy az a felnőtteknek is példa értékű.²²²

A rövid írás végén egyfajta „hitvallásként” áll a gyülekezet zárszava: „Az úrvacsora egy nagyon különleges ajándék. Mi, a gyülekezetben minden istentiszteleten megünnepeljük, mert hisszük, hogy amint mi megosztjuk egymás között a szentséget, egy személyes és belsőleges kapcsolat alakul ki közöttünk Istennel és egymással. Ebben az étkezésben, Isten az Ő kegyelmét hozza a mi életünkbe és megosztja velünk az Ő ajándékát, vagyis a bűnök bocsánatát, az életet és a megváltást. Ezért boldogan üdvözljük a gyermekeket az Oltárnál, hogy ők is részesülhessenek ebből az ajándékból.”²²³

Természetesen a fent említet, abszolút megengedő álláspont nem általános az amerikai evangélikus egyházakban sem. Példaként említhetjük a LCMS-t, amivel kapcsolatban Nagy Zoltán a következőt fogalmazza meg: „az LCMS kiköti, hogy „Mivel a Szentírás azt tanítja, hogy ennek a Szentségnek a helytelen vétele lelkileg ártalmas lehet, és mivel az úrvacsorában való részvétel egy hitvalló cselekedet, ezért az LCMS rendszerint azoknak ad úrvacsorát, akik az egyház tanításába bevezetést kaptak, és akik ebbe a tanításba vetett hitüket megvallották.”²²⁴ Hozzáteszem újra, hogy ezek lehetnek konfirmáció előtti gyermekek.”²²⁵

²²⁰ Holy Communion with young children. 2. oldal. Saját fordítás

²²¹ Dr. Luther Márton Kis Kátéja. Luther Kiadó. Budapest. 2003. 51. oldal

²²² vö.: Holy Communion with young children. 1-2. oldal.

²²³ Holy Communion with young children. 5. oldal. Saját fordítás

²²⁴ <http://www.lcms.org/faqs/doctrine#partake>. Idézi: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

²²⁵ uo.

V.2. *A hazai bevezetés lehetőségei*

Az előző fejezetekben tárgyalt témakörök, és az általam tanulmányozott, témába vágó írások nyomán azt gondolom, kimondhatjuk, hogy „*nincs olyan nyomós érv, mely cáfolhatatlanul a gyermekúrvacsora ellen szólna.*”²²⁶ fogalmazza meg többek között Balicza Iván LMK dolgozatában. Ugyanakkor a gyermekúrvacsora gyakorlatának bevezetése nagyon sok kérdést vet fel, amelyeket nem is lehet pusztán egy oldalról megvilágítani. A következőkben éppen ezért különböző aspektusokból (így pedagógiai, istentiszteleti, és gyakorlati aspektusokból) vizsgálom meg a témát, támaszkodva többek között a számomra elérhető, témával foglalkozó hazai tanulmányokra, illetve a fentebb már részben idézet külföldi szakirodalomra.

V.2.1. *Pedagógiai aspektus*

A pedagógia aspektuson belül azt gondolom, rögtön külön kell választanunk két nagyon fontos szempontot: egyrészt mit tanítunk az úrvacsoráról, másrészt ebből mit és hogyan akarunk átadni azoknak az egyháztagnak, akik első úrvacsoravételükre készülnek.

Nagy Zoltán hívja fel a figyelmet LMK dolgozatában arra, hogy a gyülekezet felnőtt, tehát konfirmált tagjaival is tisztáznunk kell egyházunk úrvacsorával kapcsolatos tanítását.²²⁷ Ezen belül beszélni kell a hívekkel arról, hogy mit tanít egyházunk támaszkodva a Szentírásra és hitvallási iratainkra, mi a különbség a reálpresencia és a transzszubsztanciáció között, illetve „meg kellene értetni híveinkkel is, hogy az ostya és a bor méltatlan vétele nem korfüggő”.²²⁸ Persze folyton felmerül a kérdés, melyet a kutatásaim során nagyon sok szerző munkája mögött feszültségként ott éreztem: mi az elvárt minimum, melyet az úrvacsorával kapcsolatban gyülekezeti tagjaink, és természetesen önmagunk számára előírunk? Lehet-e Isten kegyelmének ismeretével szemben, mely’ mint arra fentebb rávilágítottam a hit titkába burkolózik ilyen „minimum követelményt” felállítani? Azt gondolom, hogy egy „minimum követelmény” mindenképpen felállítható, és az egyház kétezer éves katechetikai gyakorlata, illetve reformációi örökségünk is ezt támasztja alá. A hagyományos katechetikai oktatóanyagok közül Luther Kis Kátéja, Nagy Kátéja és a finn Káté is jó alapot szolgáltat arra, hogy tisztázzuk a gyülekezetekben esetlegesen meglévő, úrvacsorával (is) kapcsolatos félreértéseket.

²²⁶ Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai. LMK előadás

²²⁷ Ugyan erre utal Balicza Iván is. vö.: Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai. LMK előadás

²²⁸ Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

De hasznosnak tartom, és ajánlom az elmúlt évek során Magyarországon, evangélikus egyházunkban megjelent írásokat is, így Nagy Szilvia²²⁹ és Klaus Douglass²³⁰ munkáját, melyek mai nyelven, érthetően, és interaktivitásra buzdító módon beszélnek az úrvacsoráról. Ezek alapján szervezhetünk előadásokat, bibliaórákat, vitaindító beszélgetéseket a gyülekezet különböző csoportjaiban, melyek aztán meglapozhatják a gyermekúrvacsoráról való együttgondolkodást is.

Egy ilyen jól előkészített alappal már sokkal könnyebben beszélhetünk arról, hogy az úrvacsora tanításából mit és hogyan adjunk át a gyermekeknek. Többekkel együtt magam is azon az állásponton vagyok, hogy a legkisebbeknek is szükségük van „minimális” ismeretre, jobban mondva rövid felkészítésre az úrvacsorát illetően. Ez azonban semmi esetre sem egy vizsgával záruló, komoly lexikális tudás átadását feltételező oktatást jelent, hanem legfőképp személyes beszélgetést, mely történhet a családban, a lelkész és a családtagok személyes beszélgetésében, de akár a gyülekezet szervezésében, első úrvacsorára felkészítő csoportban. Felismerve, hogy az úrvacsoráról való tanítás nem mindig egyszerű feladat²³¹ számos segédanyagot adtak már közre a német és az angol nyelvterületen egyaránt.

A fentebb már idézet *Holy communion with young children*²³² című írás kifejti, hogy kisgyermek korban legjobb otthon tanulni az úrvacsoráról. A gyülekezet pedig 5. osztályos gyermekek számára különleges csoportokat szervez, ahol segítik a gyereket az úrvacsora titkának megértésben, de az úrvacsoráról szóló tanítás a konfirmációi oktatásban is helyet kap.²³³ Ehhez a gyakorlathoz szorosan hozzá tartozik, hogy az istentisztelet szerves része az úrvacsorai közösség, így a részvétel által mindenki megérezheti, hogy milyen fontos ez a személyes és a közösségi életben. Ha a gyerekek részt vesznek az úrvacsorában, biztosan kérdezni fognak, így lehetősége nyílik a szülőknek, hogy beszélgessenek velük az úrvacsoráról. Ehhez nyújt segítséget az általuk közre adott rövid írás.

A *The wesleyan church* szintén közre ad egy rövid írást *Communion and Children*²³⁴ címmel, melyben azok számára kívánnak segítséget nyújtani, akik úgynevezett Communion class-ban – vagyis Úrvacsorára felkészítő, úrvacsoráról szóló képzésben – tanítanak.

Ebben az alábbi témakörök köré csoportosítják a rövid felkészítés „tananyagát”: 1. Úrvacsora a Bibliában (Jézus és korai egyház példája); 2. Az úrvacsora szentség; 3. Miért

²²⁹ Id.: Nagy Szilvia: Úrvacsora. In.: Szabó Lajos (szerk.): Ablaknyitás. Luther Kiadó. Budapest. 2004. 63-77. oldal

²³⁰ Id. Klaus Douglass: Isten szeretetének ünnepe. Az istentisztelet mai formáiról. Kálvin Kiadó. Luther Kiadó. Budapest. 2005. 191-209. oldal

²³¹ vö.: <http://www.wesleyan.org/815/keys-to-kids-ministry>

²³² <http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace>

²³³ vö.: When do children learn about Communion? uo. 3. oldal

²³⁴ <http://www.wesleyan.org/d/UZj9C/Communion-with-Children.pdf>

úrvacsora (communion)?; 4. Hogyan készülünk az úrvacsorára?; 5. Készen állsz? A rövid segédanyag nem csak a kurzust vezetőknél akar segítséget nyújtani, hanem a kurzus résztvevőinek is, hiszen felsorol további segédanyagot, illetve kézbe ad egy rövid, gyerekek által kitölthető jegyzetet is.

Azonban fontos, hogy a tanítás nem az iskolában, és nem is feltétlen a gyülekezeti csoportokban kezdődik, és nem csak ott van helye. A keresztyén életre nevelés, jobban mondva a hitre nevelés már a családban elkezdődik, ahogy erre már részben az előző bekezdésekben is utaltam, de ennek fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni.

A családnak, a benne kialakuló érzelmi kapcsolatoknak a gyermek személyiségfejlődésében elsődleges szerepe van. Ez megnyilvánul a gyermek értékrendjének, világhoz való hozzáállásának kialakulásában, de vallási és etikai fejlődésében is.²³⁵ De a családnak a tanításban is nagyon fontos szerepe van. Gondoljunk csak Luther Márton gondolataira és szavaira, melyek a káték megírásához vezettek, és amelyet Luther maga is megfogalmaz a Nagy Kátéban, amikor arról beszél, hogy „a családfők kötelesek tanítani a gyermekeiket, hogy tudják: meg vannak keresztelve, ezzel Krisztus testének tagjai lettek.”²³⁶ De eszünkbe juthat a jelen dolgozatban már említett zsidó páskavacsora, mely’ nem csak azért fontos számunkra, mert az úrvacsora előképének tekinthető, hanem azért is, mert ott a gyermekeknek kiemelt szerep jut.

A család szerepére hívja fel a figyelmet Nagy Zoltán és Isó Zoltán is, akik az első úrvacsorára való felkészítés tekintetében olyan megoldást tartanak elképzelhetőnek, ahol a szülővel, vagy a szülőkkel közösen folytatott beszélgetés során adnák át a lelkészek az úrvacsorai tanítás lényegét, egy-két alkalom során, ügyelve arra, hogy ez a gyermekeknek megfelelő szinten történjen.²³⁷

A tanítás mellett a gyermekek fejlődésében nagyon fontos szerepe van a korai impulzusoknak, élmények is. Zsugyel-Klenovics Katalin fogalmazza meg LMK dolgozatában, hogy pontosan azért, mert ezek a korai impulzusok rendkívül fontosak egy gyermek fejlődésében, ezért az úrvacsorában való részesedés is lehet a tanulásnak egyfajta formája. „Kezdetben talán csak az úrvacsora külső motívumai válnak fontossá: a részvétel a közösségben, az „együtt” érzésének megélése (...). Az idősebbekkel való közös odajárulás az

²³⁵ vö.: Hitoktatás gyermekkorban. In.: Kalevi Tammien – Laulikki Vesa – Markku Pyysiäinen: Hogyan tanítsunk hittant?. Vallásdidaktika. Evangélikus Sajtóosztály. Budapest. 2001. 203-215. oldal

²³⁶ vö.: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 13. oldal

²³⁷ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat; illetve Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság- 93.szám. 13-14. oldal

úrvacsorai oltárhoz nem hagyhat kétséget a gyerekekben afelől, hogy ők is ugyanúgy Krisztushoz tartoznak, mint a felnőttek, és a Krisztushoz tartozás nem valami felnőttes dolog, amiből a gyerekek ki vannak zárva – ahogyan azt a felnőttúrvacsora sugallja - hanem ez a közösség őket is magába foglalja.”²³⁸ Ugyanezt vélem felfedezni a korai egyházban már ismert, és gyakorolt műsztagógikus katekézisben is, hiszen ebben a gyakorlatban a tapasztalat és az élmények megelőzik magát az ismeret átadását, a szó szoros értelmében vett katechézist. Jeruzsálemi Szent Cirill hitoktatói beszédeiben a (felnőtt)kereszteletről szólva így beszél erről a gyakorlatról: „Már előbb szerettem volna hozzátok, az Egyház igazi és vágyva várt gyermekeihez, szólni ezekről a szellemi és mennyei titkos avató szertartásokról. Mivel azonban nagyon jól tudom, hogy hitelt érdemlőbb a fülnél a szem, megvártam azt az időt, hogy miután saját élményetek alkalmasabbá tett mondanivalóim elfogadására, titeket ennek a paradicsomnak ragyogó és jószagú mezejére vezesselek. Különben is, ha már méltók voltatok az isteni és éltető fürdőre, ezzel még istenibb titkok befogadása is nyitva áll számotokra.”²³⁹ Ez a szavakon túli, a jelekben, a részvételben, a közösség élményében, az öröm átélésében és a gyermeki bizalomban rejlő istentiszteleti élmény segíthet gyermekeknek, fiataloknak és időseknek egyaránt abban, hogy az úrvacsorát igazán és mélyen átéljék, és megértsék.²⁴⁰

Összefoglalva ezt a részt azt mondhatjuk, hogy egy a családból induló, és a gyülekezetbe megérkező, „tanuló közösségben” élő közösségben van helye és lehetősége annak, hogy a gyermekeket is megfelelően felkészítsük az első úrvacsoravételre, mely a szülőkkel, vagy keresztszülőkkel együtt történhetne meg. A felkészítések során a cél nem az volna, hogy a résztvevők, legyenek azok akár szülők, akár gyerekek, de akár a felkészítést végző lelkész, megértse, mi is történik az úrvacsorában, hanem hogy mindenki tudja, „az élet Ura, Krisztus lép velük közösségre.” A tudás pedig a különböző korú megkereszteltek esetében nagyon eltérő lehet, és keresztyéni, felebaráti kötelességünk, hogy ezt elfogadjuk. „Így vehetnek részt az úrvacsorában értelmi fogyatékosok és szenilis öregek...”²⁴¹ mellett a gyermekek és a felnőttek is.

²³⁸ Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban LMK dolgozat. 4. oldal.

²³⁹ Jeruzsálemi Szent Cirill hitoktató beszédei a megkereszteltekhez (Cathecheses Mystagogicae): I. hitoktatás. in.: Kűhár Flóris: Az ősegyház szentségi élete. in.: <http://www.ppek.hu/text/oesznt01.txt>

²⁴⁰ vö.: Reuss András: A külföldi egyházi sajtóból: gyermekúrvacsora. In.: Diakonia (2) 1980/1. 94. oldal

²⁴¹ uo.

V.2.2. Istentiszteleti aspektus

Ha elfogadjuk, hogy az úrvacsorában nagyon fontos szerepe van az Istennel és embertársainkkal megtapasztalható közösségnek, akkor fel kell tennünk a kérdést: átélhető-e ez egyáltalán mai úrvacsorai alkalmainkon, és ezzel együtt mai istentiszteleti alkalmainkon? A problémát abban látom, hogy ha istentiszteleteinken nem tudunk egy olyan elfogadó, befogadó légkört megteremteni, ahol helye van felnőtteknek és gyerekeknek, időseknek és fiataloknak, egészségeseknek és betegeknek egyaránt, akkor a közösség átélése az úrvacsorában sem lehetséges.

Éppen ezért fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a keresztyén istentisztelet minden időben generációk találkozása, ahol mindenkinek helye van. Az együtt ünneplők, és az éppen távol lévők együtt alkotják Isten családját (*familia dei*). Gondolhatunk arra, hogy az apostoli kor ígéhirdetése mindenkinek szólt, éppen úgy, ahogy az apostoli kor keresztsége is, legyenek azok akármilyen korúak, akármilyen rangúak, legyenek a hallgatók akár Kornéliuszok, akár Euthikoszok²⁴². A keresztyénség kezdeitől fogva, de már a „Jézus mozgalom” kezdetei óta nagyon színes azoknak a tábora, akik a Krisztus követőikhez tartoznak. Éppen ezért egy egészséges gyülekezetben helye van az idős embernek, de a szundikáló kisgyermeknek is.²⁴³ Isten népébe „kicsik és nagyok egyformán beletartoznak, egymással kölcsönös, dinamikus életkapcsolatban élnek, egymás iránt kölcsönös felelősséggel tartoznak. A keresztyén közösségben tehát, mivel az nem más, mint Isten családja – *familia dei* – olyan természetesen, életszerűen és elevenen élnek egymás mellett és kerülnek egymással kapcsolatba a generációk, mint egy családban.”²⁴⁴

Az istentiszteletet az elfogadottság átélése, mégpedig annak az elfogadottságnak, amit Isten tett az emberét. Isten az embert minden feltétel nélkül, egyedül szeretetből, egyedül kegyelemből fogadja el. Legyen az embernek akármilyen múltja, legyen akármilyen az a háttér, ahonnan érkezik, akkor is az elfogadottsággal találkozik Isten részéről. Ezt az elfogadottságot egyedül hitben tudjuk megragadni, és úgy gondolom, egyedül ez által a felülről jövő elfogadottsággal tudjuk igazán gyakorolni ezt embertársaink felé is. Ezzel, az elfogadottság érzéssel lesz teljes, hogy az istentisztelet a közösség átélése, mely legmarkánsabban az úrvacsorában kell, hogy megjelenjen.²⁴⁵ „Isten, mint Atya gyűjti asztala köré gyermekeit, és vendégeli meg őket. Az egy kenyérben való részesedés és a közös kehely

²⁴² ApCsel 20,8-9

²⁴³ vö.: Szabóné Mátrai Marianna: Generációk találkozása az istentiszteleten. In.: Szabó Lajos (szerk.): Ablaknyitás. Luther Kiadó. Budapest. 2004. 245-263. oldal

²⁴⁴ uo. 251. oldal

²⁴⁵ vö. uo.

által ajándékozza Jézus az önmagával és az egymással való közösséget az istentiszteleti gyülekezetnek. (...) Részük lesz egymás életében. Összetartoznak.”²⁴⁶

Azt gondolom, hogy ennek az összetartozásnak, és az elfogadásnak ki kell terjednie a gyermekekre is. Nem csak úgy, hogy elfogadjuk, hogy izgó-mozgó gyermekek is jelen vannak az istentiszteleten, hanem hogy oda engedjük őket az oltárhoz, az úrvacsorához, és velük is vállaljuk az úrvacsorai közösséget, hiszen „ennek a közösségnek a gyermekek keresztségükben, az Isten megelőző kegyelméből lettek tagjai.”²⁴⁷

Tapasztalataim alapján egy ilyen elfogadó istentiszteleti közösségben, ahol mindenki otthon érzi magát, a gyermekek ki fognak jönni úrvacsorát venni, hiszen azokban a gyülekezetekben, ahol már most szokásban van az úrvacsora mellett a gyermek számára a személyes áldás gyakorlata, boldogan mennek ki a még nem konfirmált gyermekek is. Balicza Ivánnal együtt úgy gondolom, nem kell félnünk attól, a gyermekek „méltatlanul viselkednek, vagyis nem úgy, ahogy azt a felnőtt tagok elvárnák, hiszen ez ritkán fordul elő.”²⁴⁸ Isó Zoltán írja tanulmányában, hogy „felemelő tapasztalat volt, amikor a hitét gyakorló család tagjai az óvoda gyermekükkel együtt térdeltek az oltárhoz és vettek úrvacsorát. A gyermeknek előtte elmondtuk, hogy most kivételesen ő is részesülhet az úrvacsorában, és hogy az Krisztus teste és vére. Olyan méltósággal és áhítattal vette a bemártott ostyát a gyermek, hogy az példa lehet a felnőttek számára.”²⁴⁹ De ha mégis előfordulna, hogy a gyermekek, vagy bárki más zavaró módon viselkedik, akkor „mi erősek tartozunk, hogy az erőtlenek erőtlenségét elhordozzuk.”²⁵⁰

²⁴⁶ Szabóné Mátrai Marianna: Generációk találkozási az istentiszteleten. In.: Szabó Lajos (szerk.): Ablaknyitás. Luther Kiadó. Budapest. 2004. 255. oldal

²⁴⁷ Reuss András: A külföldi egyházi sajtóból: gyermekúrvacsora. In.: Diakonia (2) 1980/1. 93-94. oldal.

²⁴⁸ vö.: Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai. LMK előadás

²⁴⁹ Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság-93.szám. 14. oldal

²⁵⁰ Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai. LMK előadás

V.2.3. Gyakorlati aspektus

Nyilvánvalóan minden teológiai megalapozás ellenére nagyon sok gyakorlati jellegű kérdés merül fel a gyermekúrvacsorával kapcsolatban. A következő részben arra a két kérdésre térek ki, melyek a legtöbb, témával foglalkozó tanulmányban lehetséges problémaként felmerültek.

- **Hány éves kortól adható gyermekeknek úrvacsora? Szülővel, vagy egyedül?**

Az életkor tekintetében nagyon széles skála jelenik meg azon egyházak gyakorlatában, ahol a gyermekúrvacsora már elfogadott, és a hazai teológiai gondolkodásban egyaránt. A teljesség igénye nélkül a világ keresztyén egyházai közül: az ortodox egyházban gyakorlatilag csecsemőkortól, a katolikus egyházban X. Pius pápa 1910-es dekrétuma óta hét éves kortól (első áldozás) vehetnek a gyermek is úrvacsorát.²⁵¹ A finn evangélikus egyházban „5-7 éves kortól szülei vagy az őket nevelő személy kíséretében” vehetnek a gyermekek úrvacsorát.”²⁵² Az ELCA egyházaiban pedig nem találunk korra való utalást, hiszen „*semmilyen parancs nincs arra nézve Urunktól, hogy milyen életkorban szabad az embereknek megkeresztelkedni, vagy először úrvacsorát venni.*”²⁵³

Az általam megvizsgált LMK dolgozatok tanulsága alapján azt láthatjuk, hogy az életkor tekintetében nagyon sokféle vélemény szólal meg. Például Nagy Zoltán a 8-9 éves kort²⁵⁴, Isó Zoltán pedig a 4-5 kort²⁵⁵ jelöli meg az első úrvacsora lehetséges időpontjának.

Magam részéről azon a véleményen vagyok, hogy ha kimondjuk, hogy Krisztus urunknak semmilyen utasítása nincs arra nézve, hogy milyen korban szabad az embernek először úrvacsorát venni, illetve az úrvacsora, mint szentség és kegyelmi ajándék nem köthető megértéshez és ehhez kapcsolódva bizonyos fokú értelmi képességhez, akkor nem szabad meghatároznunk egy olyan kort, amikortól engedélyezzük az úrvacsorát, még akkor sem, ha ez alacsonyabb a jelenlegi, 14-15 éves kornál. Éppen ezért azt tartom helyesnek, hogy azoknak a gyermekeknek lehessen úrvacsorát adni, akik hívő, a gyülekezetben aktívan szerepet vállaló módon érkeznek meg az oltárhoz. Úgy gondolom, hogy egy felelősen gondolkodó keresztyén szülő el fogja tudni dönteni, hogy mikor hozza ki első úrvacsorára

²⁵¹ Reuss András: A külföldi egyházi sajtóból: gyermekúrvacsora. In.: *Diakonia* (2) 1980/1. 93. oldal

²⁵² uo. 94. oldal

²⁵³ The Holy Communion is Given to the Baptized. in.: *The Use of the Means of Grace* (1997). In.:

<http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace>. 38. pont. Saját fordítás

²⁵⁴ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

²⁵⁵ vö.: Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: *Keresztyén Igazság*-93.szám. 14. oldal

gyermekét, illetve az előző részben tárgyalt módon megfelelően fel is készíti őt. Izgalmas kérdés ehhez kapcsolódóan az is, amit Bencze András tesz fel tanulmányában: „*És a hitet önállóan megfogalmazni tudó kor előtt vajon a szülő nem beszélhet-e úgy gyermeke nevében, amint a keresztségnél a szülő beszél a megkeresztelendő gyermek nevében?*”²⁵⁶ Olyan gyermek esetében pedig, akik nem szülővel, hanem keresztszülővel, nagyszülővel, vagy más felnőttel érkeznek rendszeresen az istentiszteletre, az illető felnőtt vállalhatná, hogy „a család papja”²⁵⁷ lesz, és kihozza a gyermeket az úrvacsorai közösségbe. Ezt a feladatot pedig akár a gyermek hitoktatója is elláthatná.²⁵⁸

- ***Milyen módon vehetik a gyermekek az úrvacsorát?***

Szintén nagyon gyakran merül fel az a kérdés, hogy adunk úrvacsorát gyermekeknek, akkor milyen módon tesszük ezt? Egyrésztől igaznak tartom Nagy Zoltán kijelentését, hogy a bor kérdése sokkal jelentéktelenebb annál, hogy komoly szándék, és teológiai megalapozás után ez legyen az akadálya a gyermek úrvacsora vételének²⁵⁹. Másrészt viszont úgy gondolom, pontosan az ilyen jelentéktelennek tűnő kérdések azok, amelyek ha nincsenek tisztázva, sok embert eltántoríthatnak jelen esetben a gyermekúrvacsorától, de minden új egyházi gyakorlattól.

Az gyermekúrvacsora-vétel módjára általában a bemártásos úrvacsorát tartják elképzelhetőnek a lelkészek, de csakis „minőségi édes, vagy fehér bort használva”²⁶⁰. Bencze András veti fel annak a lehetőségét, hogy a szülők kapják és osztják szét Krisztus testét és vérét a gyermekeknek, mégpedig „ügynevezett nagy ostyát használva megtöri azt, s adja a vele jövő gyermekeknek.”²⁶¹ Ezt az ostyát pedig a szülők bemárthatják a rendes kehelybe.²⁶²

²⁵⁶ Bencze András: A gyermekúrvacsora és az ezzel felvetődő kérdések. In.: Evangélikus hírlevél. A Bakonycsérnyei Evangélikus Egyházközség kiadványa. XIV. évfolyam. II. szám. 2013. május. 2. oldal

²⁵⁷ uo.

²⁵⁸ Gondoljunk csak arra, hogy ebben az esetben milyen belsőséges, közösségi lezárása lehetne egy hittantábornak, vagy egy iskolai csendesnapnak, ahol az egész hét (vagy év) során közösségé formálódó színes társaság végül az úrvacsorai közösségbe érkezik meg.

²⁵⁹ vö.: Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban. LMK dolgozat

²⁶⁰ Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?. In.: Keresztyén Igazság-93.szám. 14. oldal

²⁶¹ Bencze András: A gyermekúrvacsora és az ezzel felvetődő kérdések. In.: Evangélikus hírlevél. A Bakonycsérnyei Evangélikus Egyházközség kiadványa. XIV. évfolyam. II. szám. 2013. május. 2. oldal

²⁶² uo.

V.3. *A konfirmáció jövője*

Sokak szerint, és saját véleményem alapján is az a leggyakoribb félelem a gyermekúrvacsorával kapcsolatban, hogy így elveszítené jelentőségét és hangsúlyát a konfirmáció. Ugyanakkor a konfirmációval foglalkozó teológus minduntalan küzd azzal a kérdéssel, hogy helyesen meghatározza a konfirmáció tartalmát. Gerard Austin fogalmazza meg ezzel kapcsolatban, hogy „A konfirmáció kezdettől fogva olyan gyakorlat, mely keresi saját elméletét.”²⁶³

Úgy gondolom, hogy ha a konfirmáció már nem lesz az első úrvacsora feltétele, és betölti eredeti, főként katechetikai és hitvallást segítő funkcióját, akkor nemhogy elveszti értelmét és hangsúlyát, hanem sokkal inkább megfelel eredeti céljának. Valódi ünneppé válik, ahol az emberek tudatosan és személyesen vállalhatják hitüket a gyülekezet közössége előtt.²⁶⁴

A konfirmáció időpontjára vonatkozóan általános tapasztalat, hogy a legtöbb témában megszólaló teológus korainak tartja a jelenlegi időpontot. Baranyai Csaba teszi fel azt az őszinte kérdést tanulmányában, hogy „Miért játszadjuk el minden tizenkét (vagy tizennégy) évét betöltött fiatallal, hogy itt valami komoly dolog történik, amikor ő maga ebből nem igazán érez semmit?”²⁶⁵ Balicza Iván és Bencze András ezért talán joggal fogalmazza meg, hogy a konfirmáció időpontja kapcsolódhatna a formális hittan tanulmányok lezárásához, vagyis az általános iskolás kor végén, vagy az érettségihez kötve kerülhetne sor a konfirmációra.²⁶⁶ Bencze András felveti a kettős konfirmáció lehetőségét is, vagyis azt a gyakorlatot, amikor is kisiskolás korban, megfelelő felkészítés után úrvacsorához engedjük a gyermekeket, majd 17-18 éves korban számot adhatnak hitükről és tudásukról, ezáltal pedig ténylegesen is a gyülekezet felnőtt, felelősségteljes, aktív, választó és választható tagjaivá válhatnak.²⁶⁷

²⁶³ Gerard Austin: *Anointing with the Spirit. The Rite of Confirmation: The Use of Oil and Chrism*. New York. Pueblo Publishing Company. 1985. 23. kk. idézi: Nagy Zoltán: *A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban*. LMK dolgozat

²⁶⁴ vö.: Balicza Iván: *A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai*. LMK előadás

²⁶⁵ Baranyai Csaba: *Feltétel vagy beteljesedés? Az úrvacsora és a konfirmáció*

²⁶⁶ vö.: Balicza Iván: *A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai*. LMK előadás; illetve: Bencze András: *A gyermekúrvacsora és az ezzel felvetődő kérdések*. In.: *Evangélikus hírlevél*. A Bakonycsernyei Evangélikus Egyházközség kiadványa. XIV. évfolyam. II. szám. 2013. május. 2. oldal

²⁶⁷ vö.: Bencze András: *A gyermekúrvacsora és az ezzel felvetődő kérdések*. In.: *Evangélikus hírlevél*. A Bakonycsernyei Evangélikus Egyházközség kiadványa. XIV. évfolyam. II. szám. 2013. május. 2. oldal

VI. Befejezés

Dolgozatom *Az úrvacsora sokféle elnevezése* című fejezetében igyekeztem rövidem rávilágítani arra, hogy az úrvacsora szentségének gazdagságát már az is mutatja, hogy a különböző egyházak szerte a világon milyen elnevezéssel illetik és illették a teológiatörténet során. Minden egyes elnevezés mögött egy-egy nagyon fontos aspektus húzódik meg, így hasznosnak látom, ha megismerjük, más egyházak miért éppen úgy nevezik az úrvacsorát, ahogy azt teszik. Ugyanakkor szinte kivétel nélkül minden elnevezés, és az úrvacsorával foglalkozó szakirodalom kiemeli, hogy az úrvacsora egyik legjelentősebb tartalma a közösség a Feltámadottal és a gyülekezettel, és annak minden egyes tagjával, így a gyermekekkel is.

Ezt kutattam dolgozatom második, hosszabb részében *Az úrvacsora alapjai* címmel. Megvizsgáltam, hogy az Ószövetség és Újszövetség lapjai, a korai egyháztörténet nagy alakjai és reformátorunk, Luther Márton, hogyan tanúskodik arról, hogy szabad-e úrvacsorát venni gyermekkel. Megállapítottam, hogy a páskavacsora mindenképpen hasznos és továbbvezető a téma szempontjából, két okból kifolyólag: egyrészt, bár ebben a kutatók véleménye nem egységes, az úrvacsora előképének tekinthető. Másrészt pedig a zsidó páskavacsorákon helye van a gyermekeknek is, sőt az est menetében, a liturgiában kulcsfontosságú szerepük van. Az Újszövetség, és az azzal foglalkozó kutatók alapján pedig arra a megállapításra jutottam, hogy semmilyen rendelkezés nincs arra nézve az újszövetségben, hogy hány éves kortól, és kik vehetnének úrvacsorát, ahogy igaz ez a keresztyén nézve is. A témával való foglalkozás során megerősödtem abban a meggyőződésben, hogy Pál apostol sokat emlegetett szavai az úrvacsora méltó vételével kapcsolatban nem arra vonatkoznak, amit ma sokszor és sokan ebben a kifejezésben látnak. Véleményem szerint ellentétes Pál apostol gondolkodásával, és az első Korinthusi levélben felvázolt helyzettel, hogy a méltó vételt az úrvacsora megértésében ragadjuk meg. Pál apostol nyomán azt gondolom, hogy akkor lesz valaki méltatlanná az úrvacsora vételére, ha megtagadja a közösséget azoktól, akik vele együtt az egy test, az egyház tagjai, ha nem vállalja fel azokat a keresztyén testvéreit, akik esetleg valamiben mások, mint ő. Az egyháztörténet vizsgálata során megállapítottam, hogy a Nyugati egyházban megközelítőleg a IV. Lateráni zsinatig szokásban volt a gyermekúrvacsora, ahogy ezt az idézett egyházatyák munkájából is láthattuk. A fejezet végén pedig Luther Márton témához való hozzáállását vizsgáltam meg, és megállapítottam, hogy reformátorunk sem egyértelműen a gyermekúrvacsora mellett, de ellene sem fogadalmazott meg egyértelmű véleményt.

A *Jelenlegi gyakorlatunk* című fejezetben elsőként arra kerestem a választ, hogy mit taníthat ma egyházunk az úrvacsoráról. A fejezeten belül foglalkoztam a konfirmációval, kiemelten annak történetével, mint az úrvacsorához bocsátás jelenlegi feltételével. A fejezet utolsó részeként pedig arra kerestem a választ, hogy szükség van-e a változásra az úrvacsora, és a konfirmáció területén. Isó Zoltán tanulmánya alapján megállapítottam, hogy a változásra szükség és igény is van a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület lelkészeinek véleménye, de az általam feldolgozott LMK dolgozatok alapján is. Ezt mutatja az evangélikus egyházakban szerte a világon, így hazánkban is folyó konfirmációs kutatás, és ezt mutatja a nemrégiben megjelent Tanuló közösségben című konfirmációs segédanyag, mely jelzi azt az egyházunkban jelen lévő, véleményem szerint egyöntetű véleményt, hogy a konfirmáció jelenlegi helyzetének problémáját nem lehet az szőnyeg alá söpörni. Ugyanakkor megállapítottam, hogy a konfirmációt a hagyományon kívül semmi más, főként teológiai indokkal nem lehet az első úrvacsora alkalmához kötni.

Éppen ezért a következő, Úrvacsora gyermekkel című fejezetben elsőként olyan egyházakat vettem sora, ahol ez a gyakorlat már az egyház életének mindennapjaihoz tartozik. Kiemelném itt az ortodox egyházakat, hiszen ők 2000 év óta megszakítás nélkül őrzik azt a hagyományt, hogy az úrvacsora egyedüli feltétele valójában a keresztség, és saját teológiai látásmódjuk szerint az ezzel együtt kiszolgáltatott bérmálás. Vizsgáltam a külföldi evangélikus egyházak álláspontját is, és megállapítottam, hogy általában nem kötelező döntésként, hanem ajánlott gyakorlatként kezelik a témát. Ezzel együtt arra a megállapításra jutottam, hogy a rendelkezésemre álló információk alapján, ahol a zsinat engedélyezte a gyermekúrvacsorát, ott a gyülekezetek bevezették azt. Vizsgáltam a hazai bevezetés esetén felmerülő aspektusokat és problémákat is, illetve foglalkoztam azzal a kérdéssel, hogy a gyermekúrvacsora bevezetése esetén mi lehet a konfirmáció jövője.

Véleményem szerint alapos megfontolás, teológiai párbeszéd, és megfelelő előkészítés után a gyermekúrvacsora bevezethető lenne egyházunkban. Egyet értek azokkal a lelkésztestvérekkel, akik szerint így aktív, élettel teli közösségek jöhetnek létre, melyek vasárnapjaihoz természetes módon tartozik hozzá az úrvacsorában kiteljesedő istentiszteleti közösség, ahol helye van gyermekeknek és időseknek, egészségeseknek és fogyatékkal élőknek egyaránt. Egyet értek azzal, hogy így a konfirmáció visszanyerhetné eredeti, megerősítő funkcióját, és általa valóban hitvalló, tevékeny keresztyén emberek határoznák el, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház felnőtt, felelősségteljes tagjai akarnak lenni.

VII. Irodalomjegyzék

1. *A Katolikus Egyház Katekizmusa. A Római Katolikus Egyház tanításának összefoglalása.* <http://www.katolikus.hu/kek/>
2. *A Magyarországi Evangélikus Egyház törvényei*
<http://zsinat.lutheran.hu/torvenyek/hatalyos-toervenyekek-2012.-januar/toervenyekoenyv%2020110930.doc/view>
3. *Agenda. A Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészei számára.* Luther kiadó. Budapest. 2010.
4. *Ágostai Hitvallás. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai 2.* Luther Kiadó. Budapest. 2008.
5. *Az Egyház szentségei – A keresztyén beavatás szentségei: keresztség, bérmálás, Eucharisztia.* In.: <http://www.hittansuli.hu/dokumentumok/tanuloknak/az-egyhazi-szentsegei-keresztény-beavatas-szentsegei-keresztseg-bermalas>
6. *Balicza Iván: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és egyházunk válaszai.* LMK előadás Megjelent: Lelkipásztor. Evangélikus lelkészi szakfolyóirat. 88. évfolyam, 2013/5. szám. 178-181. oldal
7. *Baranyai Csaba: Feltétel vagy beteljesedés? Az úrvacsora és a konfirmáció*
8. *Bencze András: A gyermekúrvacsora és az ezzel felvetődő kérdések.* In.: Evangélikus hírlevél. A Bakonycsérnyei Evangélikus Egyházközség kiadványa XIV. évfolyam. II. szám. 2013. május.
9. *Benedek pápa: az elsőáldozás a „hit ünnepe”.*
In.: <http://www.magyarKurir.hu/hirek/benedek-papa-az-elsőaldozas-hit-ünnepe>
10. *Bolyki János: Jézus asztalközösségei.* Budapest. 1993.
11. *Catholic Activity: Preparing for First Holy Communion.* in:
<http://www.catholicculture.org/culture/liturgicalyear/activities/view.cfm?id=601>
12. *Communion and Children.* In.: <http://www.wesleyan.org/d/UZj9C/Communion-with-Children.pdf>
13. *D. Dr. Pröhle Károly: A hit világ. Bevezetés a keresztyén hittanba.* Harangszó kiadás. Győr. 1948.
14. *Das Abendmahl. Eine Orientierungshilfe zu Verständnis und Praxis des Abendmahls in der evangelischen Kirche.* Gütersloher Verlagshaus. München. 2008.
In.: <http://www.ekd.de/download/abendmahl.pdf>

15. *Der Kleine Katechismus Doktor Martin Luthers* <http://www.irt-ggmbh.de/downloads/lutherklkatechismus.pdf>
16. *Didakhé, azaz a tizenkét apostol tanítása* <http://www.magyar-kozosseg.com/Bibliakor/didakhe.pdf>
17. *Die Bibel nach Luther Martin*. Deutsche Bibelgesellschaft. é.n
18. *Dóka Zoltán: Márk evangéliuma*. Hévizgyörki Evangélikus Egyházközség. 2005
19. *Dr. Cserhádi Sándor: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele. Fordítás és magyarázat*. Luther kiadó. Budapest. 2008
20. *Dr. Hafenscher Károly: Liturgika. A keresztyén istentisztelet protestáns megközelítésben ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Tanszéke. Budapest. 2010.
21. *Dr. Luther Márton Kis Kátéja* Luther Kiadó. Budapest. 2003.
22. *Dr. Pröhle Károly: Az evangélium igazsága*. Keresztyén hit és erkölcsan. Evangélikus Sajtóosztály. Budapest. 1997.
23. *Dr. Pröhle Károly: Lukács evangéliuma*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály. 1966.
24. *Dr. Varga Zsigmond: Újszövetségi görög-magyar szótár* Kálvin kiadó. Budapest. 1996
25. *Evangélikus istentisztelet. Liturgikus könyv*. Luther Kiadó. Budapest. 2007
26. *Evangélikus Kirche in Österreich* <http://www.evangel.at/>
27. *Fülöpné Erdő Mária: A Mennyei Atya gyermekei. Alapfokú ismeretek az Egyházzól. 3. osztály*. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest. 2010.
28. *Gooding, David: Az evangélium Lukács szerint*. A harmadik evangélium új megvilágításban. Evangéliumi Kiadó. Budapest. é.n.
29. *Grethlein Prof. Dr., Christian: Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen* Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster
30. *Holy Bible. New Revised Standard Version*. Zondervan Publishing House. é.n.
31. *Holy Communion with young children. Peace Lutheran Church. Dresser. Wisconsin*. In.: <http://plcdresser.org/childrencommunion.pdf>
32. *Isó Zoltán: Adható-e gyermekeknek úrvacsora? Úrvacsora konfirmáció előtt?* In.: Keresztyén Igazság- 93.szám
33. *Isó Zoltán: Konfirmáció és úrvacsora*. In.: Megerősödés. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok. 2011-2012. Luther Kiadó.

34. *Kalevi Tammien – Laulikki Vesa – Markku Pyysiäinen: Hogyan tanítsunk hittant? Vallásdidaktika.* Evangélikus Sajtóosztály. Budapest
35. *Karner Károly: A testé lett ige. János evangéliuma.* Magyar Luther Társaság. Budapest. 1950.
36. Káté. *Evangélikus keresztyén hitünk rövid összefoglalása.* Luther Kiadó. Budapest. 2003
37. *Katolikus Lexikon szócikkei.* In.: <http://lexikon.katolikus.hu>
38. *Kertész Botond: A magyarországi evangélikus konfirmáció története,* in: *Vallási Néprajz* 13., Budapest, 2006
39. *Kirche mit Kindern* <http://www.kirche-mit-kindern.de>
40. *Kirche mit Kindern. Eine Arbeitshilfe* Evangelischer Presseverband in Österreich. Wien 2002. In.: http://www.evangel.at/fileadmin/evangel.at/doc_rede/kirche_mit_kindern_01.pdf
41. *Klaus Douglass: Isten szeretetének ünnepe. Az istentisztelet mai formáiról.* Kálvin Kiadó. Luther Kiadó. Budapest. 2005.
42. *Kozma Zsolt (szerk): Bibliai fogalmi szókönyv.* Az Erdélyi Református Egyházkerület kiadványa. Kolozsvár. 1992.
43. *Kühár Flóris: Az ősegyház szentségi élete.* in.: <http://www.ppek.hu/text/oesznt01.txt>
44. *Lane, Tony: A keresztyén gondolkodás rövid története.* Harmat-Kálvin kiadó. Budapest. 2003
45. *Luther Márton: Az egyház babiloni fogságáról szóló könyvecske.* (ford.: Dr. Masznyik Endre) Aternitas. 2005
46. *Luther Márton: Nagy Káté.* In.: *Konkordia könyv.* Budapest. 1957.
47. *Máté-Tóth András: Hallgató egyház* <http://www.arts.u-szeged.hu/download.php?docID=16473>
48. *Nagy Szilvia: Úrvacsora.* In.: Szabó Lajos (szerk.): *Ablaknyitás.* Luther Kiadó. Budapest. 2004.
49. *Nagy Zoltán: A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban.* LMK dolgozat
50. *Nestle-Aland: Novum Testamentum Greace* Deutsche Bibelgesellschaft. é.n.
51. *Pusztai László: A Katolikus Egyház istentisztelete. Hittankönyv az ötödikes osztály részére.* Márton Áron Kiadó. é.n. 61-63. oldal.
Elektronikusan elérhető: <http://www.ppek.hu/k141.htm>.

52. *Reuss András: A külföldi egyházi sajtóból: gyermekúrvacsora.* In.: *Diakonia* (2) 1980/1. 93-94. oldal
53. *Szabó Lajos: A hit kommunikációja.* In. Szabó Lajos (szerk.): *Ablaknyitás.* Luther Kiadó. Budapest. 2004.
54. *Szabóné Mátrai Marianna: Generációk találkozása az istentiszteleten.* In.: Szabó Lajos (szerk.): *Ablaknyitás.* Luther Kiadó. Budapest.
55. *The Apostolic Tradition of Hippolytus.* In.: www.bombaxo.com/hippolytus.html
<http://>
56. *The Use of the Means of Grace (1997)* In.:
<http://padrepoint.wordpress.com/2011/10/22/text-the-use-of-the-means-of-grace/>
57. *Thomas Hopko.* In.: http://orthodoxwiki.org/Thomas_Hopko
58. *Thomas Hopko: A szentségek.* in.:
<http://hungary.orthodoxia.org/konyvtar/teologia/bevezetes/>
59. *Tomka Ferenc: A katekumenátus és bevezetése hazánkba* In.: *Vigilia* 64. évfolyam 1999/november
60. *Tubán József: Az úrvacsora, mint a Krisztusban való egység szentsége. Miért választ el, aminek össze kellene kötnie..* *Egyházkerületi Füzetek* 3. 2006.
61. *Úrvacsora gyermekeknek? – Bécsi tapasztalatairól mesélt Dávid Adél, a GEKE munkatársa.* In.: <http://archiv.evangelikus.hu/interju/urvacSORA-gyerekeknek-2013-becsi-tapasztalatairol-meselt-david-adel-a-geke-munkatarsa>
62. *Vanyó László (szerk.): Apostoli atyák*
http://www.ppek.hu/konyvek/Vanyo_Laszlo_Apostoli%20atyak_1.pd
(Az 1988-as, 2. kiadással megegyező elektronikus változat.)
63. *Vanyó László: A II. századi görög apologéták. Ókeresztyén írók* 8. Szent István társulat. Budapest. 1984.
64. *Vanyó László: Az Eucharisztia az egyházatyák teológiájában.* In.:
<http://orvosl.hu/erd/hit/vanyo/eucharisztia.html>
65. *Zsugyel Adél: Keresztyén szimbólumok.* In.: Szabó Lajos (szerk.): *Ablaknyitás.* Luther Kiadó. Budapest. 2004.
66. *Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban* LMK dolgozat.

VIII. Mellékletek

VIII.1. Baranyai Csaba: Feltétel vagy beteljesedés? Az úrvacsora és a konfirmáció.

Finnországban egy konfirmációi tábor alkalmával tanultam azt a játékot, amelyet azóta több itthoni táborunkban is eljátszottunk a tábor első estéjén. A játék komoly előkészületeket kíván, hiszen egy bonyolult és hosszú pályán kell végigvezetni egy erős zsinórt. Mindezt természetesen úgy kell megtenni, hogy a fiatalok ne lássák azt. Az útvonalon lehetnek különböző akadályok, amelyek megnehezítik a haladást. A konfirmandusoknak ezen a pályán kell bekötött szemmel végigmenniük, úgy, hogy nem engedhetik el a kötelet. Minden fiatalnak lehet egy párja, aki nyitott szemmel kíséri barátját és figyelmezteti az adódó veszélyekre, segíti társát a célhoz érésben. A zsinór végül a templom oltárához vezet. Ott lehet aztán levenni a kendőt.

Nagyon hatásos szokott lenni ez a kezdés a konfirmációra való felkészülés alkalmával. Szépen fejezi ki ez a játék az egész konfirmáció mondanivalóját: A Bibliát olvasva, abból tanulva és azt zsinórmértéknek tekintve, a Szentlélek segítségével jutunk el az Istennel való közösségre, amely a konfirmációi felkészülés végén az első úrvacsorai közösséget is jelentheti a konfirmációi istentiszteleten.

× De valóban így van ez? Valóban ilyen beteljesedés az első úrvacsoravétel?

× Feltétele-e a konfirmáció az úrvacsorához való járulásnak? Ragaszkodnunk kell-e a jelenlegi Ágendánkban lévő mondathoz, mely szerint „egyházunk hitvallása és szokása szerint az bocsátható az Úr szent vacsorájához, aki ismeri, hiszi és vallja az evangélium tanítását...” - vagyis konfirmált?!

× A konfirmáció keresztséggel való kapcsolata érthető, különösen is a gyermekkereszttség általános gyakorlata miatt, de mi a helyzet az úrvacsora és a konfirmáció viszonyában?

Ezen kérdések alapján szeretnék néhány gondolatot felvetni a konfirmáció és az úrvacsora összefüggéseiről.

Fogalmi zavar és gyakorlati nehézségek

Istentisztelet és úrvacsorai közösség

Az úrvacsora története lényegében az istentisztelet történetével egyezik meg, hiszen a keresztény istentiszteletnek elválaszthatatlan része volt az úrvacsora a kezdetektől fogva. Később a reformáció egyházaiban alakult ki –elsősorban is református hatásként- az a szokás, hogy az úrvacsora vételére egyre ritkábban került sor. Így a mai Magyarországi Evangélikus Egyházunkban is van olyan egyházközség –talán nem is kevés-, ahol csak háromszor egy évben van lehetősége a gyülekezet tagjainak az úrvacsora vételére. Igaz a legtöbben nem is igényelnék többször, mert az egész úrvacsora lényegével nincsenek tisztában. Sok helyen gyónásról beszélnek, és az úrvacsorát értik alatta. Elkopott az úrvacsora gazdag tartalma, és gyakorlatunkban lényegében az úrvacsora bűnbocsánati jellegén van egyedül hangsúly.

A konfirmációs oktatásban mindannyiunknak törekednünk kellene arra, hogy a gyónásról és az úrvacsoráról világosan beszéljünk, és így a konfirmált fiatalok sokkal tisztább látással rendelkezzenek ebben a kérdésben, mint jelenlegi felnőtt gyülekezeti tagjaink egy jelentős része.

Az istentiszteleti rend megújításával és az új Ágenda szerkesztésével kapcsolatban egyre többször érezhető az a törekvés, hogy istentiszteleteinken az úrvacsora nagyobb szerepet kapjon, és hogy a gyónástól az eddiginél jobban elkülönüljön. Talán ez is segítségül lenne a gyónás és úrvacsora egymással való keveredések elkerülésében, valamint az úrvacsora többi jellege –a kommunio (közösség Krisztussal és egymással), az eukaristia (hála és örvendezés Isten művéért, „hogy megízleljük eljövendő országod örömét!”), és a Szent Lélek jelenléte – is hangsúlyt kapna az úrvacsora bűnbocsánati jellege mellett.

Ezzel együtt, és mindennek ellenére, azt gondolom, bárkit is kérdeznénk meg ma gyülekezeti tagjaink közül a konfirmáció és úrvacsora kapcsolatáról, minden esetben egyértelmű választ kapnánk, mely szerint evangélikus egyházunkban a konfirmáció feltétele az első úrvacsora vételének.

Ennek a közgondolkodásnak az alapja abban is keresendő, hogy a konfirmációt a nagykorúvá válás intézményének tekintették és tekintik még ma is. Ehhez hozzá tartozik a felnőttnek nyilvánításon túl, az úrvacsorában való részesedés is, amihez meg kell érnie az illetőnek.

Az úrvacsora közössége ugyanakkor kirekesztő is lehet. Többször éltük át ifjúsági konferenciákon, vagy más alkalmakkor, hogy az úrvacsora –amelynek egyik lényeges célja éppen az együvé tartozás, a testvéri közösség megélése lenne- pont az ellenkező célt érte el.

Sokszor fordult elő, hogy a jelenlévők közül néhányan különböző okokból –talán éppen azért, mert nem konfirmáltak- nem mertek élni az úrvacsora szentségével. Ilyenkor szoktuk áldás vételére hívni őket is az oltárhoz –ami szép szokás, de azért mindannyian érezzük, hogy mégsem ugyanaz, mint az úrvacsorai közösség átélése. Máskor pedig felszabadítjuk a nem konfirmáltakat arra, hogy éljenek ők is az úrvacsorával, és felhívjuk a figyelmet arra, hogy az nincs a Bibliában, hogy az úrvacsorával csak a konfirmáció után lehetne élni. Konfirmáció előtt álló hittanosunk kérdezte meg tőlem, hogy miért van az, hogy ő csak a konfirmáció istentiszteleten vehet először úrvacsorát, míg más fiatal felnőtt bár tudja, hogy nem konfirmált, mégis rendszeresen él az úrvacsorával. Azt válaszoltam neki, hogy felnőtteknél egy picit más a helyzet, bár valójában igaza van, hiszen nem lenne szabad, hogy más legyen. Azután egy jót beszélgettünk az úrvacsoráról. Azt mondtam neki, hogy én senkitől nem tagadhatom meg az úrvacsorát. Ha legközelebb úgy jön az oltárhoz, hogy kérné, neki is adnék. Persze kivárta a konfirmációi istentiszteletet. Ám a kérdés ezek után is megmaradhat sokunkban: Vajon következetesen legyünk, vagy sem? Hiszen ha nem a konfirmációhoz kötött az úrvacsoravétel, akkor talán életkori kérdés lenne? Ebben az esetben ki mondja meg, hogy mikor érett az illető az úrvacsora vételére?

Miért gátol az, ami összeköt?

Konfirmáció és úrvacsora szétválasztása és összekapcsolása

Mindezek után teljesen jogos igényként születik a kérdés, hogy nem lehet-e a konfirmációt az első úrvacsoravételtől elválasztani? Erre mutat az a gyakorlat is, amit más országokban látunk, ahol engedélyezik a gyermekek és fiatalok úrvacsorához való járulását szülő, vagy más felnőtt keresztény jelenlétében, akik az úrvacsora vétele előtt elbeszélgettek a gyermekkel az úrvacsora lényegéről. A gyermekek alsó korhatár nélkül járulhatnak így az Úr asztalához, a lényeg csupán az, hogy különbséget tudjanak tenni az úrvacsora és más étkezések között. /Tudjuk, ez Korinthusban a felnőttek körében sem volt olyan egyszerű dolog! 1. Kor 11, 20-22/

Ha az úrvacsoravételt továbbra is a konfirmációi vizsgához kötjük, problémássá válik pld. az értelmi fogyatékosok úrvacsorához való járulása is. Ők bár nem tudják elmondani a konfirmációi vallástételt, mégis szívük vágya, hogy részesüljenek a Krisztussal való közösség áldásaiban, és ezt nem tagadhatjuk meg tőlük. A „Vegyétek és egyétek!”, valamint az „Igyatok ebből mindnyájan!” hívása mindenki felé egyaránt szól!

Azon kívül gondolom, lelkészek és hitüket gyakorló gyülekezeti tagok egyaránt tisztában vagyunk azzal, hogy sok esetben az első úrvacsoravétel a konfirmációi

istentiszteleten sem mindenkinek jelenti ugyanazt a vallási, lelki élményt. Oltár előtt térdelő, nevetőgörcsrel küszködő kamasz-fiukkal szemben állva, vagy az úrvacsorai bort megízlelő leányok fintorát látva alkalomról-alkalomra felvetődik a kérdés: vajon mi értelme van ennek így? Miért játszadjuk el minden tizenkét (vagy tizennégy) évét betöltött fiatallal, hogy itt valami komoly dolog történik, amikor ő maga ebből nem igazán érez semmit?

Persze olyanok is vannak, akik számára igen nagy élményt jelent az első úrvacsoravétel. Őket sem szabad megfosztani ettől az élménytől. A beteljesedés lehetőségét meg kell hagyni. Ezért is kell a felkészülésre és felkészítésre még nagyobb hangsúlyt fektetnünk. Ettől persze még közel sem biztos, hogy megnövekedne a beteljesedési élmények száma konfirmációi csoportunk tagjainál, de talán mégis elkerülhető lenne az úrvacsorát komolyan vevőknél az a rossz élmény, amelyet társaik komolytalan viselkedése okoz számunkra. Ezzel együtt azonban el kell gondolkoznunk azon is, hogy meglépjük-e a merésznek tűnő lépést, és tudunk-e szakítani a konfirmációnak, mint az úrvacsorához való járulás feltételének kialakult tradíciójával.

A másik oldalon is feltehetjük ugyanakkor a kérdést: Mi marad a konfirmációból, ha elvászttjuk az első úrvacsoravételtől? Nem veszíti-e el a konfirmáció jelentőségét ezáltal?

Az első úrvacsoravétel és a konfirmáció szétválasztásának gondolata nem erről szól. Már csak azért sem, mert ez nem azt jelenti, hogy a konfirmációi istentisztelethez nem kapcsolódna hozzá eszerint az úrvacsoravétel. Sőt még csak nem is azt jelenti, hogy ezek után a konfirmandusaink legnagyobb része nem a konfirmációi istentiszteleten részesülne első alkalommal az úrvacsora kegyelmében. Valószínűnek tartom, hogy az első úrvacsoravétel nagy többségében továbbra is a konfirmációhoz kapcsolódna. A különbség csupán abban mutatkozna, hogy nem lenne feltétele a konfirmáció az úrvacsorához való járulásnak. Így nem tennénk törvénné azt, aminek amúgy sincsen igei alapja. A konfirmációnak pedig továbbra is megmaradna a kereszteléskor köttetett szövetség megerősítésére vonatkozó üzenete, valamint annak jogi jelentősége, hogy a konfirmáció után válhatunk a gyülekezet felnőtt, szavazó tagjaivá.

Ezáltal talán helyére kerülne a konfirmáció (megerősítés) eredeti mondanivalója is, ahol valójában nem az első úrvacsoravételen van a hangsúly, hanem a hitvalláson és a konfirmációi áldáson. Hiszen ez a lényege a konfirmációnak és ennek kell a középpontban lennie a konfirmációi istentiszteleten is. Az úrvacsora már „csak” az a plusz-öröm, az a különös ajándék, aminek együtt örülhetünk, és amiről semmiképpen sem szabad lemondanunk, de az abból való részesedést sem szabad a konfirmáció feltételévé tennünk.

VIII.2. Nagy Zoltán: *A gyermek úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései az Evangélikus Egyházban*

Bevezetés

Aktualitása a témának vitathatatlan. Nem tudjuk hatékonyan integrálni a gyülekezetben úrvacsorával élők közösségébe azokat a fiatalokat, akik a konfirmáció alkalmával furcsa tapasztalattal lesznek gazdagabbak az első úrvacsoravétel alkalmával. Két végletes válasz a jellemző (általában minden teológiai kérdésre) a Magyarországi Evangélikus Egyházban. Az egyik, hogy a teológiai tanításra hivatkozva - az aktuálshoz, és nem a gyökerekhez – hagyunk mindent, ahogyan van. A másik, hogy minden teológiai átgondolás nélkül ugrunk neki egy változtatásnak, hiszen az élet aktualitása ezt kívánja. A legnehezebb feladatunk e kettőnek a találkoztatása. Átgondolva a teológiai gyökereket, háttérrel és alapot, megfeleljünk a mai gyakorlati elvárásoknak. Mindezt pedig csak egyetlen céllal tehetjük: a bűnbocsánat szentségének komolyan vételével.

Helyzetértékelés

Kiindulási pontunk az, amit a konfirmációval kapcsolatban az Agendánk leír. Azért a konfirmációval kapcsolatos bevezető szöveg, mert az úrvacsoráról szóló részben csak ennyit találunk, ami a témánkat illeti: „Az úrvacsora elvileg nyitott minden hívő számára.”²⁶⁸ Tulajdonképpen ezért is kell erről beszélnünk, mert tapasztaljuk ennek a mondatnak a valóságát. 'Elvileg' nyitott az úrvacsora. Gyakorlatilag pedig híveinkben még inkább él az a kép, hogy ez annak, aki nem konfirmált, tilos. A konfirmációval kapcsolatos részben sem találunk sok információt arra vonatkozóan, hogy milyen okból is kötjük az úrvacsoravételt a konfirmáció eseményéhez. Három mondatot emelek ki, amely mégis fontos: „A konfirmációi oktatás Az őskeresztyén katechumenátus mai folytatása”²⁶⁹ Ezzel a konfirmációi oktatást, felkészítést megalapozottnak is találhatjuk, bár azt azért ne tévesszük szem elől, hogy az őskeresztyén katechumenátus nem úrvacsoravételre, hanem keresztségre való felkészítés volt, hiszen ekkor még a felnőtt keresztségre kapcsolódott az úrvacsorában való részvétel lehetősége. A másik két hivatkozás már a reformációi korra utal: „A konfirmációi vizsga a reformátorok által bevezetett és úrvacsoravétel előtt kötelezővé tett gyónóvizsga mai

²⁶⁸ Agenda 31. O.

²⁶⁹ Agenda, 345. O.

folytatása.”²⁷⁰ Illetve: „Evangélikus egyházunk kezdettől fogva számon kérte az úrvacsorázóktól az evangéliumi tanítás alapvető ismeretét, legalábbis a Kiskáté fő részeit.”²⁷¹

Ennek függvényében, ha az Úrvacsoravételt függetlenítenénk a konfirmációtól, illetve nem lépne helyébe gyónóvizsga, mint a reformátorok idejében, akkor „akadálymentes” lenne a hozzáférés a Szentséghez, de nem tennék-e ezzel olcsóvá a szentséget? Jó-e, ha semmilyen önvizsgálat nem kapcsolódik – persze a gyónási kérdéseken túl – a vételhez? Ugyanakkor tisztán láthatjuk azt is, hogy a konfirmációi vizsga ma már korántsem felel meg a korábbi gyónóvizsga gyakorlatának. Ennek fényében kikerülése sem lenne olyan hatalmas veszteség. Ugyanakkor a Kiskáté fő részeinek és az evangéliumi tanítás alapvető ismerete megmaradó feltételként újracsak kérdéseket ad elénk. Csak intézményi formában – azaz a család támogató feladatvállalása nélkül lehetetlen bármilyen jellegű tanítás kérdésében is továbblépünk.

Külföldi tapasztalatok

Az egész problémakört jól fogta meg az ELCA (Amerikai Evangélikus Lutheránus Egyház) Use of the means of grace (A kegyelmi eszközök használata) című kiadványa, amelyben egyértelműsítik, Urunktól nincs arra vonatkozó parancsunk, hogy milyen kortól vehetnek először úrvacsorát az emberek.²⁷² Ennek alapján az amerikai gyülekezetekben – mind az ELCA, mind az LCMS egyháztestében - különböző szokások és értelmezések vannak erre vonatkozóan. Gyülekezetenként is eltérhetnek a szokások azt illetően, hogy milyen kortól vehetnek úrvacsorát a gyermekek.

Ugyanakkor az LCMS kiköti, hogy „Mivel a Szentírás azt tanítja, hogy ennek a Szentségnek a helytelen vétele lelkileg ártalmas lehet, és mivel az úrvacsorában való részvétel egy hitvalló cselekedet, ezért az LCMS rendszerint azoknak ad úrvacsorát, akik az egyház tanításába bevezetést kaptak, és akik ebbe a tanításba vetett hitüket megvallották.”²⁷³ Hozzáteszem újra, hogy ezek lehetnek konfirmáció előtti gyermekek. Tehát bár földrajzilag távoli a példa, talán éppen ezért lehet elgondolkodtató számunkra, hogy lehet-e ezt teológiaiailag indokolt módon gyakorolnunk.

²⁷⁰ Agenda 345. O.

²⁷¹ Agenda 345. O.

²⁷² <http://www.elca.org/Growing-In-Faith/Worship/Learning-Center/FAQs/Communion-Age.aspx>

²⁷³ <http://www.lcms.org/faqs> What does the LCMS teach regarding who may partake in Communion?

A gyermekkeresztség és az Úrvacsora

A keresztség a keresztyénség beavatási szertartásából az ötödik század után vált olyan szertartássá, amely a csecsemőkeresztséget hangsúlyossá tette. Augustinus tanítása az eredendő bűnről, és ennek a tanításnak, hogy a csecsemő sem ártatlan, hanem eredendően bűnös, az Észak-Afrikai régióban való elterjedése, valamint a magas csecsemőhalandóság volt az, ami a szülőket csecsemőikkel a nyugati egyházban odahajtotta a keresztelőmedencéhez.²⁷⁴ A csecsemőkeresztség még nem zárta ki azt automatikusan, hogy a csecsemők azonnal részesültek is az Úrvacsorában. Ebben a korban a transsubstantiatio komolyan vétele miatt a csecsemők Krisztus testét nem vehették magukhoz, de mivel az egy színben mindkét szín jelenlétének tana ezt megengedte, ezért a megkeresztelt csecsemők csak bort vettek magukhoz. Ezt pedig oly módon, hogy a pap az ujját a kehelybe mártotta, majd a csecsemő szájába tette, így a csecsemő néhány csepp bort elszopogatott a pap báci ujjáról. Mindez még akkor is szokásban volt, amikor önmagában a gyermekek úrvacsoravételét már nem engedélyezték. A transsubstantiatio még élesebb tanítása miatt a kelyhet elhagyták, mondván, hogy akár a bajuszon, szakállon, állon maradó borcseppek Krisztus testének az elpazarolását jelentik. Bár ez a veszély a csecsemők esetében nem állt fenn, egyidejűleg a csecsemők esetében is megtiltották az úrvacsoravételt.

A konfirmáció gyökerei

A konfirmációról Gerard Austin fogalmazta meg találóan azt a mondatot, ami miatt ma is küzdünk a kérdéssel. Ezt írja könyvében: „A konfirmáció kezdettől fogva olyan gyakorlat, mely keresi saját elméletét.”²⁷⁵

A konfirmáció teológiájának alapvetően két forrást tulajdonítanak. Egyike ezeknek I. Ince pápa 416-ban született levele Gubbio püspökéhez Decentiushoz. Amelyben ő külön foglalkozik a konfirmáció / bérmálás szentségével: ennek szolgálata nem a papok feladata. Így ír erről: "Egyedül a püspök feladata (értelem szerint a kereszt jelével) megjelölni és a Vigasztaló lelket adni az újonnan megkeresztelteknek." Tulajdonképpen az egységbe tartozó beavató szentségek ezért kerülnek már ebben a korban külön-külön kiszolgáltatásra, ha nem püspök végzi a húsvéti liturgia ünneplését. Ebben ApCsel 8-at idézi, amelyben az

²⁷⁴ Senn 193. O.

²⁷⁵ Gerard Austin: Anointing with the Spirit. The Rite of Confirmation: The Use of Oil and Chrism New York, Pueblo Publishing Company, 1985. 23.kk

apostolok is elmennek megerősíteni Fülöp diakónus szolgálatát. Kezüket rátéve és a Szentlelket adva a megkeresztelteknek végezték el ezt a szolgálatot.²⁷⁶

Ugyanakkor a keleti egyházban nem követték ezt a gyakorlatot. A keresztelést nem erősítette meg a kézrátétel, mint az hozzátartozott a nyugati egyház keresztelési liturgiájához. A keleti egyházban nem várták el a püspök szolgálatát, megelégedtek a püspök által megszentelt olajjal való megkenéssel. Így az egész többévszázados problémából kimaradtak.

Másodlagos forrásunk a konfirmáció tekintetében a Spanyol és Gall területeken megszületett egyházi döntések, amelyek előírják a püspöknek, hogy tegye teljessé, tökéletessé, erősítse meg, azaz konfirmálja azokat a keresztelteket, akiket presbiterek, diakónusok kereszteltek. Ez mintegy pásztori áttekintés, rálátás érdekében történt, bár a hispán és gall irodalom külön nem említi semmilyen keresztelés utáni rítust. Az eredete ezeknek az a fegyelmi kérdés, hogy a szükségkeresztségek rendjét, illetve az eretnekek megtérése utáni liturgikus rendet megszabják. Azaz, hogy szabályozzanak szabályozatlan kérdéseket.

1281-ben a Lambeth-i zsinat mondta ki, hogy nem konfirmált személy nem vehet úrvacsorát. Ezzel nem távol akarták tartani az úrvacsorától az embereket, hanem annak súlyát azáltal akarták kiemelni, hogy kihagyása esetén nagyon súlyos a büntetés. Ezt az érvet nézve 800 évvel később egészen mást kellene tennünk. Kivételek persze mindig voltak, hiszen külön püspöki szolgálatként mégis vehetett úrvacsorát gyermek is. Angliában a királyi gyermekek számára ez a lehetőség megvolt még 1533-ban is, amikor VIII. Henrik király Erzsébet lánya, majd 1537-ben Edvárd fia is kisgyermekként vehetett úrvacsorát. Az uralkodó gyakorlat ugyanakkor valóban az, hogy a gyermekek konfirmáció nélkül nem vehettek már úrvacsorát.

Luther (a konfirmációról?)

Luther Az Egyház Babiloni Fogságáról szóló iratában beszél a bérmálásról (amit mi ma konfirmációnak nevezünk).²⁷⁷ Mindez azonban nekünk sokat nem segít, mert Luther ebben inkább azt cáfolja, hogy a konfirmációhoz szükség lenne a püspök jelenlétére, illetve, hogy a bérmálás/konfirmáció nem tekinthető szentségnek. „Csoda előttem, mi jutott eszükbe, hogy a bérmálás szentségévé tették a kézrátételt....”²⁷⁸ És vajha a kézrátétel úgy volna meg az egyházban, amint az apostolok idejében volt: bizony mindjárt bérmálásnak

²⁷⁶ ApCsel 8,4-17

²⁷⁷ Luther Márton: Az Egyház Babiloni Fogságáról szóló könyvecske; Aeternitas, 2005; 84-85. O.

²⁷⁸ Luther Márton: Az Egyház Babiloni Fogságáról szóló könyvecske; Aeternitas, 2005; 84. O.

(confirmatio), avagy gyógyításnak (curatio) nevezhetnők.²⁷⁹ Luther nem találta azt rossznak, ha a lelkész vizsgálja meg a gyermekek hitét, hogy lássa, hogy az helyes és őszinte-e, és ő tegye rá a kezét, és konfirmálja a gyermekeket.²⁸⁰

Luther nem sokat törődött a konfirmáció kérdésével, de nagyon szívén viselte a tanítás kérdését. Luther maga sosem készített konfirmációi rendet. Viszont jónak tartotta, hogy az úrvacsoravételre való felkészülés egy lelkész vezetésével történő katechetikai tanítás legyen.

A gyakorlat az lett, hogy a szülők jelezték, mikor érezték késznek a gyermekeiket arra, hogy úrvacsorát vegyenek. Majd a gyermek részt vett az erre való felkészítésben.²⁸¹

A reformáció hatására újabb és újabb istentiszteleti rendek születtek, amelyekre még mindig nagy hatása volt Luther keresztelezésről szóló írásainak. Ugyanakkor a konfirmáció eltérő rendjei a reformáció gyülekezeteiben úgy fejlődtek ki, hogy Luther ilyenekről sosem szólt.

A reformáció eredménye

Legfontosabb ilyen rend Martin Bucer által született, amikor Hesszeni Fülöp kérésére 1538-39-ben elkészíti a Kasseli egyház rendtartását. Ezt befolyásolta Erasmusnak a keresztelezés fogadalom megerősítésének rítusára tett javaslata is. Ezáltal Bucer olyan konfirmációi szertartást dolgoz ki, amelyben legfontosabb a hit megvallása, és a Krisztusnak és a „szentegyháznak” fogadott engedelmesség, de megmarad benne a kézrátétel és a Szentlélek segítségül hívása.²⁸² A későbbiekben éppen a kézrátétel miatt érték támadások ezt a rendet és Bucert. 1542-ben a Calenberg-Göttingeni Rend kimondja, hogy a kézrátételt hagyják meg, de úgy, hogy az ne legyen visszatérés a pápai majomkodáshoz (Affenspiel), ahogyan azt Luther nevezte. Ugyanakkor ez csak egy külsőség, és a Lélek csak az Ige által jöhet a konfirmáltra. Eltérő szokások voltak használatban a konfirmációt illetően, amíg meg nem jelent Melanchthon 1545-ben Wittenberg reformációja című művében a konfirmáció rendje. Ebben a legfontosabb részek a következők voltak: katekézis, vizsga, nyilvános hitvallás, ígéret a hitben és közösségben való megmaradásra, a Szentlélek munkájának megerősítéséért való imádság, kézrátétel. Ez tekinthető az evangélikus konfirmációi gyakorlat kiindulópontjának. A lutheránus egyházban innentől még ha volt is különbözőség a konfirmációi gyakorlatban, az azonban egységessé vált, hogy a konfirmáció lett az úrvacsora feltétele.

²⁷⁹ Luther Márton: Az Egyház Babiloni Fogságáról szóló könyvecske; Aeternitas, 2005; 84. O.

²⁸⁰ Arthur C.Repp, Confirmation in the Lutheran Church, St. Louis, Concordia Publishing House, 1964. 15-17

²⁸¹ Frank Senn: Christian Liturgy, 293. O.

²⁸² Frank Senn: Christian Liturgy, 350. O.

A pietizmus és racionalizmus hatása

Jelentős változás a pietizmus és a racionalizmus idejében történt. Spener nem elégedett meg azzal, amit annakidején Bucer kimondott, hogy a konfirmáció a keresztelésre való emlékezés, Spener hozta be a köztudatba azt, hogy ez a keresztelés megerősítése. (Ennél még tovább ment Schleiermacher, aki szerint a konfirmáció a keresztség második fele, és annak szükségszerű teljessé tétele.²⁸³) Spener ezzel eltolja konfirmációnak addig megszokott hangsúlyát az indoktrinációról – az egyház tanításába való bevezetésről – egy megtérési terapia irányába. Hiszen szerinte csak a megtértek konfirmálhattak, ebből következően csak a megtértek vehettek úrvacsorát. A racionalizmust erősítette mind az ortodox oldal részéről a közösségi identitás átadásának hangsúlyozása, mind pedig a pietizmus oldaláról a személyes tapasztalatra való hivatkozása. A racionalizmus hatása érezhető abban, hogy a vizsga nagyon fontossá válik, az igehirdetés mint tanítói feladat hatalmas méreteket ölt (van példa 53 oldalas prédikációra is). Kötelező maradt a hitvallás, de a pietizmus hatására volt, hogy a konfirmáltak saját maguk írhattak hitvallásszövegeket. Ezzel gyakran elválasztva a tanult gyerekeket a többiektől. Mindemellett 1797-ben megjelent Schleswig-Holstein-i Agenda az első, amelyben már találunk konfirmációi áldásokat. 33 bibliai és más forrásból származó idézetet. A racionalizmus hatása érződik azon is, hogy a konfirmáció lett nemcsak az úrvacsorához bocsátásnak, de a házasságkötésnek, vagy a keresztszülőségnek a feltétele is. A 19. sz.-ban számos más polgári életben betöltendő feladat, munka, felsőbb iskolai tanulmány feltétele is lett. A gyakorlati hatása kiszélesedik a konfirmációnak, ugyanakkor a kérdés továbbra is az, hogy ezt a gyakorlatot a teológia befolyásolta-e, vagy a gyakorlat befolyásolta a teológiát?

A konfirmáció jövője

A konfirmáció megmaradt mindmáig önmaga értelmét kereső szertartásnak. Ugyanakkor, ahogyan most nálunk is, már korábban is felmerült az első úrvacsoravétel lehetőségének elválasztása a konfirmációtól. Ennek pedig komoly teológiai érve lett a kegyelemről szóló tanítás, mondván, hogy a konfirmációval teljesítményhez kötjük a Szentség vételének lehetőségét. Amely egyházak engedtek ebben, náluk az első úrvacsorához lépők kora egyre csökkent, viszonythatásként hasonló arányban tolódott ki a konfirmálók kora a középiskolás korra. Ezek a később konfirmálók váltak egyre tudatosabban a közösséghez csatlakozó, annak szokásait átvevő és magukénak tudó keresztyénekké. Ami a beavatási szertartások lényege is lenne. A konfirmáció ily módon lehetőséget nyújt a fiataloknak, vagy

²⁸³ Frank Senn: Christian liturgy: 562.o.

fiatal felnőtteknek arra, hogy személyesen, de a nyilvánosság előtt azonosulhassanak egy közösség hitével és missziójával. Ez jelenleg szinte teljesen hiányzik az életkori sajátosságok miatt a mi gyakorlatunkból. Ugyanakkor a konfirmáció jövőjéről elmondható, hogy az a keresztségtől és az első úrvacsoravételtől elválasztva megmarad egyfajta lebegő állapotban, hiszen nem lesz már beavatási szertartás, sem a felnőttkor elérésének szertartása, hiszen a hitben felnőttkori állapot elérésének megállapítása tulajdonképpen lehetetlen.

Hogy merészelünk! Hogy? Merészelünk?

Komoly lehetőségünk van arra, hogy a konfirmációi gyakorlatot átgondoljuk. Ehhez viszont nem a mai gyakorlatunkból induljunk ki, hanem onnan, ahonnan ez az egész másfél évezred alatt kinőtt. Jézusnak nincs a konfirmációra vonatkozó, vagy az Úrvacsorához engedést illető parancsa. Luthernek szintén nincs mérvadó írása a témában. Itt érkeztünk el oda, hogy a keresztelés hagyományai, és az úrvacsorai tanítás teológiai megalapozottságát találkoztassuk a mai gyakorlati igényekkel. Sarkalatos kérdés ebben – szintén ApCsel 8-ra utalva a kézzrátétel és a Szentlélek segítségül hívása, amely mostani liturgikus rendünk szerint nem a keresztelés, hanem a konfirmáció része. A konfirmáció emiatt nem veszítheti el létjogosultságát akkor sem, ha az úrvacsoravételt megengedjük már a konfirmáció előtt is. Még tovább vezethetne az, hogy a kézzrátétel és a Szentlélek segítségül hívásának mozzanatát a keresztelés rendjéhez kapcsolnánk. Így viszont teljesen légtüres térbe kerülne a konfirmáció rítusa. Annak viszont semmi okát nem láthatjuk teológiai alapon, hogy ne lehetne konfirmáció előtt úrvacsorát adni a gyermekeknek. Csak éppen eltolódik így a konfirmáció hangsúlya.

Kimondhatjuk, hogy az úrvacsoravételt a konfirmációhoz semmi más nem köti, csak az évszázadok alatt kialakult egyházi gyakorlat, amihez mi is gondosan megpróbáltunk teológiai indokokat gyártani. De ha eljutunk arra a megállapításra, hogy eddig is a gyakorlat irányította a teológiai elméletet, akkor nagyobb bajt nem követünk el akkor sem, ha a továbbiakban szakítunk megszokott gyakorlatunkkal, és nem ragaszkodunk a konfirmáció feltételéhez az úrvacsoraszertartásnál. A legnagyobb kérdés, hogy mennyire merünk bátrak lenni. Itt nem is egyéni bátorságra gondolok, ami azt jelentené, hogy egyes gyülekezetekben egyes lelkészek megengedik ezt, hanem intézményes, egységes bátorságra, amely az egész egyházra vonatkozik. A bátorság buktatóját abban találom, hogy a ma még recsegve-ropogva meglévő népegyházi hagyományokra építő gyülekezetekben a konfirmáció elveszíthetné meglévő súlyát. Ugyanakkor őszintébb szembenézést eredményezne egyházunk számára azzal, hogy mennyien vannak azok, akik nem nagymama unszolására, nem a remélt vagy már kialkudott aranylánc vagy okostelefon reményében jönnek konfirmálni, hanem valóban a hitbeli

felőttkor határára ért, a hívőkkel tudatosan közösséget vállaló keresztyének beavatására vágnak, annak szertartását vállalják fel.

Az úrvacsora felől is le kell vonnunk a megfelelő teológiai és gyakorlati következtetéseket. Elsősorban meg kellene értetnünk híveinkkel is, hogy az ostya és a bor méltatlan vétele nem korfüggő és a szentség elemei nem megszenteltelíthetők – hacsak a méltatlan vétel által nem. Tisztáznunk kell a reálprezencia és a transzszubsztanciáció tanítását, mi az, amit mi tanítunk, és mi az, ami az emberekben csak hallás útján megragadt, de nem is biblikus, és nem is evangélikus tanítás Krisztus testét és véréét illetően.

Ugyanakkor magam is helyesnek látnám azt a gyakorlatot, hogy az úrvacsorával élni akarók, így a gyerekek is kapjanak rövid felkészítést a szentség vételére. Az úrvacsora szentségének súlyát annak hatásában és eredményében, nem pedig az elérhetőség nehézségében kellene láttatnunk. A vétel gyakorlati kérdései azok, amelyek tisztázásra szorulnak még, ugyanakkor ezeket – a bor kérdését például – sokkal jelentéktelenebbeknek tartom annál, hogy komoly szándék és elhatározottság mellett akadályát jelenthetnék a gyermekek úrvacsoravételének.

Azt gondolom, hogy miután teológiailag megalapozható, illetve felvállalható alapos átgondolás után is, nemcsak hirtelen jött ötletként a gyermekek úrvacsorához bocsátása, megmarad két kérdés. Az első, hogy milyen kortól bocsáthatjuk úrvacsorához az ezt kérőket? A másik, hogy milyen felkészítést kapjon a gyermek és szülei az első vétel előtt.

A korhatár tekintetében számomra az a mérvadó, hogy mi az a kor, amitől kezdve mégis legalább valamennyire tudatosul a gyermekben, hogy mi történik az úrvacsoránál. Hogy ez egy szentség, nem csak egy falat ostya. Hogy innen lehet tiszta lappal indulni, és erőt meríteni. Hogy ez egyfajta feltankolás, ami nélkül nem megy a motorunk. A csecsemők korai egyházban jelen volt úrvacsoráztatását emiatt nem tartom helyesnek. Ugyanakkor a mostaninál nyilván korábbra, 8-9 éves korra kerülhetne az esetleges változtatás által az első úrvacsoravétel ideje.

Mindez persze felkészítéssel. A felkészítésnek pedig úgy van értelme ebben a korban, ha nem egy intézményesített, bedugom a gyermekemet, aztán majd a pap bácsi/néni megneveli, mert nekem nem sikerült típusú felkészítés kellene, legyen. Sokkal inkább a szülővel, vagy szülőkkel közösen folytatott, akár egyszeri beszélgetés. Amikor az Úrvacsorai tanítás lényegét, hatását, eredményét adnánk át szülőkknek és a gyermeknek a maguk szintjén, de együtt. Ilyen korban még inkább várható az is, hogy a szülők a gyermekkel, vagy a gyermekek a szülőkkkel érkeznek a gyülekezet alkalmaira. Ahol aztán az úrvacsorai részt gondosan rá lehetne építeni akár gyermek-alkalmakra is.

Ezen belül a tanításon belül kellene komoly hangsúlyt fektetni a bűnvallásra. Ami által a kegyelem nagyságát láthatnánk meg az úrvacsora szentségében. Vigyázva ugyanakkor arra, hogy a bűnvallást komolyan vegyük, de ne értékeljük túl!

Végül: egyetlen félelmem, hogy az úrvacsoraosztás konfirmációhoz való kötése megmarad a mai helyzetében. Egyrészt a változástól, változtatástól, újtól való félelem, másrészt a konfirmáció változtatásától való ódzkodás miatt. De mit nyerünk, ha marad ez az állapot? Nyerünk nagyszámú konfirmandusokat, akik a hagyományok miatt a sem beavatásinak, se felnőtté válásának nem mondható szertartáson átesnek. Ugyanakkor úgy vélem, nem nyerünk a jelenlegi gyakorlatunkkal úrvacsorával rendszeresen élő gyülekezeti tagokat. Szinte kezelhetetlen kihívás a konfirmált fiatalok gyülekezetbe integrálása. Az úrvacsora szülők kíséretében a gyermekeknek való megnyitása eredményezhetné – ahogyan erre volt is példa, a szentséggel rendszeresen élők számának növekedését. A külföldi tapasztalatok alapján meglapozott reménységünk lehet, hogy több lenne az úrvacsorával élő fiatal a gyülekezeteinkben, mint most. Úgy, hogy erre egyáltalán nem köteleznék őket egyházunk, hanem lehetőséget nyújtana rá. Mindezt egyetlen céllal: a bűnbocsánat szentségének legkomolyabban vételével.

Nagy Zoltán

Felhasznált irodalom:

- Biblia, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 1996.
- Agenda, a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1986.
- <http://www.elca.org/Growing-In-Faith/Worship/Learning-Center/FAQs/Communion-Age.aspx>
- <http://www.lcms.org/faqs> What does the LCMS teach regarding who may partake in Communion?
- Gerard Austin: Anointing with the Spirit. The Rite of Confirmation: The Use of Oil and Chrism New York, Pueblo Publishing Company, 1985. 23.kk
- Luther Márton: Az Egyház Babiloni Fogságáról szóló könyvecske; Aeternitas, 2005
- Arthur C.Repp, Confirmation in the Lutheran Church, St. Louis, Concordia Publishing House, 1964
- Frank C. Senn: Christian Liturgy, Catholic and Evangelical, Fortress Press, Minneapolis, 1997.

VIII.3. Zsugyel-Klenovics Katalin: A gyermek-úrvacsora teológiai alapjai és gyakorlati kérdései egyházunkban²⁸⁴

Egyre több evangélikus egyház vizsgálja felül az elmúlt évtizedekben azt a gyakorlatot, amely tradicionálisan a konfirmációhoz köti az első úrvacsoravételt. Németországban a legtöbb tartományi egyház megengedi a gyermekek úrvacsoravételét, 2000 óra a - velünk testvéregyházi kapcsolatban levő - bajor evangélikus egyház is hivatalosan szabad utat engedett a gyermekúrvacsora gyakorlatának, és a szomszédos Ausztriában is ugyanígy teljes a gyermekúrvacsora elfogadása, ideje hát nekünk is átgondolni az álláspontunkat a gyermekek úrvacsorához bocsátásával kapcsolatban.

Amikor a kisgyermekek úrvacsorához engedéséről, illetve annak tiltásáról gondolkodunk, akkor először is tisztában kell lennünk azzal, hogy nem egy mellékes kérdésről gondolkodunk egyházunknak, hiszen az Ágostai Hitvallás VII. cikkelye értelmében „Az egyház a szentek gyülekezete amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki.”- tehát az úrvacsorának, mint szentségnek a helyes kiszolgáltatásáról van szó akkor is, amikor a gyermekúrvacsora problematikája kerül elénk.

Az együttgondolkodásnak egyik kiindulópontja mindenképpen az Újszövetség tanúságtétele, ami a következőkre hívja fel a figyelmünket:

Újszövetségi alapok

Az Úrvacsora kezdetektől szorosan hozzá tartozott a keresztyének életéhez. Bár nincs az ÚSZ-ben részletes beszámoló az úrvacsora gyakorlatáról, sem az úrvacsora kidolgozott teológiája nem található meg benne, azért érdekes támpontokkal szolgálhatnak az újszövetségből vett részletek, amikor a gyermekúrvacsoráról gondolkozunk:

Máté, Márk és Lukács szerint Jézus utolsó vacsorája egyértelműen az évi páskavacsora volt. Azt pedig tudjuk, hogy a páskavacsorában a gyerekeknek kivételezett szerep jutott: a legfiatalabb gyermek teszi fel a családfőnek a kérdést Izrael népének Egyiptomból való szabadulásával kapcsolatban. Tehát a páskavacsoránál a családfő tanította az ő háza népét, és ebben a közös tanulásban a gyerekeknek is - nem is mellékes - szerep jutott.

²⁸⁴ Prof. Dr. Christian Grethlein (Evangelisch-Theologische Fakultät, Wilhelms-Universität, Münster) írása alapján: Abendmahl – mit Kindern?! Neutestamentliche, historische und pädagogische Überlegungen

Az utolsó vacsoránál az evangéliumok beszámolója szerint csak tanítványok szűk köre volt jelen, ugyanakkor egy ilyen típusú étkezésnél – egyes kivételektől eltekintve, amikor kifejezetten férfiak számára rendezték a közös étkezést - helye volt a nőknek és a gyerekeknek is, ezért aztán valószínű, hogy az első úrvacsorai alkalmakon, amelyeket az első keresztyének házáknál tartottak, asszonyok és gyerekek is részt vettek.

Az evangéliumok után, ha a levelekre térünk, az 1. korinthusi levélben rögtön elénk kerül egy probléma az úrvacsora helyes ünneplésével kapcsolatban, ami szintén egy alapvető tényre hívhatja fel a figyelmünket, mégpedig arra, hogy az úrvacsorai közösség tulajdonképpen egy szolidáris közösség. Pál apostol számára fontos, hogy Krisztus testének tagjai egyenrangúak. Olyan különbségek, amelyek a szegénységből, gazdagságból vagy származásból adódnak, nem játszhatnak szerepet az úrvacsorai közösségben. „Akik Krisztusba keresztelkedtetek meg, Krisztust öltöttétek magatokra. Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban.” (Gal 3, 27) És ha ilyen szempontból nincs megkülönböztetés, akkor az is kevésbé elképzelhető, hogy életkor szerinti viszont megkülönböztetés lenne. Minden megkeresztelt egyenrangú tagja a Krisztus testének, és ez a úrvacsorában is kifejezésre kerül.

Pálnál jelenik meg ugyanakkor az úrvacsorával kapcsolatban egy olyan kulcsszó is, ami nagyon sokáig alapul szolgált arra, hogy a gyerekek az úrvacsorától távol maradjanak, ez a kulcsszó pedig a „méltatlan”. „Azért, aki méltatlanul eszi az Úr kenyerét, vagy issza az Úr poharát, vétkezik az Úr teste és vére ellen.” (1Kor 11, 27) Ezeknek a verseknek a kontextusából azonban az derül ki, hogy a méltatlan jelző itt egy konkrét problémához kapcsolódik a gyülekezetben, mégpedig a nem szolidáris magatartáshoz, ami az úrvacsorának az egyik lényegét venné el. A 20. és következő versekben írja Pál, hogy „Amikor tehát összejöttök egy helyre, nem lehet úrvacsorával élni, mert az evésnél mindenki a saját vacsoráját veszi elő, és az egyik éheznek, a másik pedig megrészegedik. Hát nincsen házatok, hogy ott egyetek és igyatok? Vagy megvetitek az Isten gyülekezetét, és megszégyenítitek azokat, akiknek nincsen? Mit mondjak erre? Dicsérjelek ezért titeket? Nem dicsérlek.” Tehát az úrvacsorával való méltatlan élés, az Úr testének – ami vonatkozik az úrvacsorára és vonatkozhat a közösségre, mint Krisztus testére – a meg nem becsülése konkrétan erre a másokat kirekesztő magatartásra vonatkozik, és ebben az értelemben talán a gyerekek a legkevésbé méltatlanok...

Az újszövetségben ugyan nem találunk konkrét szabályokat arra vonatkozóan, hogy ki vehet részt az úrvacsorában, viszont Pál az 1Kor 12, 12-27-ben a test és annak tagjai képében

elénk tárja az ő gyülekezet-felfogását, ami szerint minden megkeresztelt kivétel nélkül bele tartozik a Krisztus testébe. „Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok, és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg.” Az 1Kor 10, 16-ban pedig összekapcsolja az apostol a test képét közvetlenül az úrvacsorával: „Az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e? Mert egy a kenyér, egy test vagyunk mindannyian, akik az egy kenyérből részesedünk.”

Mindezek alapján elmondható, hogy a Kr. u. 2. században a keresztség volt az egyetlen feltétele az úrvacsorához engedésnek.

Ha az úrvacsorának a helyes értését tesszük kitételül az úrvacsorához engedésnek – amit a konfirmációval való úrvacsorához engedés feltételez – akkor szembetaláljuk magunkat azzal a ténnyel, hogy nincsen egy egyszerű, könnyen megfogalmazható jelentése az úrvacsorának. Teológiai szempontból már a szereztesési igék is különféle jelentésárnyalatait adják anélkül, hogy bármelyik ki lenne emelve ezek közül. Ami alapvető minden esetben az a közösség Jézus Krisztussal és az ebből következő közösség a megkereszteltekkel, a keresztyének közössége. De ez aztán különbözőképpen konkretizálódik:

- szövetség motívuma – az úrvacsora, mint új szövetség Jézus vérében
- helyettesítő áldozat motívuma - „értetek adatott, értetek ontatott ki”
- emlékezés motívuma – „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”
- bűnbocsánat motívuma - „tiértetek és sokakért kiontatik bűnök bocsánatára”

Egy német újszövetséges, Christfield Böttrich mondja, hogy az úrvacsora jelentését nem lehet néhány kulcsmondatban megfogalmazni, katekizmuszerű betanulható szövegre redukálni. Az úrvacsorát ünneplők – felnőttek vagy gyerekek – az életüknek az éppen aktuális fázisában, ahogy egyre több tapasztalatra tesznek szert, vagy egy új élethelyzetbe kerülnek, az úrvacsorának mindig egy új árnyalatát fedezhetik fel illetve érthetik meg mélyebben. Ami megmarad – mindenki, minden korosztály számára - az a közös étkezés, ami a Krisztussal való közösséget, és a gyülekezettel való közösséget jelenti és erősíti meg – és ebben minden megkeresztelt részt vehet, még ha nem is ugyanazon az értelmi szinten állnak.

Röviden összefoglalva tehát az újszövetségben a következő információkat találjuk az úrvacsoráról :

- A kezdetektől ünneplik a keresztyének az úrvacsorát jeléül a feltámadott Krisztussal való továbbívelő közösségüknek

- A keresztség által való részesedés a feltámadott Krisztussal való közösségben különösen is hangsúlyos

- Az úrvacsora a résztvevők számára szolidáris közösség, az emberek közötti különbségek eltűnnek

- Az úrvacsorát az első keresztyének különböző jelentési szinteken értelmezik, nem kizárólagosan egyféleképpen

- Az úrvacsorában részt vevők korára vonatkozóan nem találunk adatot az Újszövetségben, de ha mindenféle biológiai, kulturális, szociális különbséget felszámol ez a közösség, akkor csodálkozhatnánk rajta, ha emberek éppen az életkoruk miatt lennének kizárva belőle.

Az újszövetség után térjünk egy kicsit az egyháztörténelem színterére, és nézzük meg, hogy az évszázadok során hogyan változott az úrvacsora gyakorlata.

Egyháztörténelmi nézőpont

A 2. században – ahogyan azt korábban is említettük - az úrvacsorához engedésnek az egyértelmű és egyetlen feltétele a keresztség volt. A gyermekúrvacsorára nézve tehát azzal a kérdéssel kell szembesülnünk, hogy volt-e a keresztségnek korbéli megkötése, gyerekeket is kereszteltek-e? Történelmi szempontból nem tudunk erre egyértelmű választ adni, a korabeli források erről nem nyilatkoznak, sem tiltásról nem olvashatunk, sem kifejezetten gyermekkeresztségről való tudósításról. Csak az az apró támpontunk lehet, hogy amikor az egész háznép megkeresztelkedett, akkor oda valószínűleg gyerekek is tartoztak.

A 3. század elején keletkezett Traditio Apostolica a gyerekek megkereszteléséről teljes természetességgel ír, és arról is tudósít, hogy az úrvacsorára közvetlenül a keresztség után került sor – azaz az úrvacsora szorosan kapcsolódott a keresztség szertartásához, és ez így is maradt a nyugati egyházban egészen a 13. századig, az orthodox egyházakban pedig a mai napig is.

Az 1215-ös IV. lateráni zsinat mondta ki, hogy az úrvacsora vételéhez már nem csak a keresztség szükséges, hanem bizonyos fokú ismeretek is kellenek az oltári szentségről, legalább 7 évesnek kell lenniük ahhoz, hogy megkülönböztessék az oltári szentséget a normál étkezéstől – ekkortól maradnak ki a kicsi gyerekek és a csecsemők az úrvacsorából, és hogy idáig eljutott az egyház, azt az is elősegítette, hogy Augustinusnak volt egy igemagyarázata, amely szerint a keresztség elég az üdvösséghez és ez megváltoztatta az addigi felfogást, ami azt vallotta Jn 6, 53-ra hivatkozva - „Bizony, bizony, mondom néktek: ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok a véré, nincsen élet tibennetek.” - hogy a keresztség és az

úrvacsora szükségesek az üdvösséghez. Ezzel aztán a nyugati egyház elhagyta azt az óegyházi gyakorlatot, ami szerint a víz, a kézrátétel és az úrvacsora együttesen alkotják a keresztséget.

Így jutunk el a reformációig, és bár Luther nem volt egyértelműen a gyermekúrvacsora ellen - egyik asztali beszélgetésében mondta is, hogy tulajdonképpen nem áll semmi az útjában annak, hogy gyermekek is részesüljenek az oltári szentségben - de a reformátori teológia, az, hogy a vallás középpontjában többé már nem a pap titokzatos cselekvése állt, hanem előtérbe került az egyén hite, magával hozta, hogy akkor ezt a hitet képezni kell, és mivel a gyerekek iskolába járása nem volt még általános akkoriban, így az úrvacsoravételhez kezdett el kapcsolódni a tanítás, a kiskaté oktatása. Ezzel aztán Luther – akarva-akaratlanul - megalapozta az evangélikus konfirmációt, ami azonban csak a 18. sz. végére lett általánosan elfogadottá, tehát reformátorinak kifejezetten nem mondható az az elv hogy a konfirmáció feltétele lenne az úrvacsorának, mégis nagyon mélyen belevésődött az elkövetkezendő nemzedékek tudatába – holott amellet, hogy nem reformátori, még csak nem is biblikus ez a gyakorlat.

Később egyre inkább teret kapott a képzés, tanítás és az értelemmel való felfogás a hit dolgaival kapcsolatban, így nem csoda, hogy a konfirmáció egyre nagyobb jelentőséget kapott, a keresztség pedig mint egy mellékes dolog az élet kezdetén, kezdett eltörpülni mellette, és a keresztség egyedüli feltétele helyett illetve mellett a konfirmáció lett az egyik alapvető feltétele az első úrvacsorához bocsátásnak.

Néhány évtizede kezdődött a törekvés arra, hogy a gyerekeknek az úrvacsorához bocsátásánál ne legyen feltétel a konfirmáció. Ausztriában pl. 10 éves vita előzte meg azt, hogy kb. 10 éve kötelező zsinati előírás született arról, hogy a gyerekek is részt vehetnek az úrvacsorában. Fontos, hogy Ausztriában nem Kinderabendmahl-nak, hanem kinderoffenes Abendmahl-nak hívják, ezzel is hangsúlyozva, hogy ugyanarról az úrvacsoráról van szó, nem az úrvacsorának egy leegyszerűsített, gyerekszerű változatáról – ami pl. német területen gyakori. Egyházunkban még gyermekcipőben jár a gyermekúrvacsora kérdése – nem is tudom, hogy egyáltalán az ez évi LMKTémán kívül foglalkozunk-e vele, pedig érdemes lenne figyelmet fordítani rá, mert teológiai érvet nem tudunk felhozni ellene, csupán a kialakult rend és a szokások, illetve a gyakorlati megvalósítást érintő kérdések azok, amelyek a gátjai ennek a gyerekekkel való úrvacsorai közösségnek.

Pedagógiai szempontok

Pedagógiai szempontok is fontos adalékot adhatnak számunkra ahhoz, hogy a keresztség és az úrvacsora kapcsolatát újra felfedezzük. Alapvető tétel, hogy a korai impulzusok, a korai tanulás a gyerekek számára kulcsfontosságú, ami akár az egész további életüket meghatározhatja. Az úrvacsorában való közösség is lehet ennek a korai tanulásnak egy fázisa. Kezdetben talán csak az úrvacsora külső motívumai válnak fontossá: a részvétel a közösségben, az „együtt” érzésének megélése – Pál szolidáris közössége minden megkereszteltet beenged ebbe a körbe az évek számától függetlenül. Az idősebbekkel való közös odajárulás az úrvacsorai oltárhoz nem hagyhat kétséget a gyerekekben afelől, hogy ők is ugyanúgy Krisztushoz tartoznak, mint a felnőttek, és a Krisztushoz tartozás nem valami felnőttes dolog, amiből a gyerekek ki vannak zárva – ahogyan azt a felnőttúrvacsora sugallja - hanem ez a közösség őket is magába foglalja.

A kisgyermekkori nyitottsággal szemben a konfirmáció 12-14 éves korosztálya egy olyan kritikus kor, amikor nehezebb a mély és tartós tanulási folyamat. Az a kor, amikor inkább a leválás van előtérben a szülőkről és a felnőtt társadalommal való szembenállás kerül elő, nem éppen a legideálisabb időszak arra, hogy a fiatalok a felnőtt keresztyénekhez való csatlakozást örömként megéljék az úrvacsorai közösségben, így aztán sokaknak az első úrvacsoravétel egyben az utolsó is lesz.

A másik fontos pedagógia szempont, hogy a gyerekek tanításának nem csak az iskolában, istentiszteleten, hittanórán, konfirmációs órán van a helye, hanem elsősorban a családban. A páskaünnep rituáléja ebből a szempontból nagyon jól megkomponált: a gyerekeknek fontos szerep jut a páskavacsora szertartásában. Számunkra is fontos lenne, hogy erősítsük a családokat, mint a hitbeli nevelés helyeit: és erre is jó szolgálatot tenne, ha a családok együtt jöhethének az úrvacsorához, és így a gyerekek megtapasztalhatnák, hogy nem csak testi, hanem lelki kapcsolat is van a szülőkkel és a gyülekezet többi tagjával az úrvacsorában.

Végül pedig fontos megemlíteni, hogy egy ideje már a pedagógia is felfedezte az érzelmekkel, személyes élményekkel való tanítás fontosságát a csupán kognitív ismereteket nyújtó tanítással szemben – és ez különösen is érvényes a hit és a vallás témájában. A rítusok ezt az érzelmekre, élményekre alapozó tanítást nyújtják a szimbólumaikkal – az ÚV esetében a kenyérral és borral – a közösséggel, olyan képekkel, élményekkel amelyeket a későbbiekben is egyre mélyebben felfedezhetnek a gyerekek, és olyan szimbólumokkal, amelyeket adott esetben mentálisan sérült emberek is megragadhatnak. Mert végső soron senki sem foghatja fel az úrvacsora csodáját a maga teljességében, legyen bármennyire is képzett teológiailag;

csak egy-egy árnyalatát fogadhatjuk be, ezekből az árnyalatokból viszont bármelyik korosztály magával tud vinni valamit.

Gyakorlati kérdések

A teológiai és pedagógia érvek után nyilván felmerül annak a kérdése, hogy hogyan lehet a gyakorlatban megvalósítani a gyermekúrvacsorát, illetve hogy közvetlenül a keresztséghez hogyan tud kapcsolódni – csecsemőkeresztség esetén – (vagy mégiscsak legyen valami – 1-2 éves kor megkötés az úrvacsoránál?), kérdés, hogy hogyan lehet bebetonozódott szokásokat, tradíciókat megváltoztatni és utat nyitni a gyermekeknek az úrvacsorai oltárhoz. Nem egyik napról a másikra bevezetendő gyakorlatnak kell ennek lenni, hanem egy olyan változásnak, amit a gyülekezetek nagyon alapos tanítása előz meg, akár a teológiai alapokról, akár az egyháztörténelmi változásokról, akár a pedagógiai érvekről van szó. De nem csupán a gyülekezet tanítása az előszobája ennek a változtatásnak, hanem a szülők, a család felkészítése is akár írott anyagokkal, akár családi napokon előadások szervezésével, de a vasárnapi igehirdetések keretében is. A gyermekúrvacsora melletti döntésnek viszont egyértelműen felsőbb egyházi szintekről kell érkeznie, hiszen egy teológiai jellegű kérdéstről van szó, nem egy-egy gyülekezetnek a saját elhatározásáról. Ha viszont teológiailag megalapozottan a gyermekúrvacsora mellett történik állásfoglalás egyházi szinten, akkor nincs oka egyes gyülekezeteknek másféleképpen dönteni.

Végül, mintegy utolsó megjegyzésként: a gyermekúrvacsoráról való eszmecsere arra is felhívás, hogy a konfirmáció jelentőségét, gyakorlatát újragondoljuk, mint ami a megkeresztelt fiatal életében egy fontos állomás a személyes vallástétellel, az áldással, a gyülekezet könyörgésével.